

מתחילים מחזור ז"ט

סדר מצוה יומית מצות המלך

הנקרא סמ"ה - והוא סדר מצות היום
מיוסד ללמוד מצוה אחת בכל יום
מתקנה חד מבעלי התוספות
רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק ז"ל

סדר הלימוד לחודש
כסלו תשפ"ה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק בעל משנה הלכות
מאונגוואר זצוקללה"ה

תפלה קצרה לפני לימוד המצוות

מאת כ"ק מרן ארמו"ר הגדול זצוקלה"ה

רבוּן העוֹלָמִים מִלְךְ עֲלִיּוֹן אֲדוֹן הַכֹּל אֵב
תְּרַחֲמֵם וְהַסְלִיחוֹת מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְךָ ה'
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּקִדָּה וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה עַל
אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְהַבְדַּלְתָּנוּ מִן
הַתּוֹעִים וְקִרְבָּתְנוּ לְעַבְדֻתְךָ וְנָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת
אֱמֶת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְחַיֵּי עוֹלָם נִמְעַתָּ
בְּתוֹכָנוּ וְשִׂמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרָאתָ:

אָנָּה מִלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים פָּתַח לָבֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ
וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁנוּ וּמִבְּיַנְיַתְךָ
תְּבַיְנֵנוּ לְהִבִּין וְלְהַשְׁפִּיל לְשִׁמְעֵי לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד
לְשִׁמּוֹר וּלְעִשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֵת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
תוֹרַתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּאַהֲבָה לְכוּן לְאַמְתָּה וְלְהִבִּין
עִמְקֵי סוּדוֹתֶיךָ, וְתִצְלָנוּ מִכָּל שְׁגִיאַה וְטָעוּת,
וְתִשִּׁים בְּלָבֵנוּ אֶהְבְּתְךָ וְיִרְאַתְךָ כֹּל יְמֵי חַיֵּינוּ וְכוּף
אֵת יַצְרָנוּ לְהַשְׁתַּעֲבֵד לְךָ וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן לְחֶסֶד
וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵנוּ, וְשִׁירָאוּ
מִעֲלוֹתֵינוּ וְלֹא חֶסְרוֹנוֹתֵינוּ, וְכֵן אֲנַחְנוּ מֵהֵם,
וְתִגְבִּיֵה קַרְנֵנוּ לְמַעַלָּה, וְתִצְלָנוּ מִכָּפַי כָּל אוֹיֵב,
וְכָל חַחוּשָׁבִים עָלֵינוּ רָעָה מֵהֲרָה הַפֵּר עֲצָתָם
וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם וְעִשָּׂה עִמָּנוּ לְטוֹבָה אוֹת:

וְהֲרַנֵּי בּוֹלֵל עֲצָמוּ בְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּלִמּוּד
הַמִּצְוֹת וְהַלְכוּתֵיהֶם שְׁאֵנִי לִוְיָד הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם, וְלֵאמֹר כֹּל נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הַקְדוֹשִׁים
וְלֵאמֹר בְּהֵם בְּכֹל וּפְרָט, וַיְהִי לִלְמוּד זֶה עוֹלָה
לְפָנֶיךָ אֱבִינוּ מִלִּפְנֵי כָּאֵלֹהֵי קִימְתֵי כָּל מִצְוֹת הַמִּלְךְ
חֻקֵּי וּמִשְׁפָּטֵינוּ וְגוֹרוֹתֵינוּ וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ,
וְזִכְרוֹת מוֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה עֲבַד נֶאֱמָן אֲשֶׁר עַל יָדוֹ
נָתַתָּ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת יַעֲמֵד לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה
אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי אֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי עִמְךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׂמִיךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ
לְשִׁמּוֹה, וְתִמְהַר וְתַחֲיֵשׁ לְגִאֲלָנוּ עַל יְדֵי מוֹשִׁיחַ
צְדָקְנוּ וְתִבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּרָאָה
כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמִנִיּוֹת:

(אהרן הללמוד יאמר גם ברוך אלהינו שבראנו לבדודו וכו').

בהוצאת מכון
"משנת הלכות גדולות"
להוצאת ספרי

כ"ק מרן ארמו"ר הגדול זצוקלה"ה
בנשיאות כ"ק טרנן הארמוריים שליט"א

©
כל הזכויות שמורות
קרית אונוואר, רמת
23451 ת.ד.
רושלים - 9123401
02-5869097

1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
U.S.A.
(718) 851-0806

הוצאה לאור:

02-52-00-00-00

דבר המערכת

ברוב חסדים ובשבח ובהודי' להשי"ת שזכינו ויצא לאור מהדורה חדשה ומאירת עינים לספר המצוות מהגה"ק רבינו בעל משנה הלכות מאונגוואר וצוקללה"ה, ה"ה ספר מצות המלך עם פירוש משנה הלכות.

והנה זכו אלפי מאחב"י ללמוד וללמד ולסיים (כמה פעמים) את תרי"ג מצוות ע"פ הסדר בספר מצות המלך, והעידו על עצמם לומדים רבים שכאשר השקיעו כמה דקות ביום ללמוד את ה'מצוה היומית', אותו היום היה נשגב מאד הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

ב"ה כבר יצא לאור קונטרס חודשי הזו מהמהדורה החדשה במשך כל מחזור ל"ח ללימוד המצוות, למען זיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, כפי שהותקן והוסכם ע"י גדולי הרבנים והאדמו"רים מדור הקודם - בוני ורועי כלל ישראל אחרי החורבן, כמובא בהסכמת הספר.

ובס"ד עכשיו לרגל התחלת מחזור ל"ט ללימוד המצוות יש להשיג את הספר כולו 'מצות המלך' מהדורה חדשה בחניות הספרים או ע"י המכון.

בברכת התורה

מכון משנה הלכות

חודש כסלו נתנדב ע"י

הרה"ח ר' אברהם יהודה ארי' פרידמאן הי"ו

לשמוע שיעור יומי בסדר המצוות

קול אונגוואר:

718-255-9118, 2, 1

מפעל מצוה יומית

(347) 692-8777

לאזט א מעטעדיש אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

קריאת גדולי וצדיקי הדור זצוק"ל להצטרף ללימוד ה'מצוה היומית' התפרסם לקראת הופעת 'מצות המלך' - מהדורת תשכ"ג

רצוי עד כמה שאפשר שכל אחד מישראל ישתתף ללמוד את המצוה בציבור כפי שהודע בלוח "מצוה יומית" וגדולה מצוה דרבים. ובזכות לימוד וקיום המצוות נזכה לגאולה שלימה במהרה, בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל ישראל.

יעקב יוסף טווערסקי
כ"ק אדמו"ר מסקווידא (זצוק"ל)

יעקב קמינצקי
ר"מ מתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יצחק הוטנר
ר"מ מתיבתא חיים בערלין (זצוק"ל)

לוי יצחק גרינוואלד
גאב"ד צעהלים (זצוק"ל)

מושה פיינשטיין
ראש ישיבת תפארת ירושלים (זצוק"ל)

מרדכי שלמה פריעדמאן
כ"ק אדמו"ר מבויאן (זצוק"ל)

מרדכי שלום יוסף פריעדמאן
כ"ק אדמו"ר מסדיגורא (זצוק"ל)

שלמה הלברשטאם
כ"ק אדמו"ר מכאנוב (זצוק"ל)

שמואל בלאאמוה"ג מוהרש"ב
גאב"ד מאטרסדארף (זצוק"ל)

נודע כי כ"ק אדמו"ר מגור
ה'לב שמחה' זצוקל"ה
קבע שיעור לימוד יומי בספר 'מצות המלך'.

אברהם יפהן
ר"מ בית יוסף נאוואהרדק (זצוק"ל)

אברהם יהושע העשל
כ"ק אדמו"ר מוקאשיניץ (זצוק"ל)

אברהם קלמנוביץ
ראש ישיבת מיר (זצוק"ל)

אהרן קאטלר
ראש ישיבת בית מדרש גבוה לעקוואד (זצוק"ל)

אליעזר זוסיא פורטיגאל
כ"ק אדמו"ר מסקולען (זצוק"ל)

גדליה שאר
ר"מ במתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יוסף אליהו בר' אליעזר הענקין
מנהל עזרת תורה (זצוק"ל)

יוסף ברויער מפפד"מ
רב ור"מ דקהל עדת ישרון (זצוק"ל)

יוסף גרינוואלד
כ"ק אדמו"ר מפאפא (זצוק"ל)

מנחם מנדל שניאורסאהן
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש (זצוק"ל)

מבוא הספר וקריאות הקודש במלואם נדפסו בסוף חלק ב'.

לוח מצוה יומית – חודש כסלו

יום שני:	ט"ו כסלו
מצוה יח.	קידוש בכורות
יום שלישי:	ט"ז כסלו
מצוה יט.	איסור חמץ בפסח
יום רביעי:	י"ז כסלו
מצוה כ.	לא יראה חמץ
יום חמישי:	י"ח כסלו
מצוה כא.	סיפור יציאת מצרים
ערב שבת:	י"ט כסלו
מצוה כב.	פדיון פטר חמור
שבת קודש:	כ' כסלו
מצוה כג.	מצות עריפתו
יום ראשון – מקץ:	כ"א כסלו
מצוה כד.	תחומין בשבת
יום שני:	כ"ב כסלו
מצוה כה.	שנאמין בהשי"ת
יום שלישי:	כ"ג כסלו
מצוה כו.	לא להאמין באליל
יום רביעי:	כ"ד כסלו
מצוה כז.	שלא לעשות פסל
יום חמישי:	כ"ה כסלו
מצוה כח.	לא להשתחוות לע"ז
ערב שבת:	כ"ו כסלו
מצוה כט.	שלא לעבדה כדרכה
שבת קודש:	כ"ז כסלו
מצוה ל.	שלא להשבע לשוא
יום ראשון – ויגש:	כ"ח כסלו
מצוה לא.	מצות קדושת השבת
יום שני:	כ"ט כסלו
מצוה לב.	איסור מלאכה בשבת
יום שלישי:	ל' כסלו
מצוה לג.	כיבוד אב ואם

ערב שבת:	כ"ח מרחשון
מצוה א.	מצות פריה ורבייה
שבת קודש:	כ"ט מרחשון
מצוה ב.	מצות מילה
יום ראשון – ויצא:	ל' מרחשון
מצוה ג.	איסור גיד הנשה
יום שני:	א' כסלו
מצוה ד.	מצות קידוש החודש
יום שלישי:	ב' כסלו
מצוה ה.	שחיטת הפסח
יום רביעי:	ג' כסלו
מצוה ו.	אכילת הפסח
יום חמישי:	ד' כסלו
מצוה ז.	איסור נא ומבושל
ערב שבת:	ה' כסלו
מצוה ח.	לא להותיר מבשרו
שבת קודש:	ו' כסלו
מצוה ט.	מצות השבת חמץ
יום ראשון – וישלח:	ז' כסלו
מצוה י.	מצות אכילת מצה
יום שני:	ח' כסלו
מצוה יא.	לא ימצא חמץ
יום שלישי:	ט' כסלו
מצוה יב.	איסור תערובת חמץ
יום רביעי:	י' כסלו
מצוה יג.	האכלת פסח למומר
יום חמישי:	י"א כסלו
מצוה יד.	האכלתו לגר תושב
ערב שבת:	י"ב כסלו
מצוה טו.	שלא להוציאו החוצה
שבת קודש:	י"ג כסלו
מצוה טז.	איסור שבירת עצם
יום ראשון – וישב:	י"ד כסלו
מצוה יז.	לא יאכלנו ערל

פְּרֻשֶׁת בְּרֵאשִׁית יֵשׁ בָּהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת

מִצְוָה א

מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה (מִצְוֹת עֲשֵׂה א)

צְוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת, שְׁנַאֲמַר (בראשית א, כח) 'וַיֹּאמֶר
לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ, וְאִיכָּא דִּילַיְה לֵה מ'וַיֵּאתֶם פְּרוּ וּרְבוּ' (פר' נח,

בראשית ט, ז).

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. שֶׁהַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּדַכְתִּיב
(ישעיה מה, יח) 'לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשִׁבְתִּי יִצְרָה', וְהִיא מִצְוָה גְּדוֹלָה
שֶׁבָּהּ תִּלְוִי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת כִּי לְבַנֵּי אָדָם נִתְּנוּ וְלֹא לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁמַיִם
(חינוך), וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יוֹדַע עֵזוֹ וְתַכְלִיתוֹ יִתְּבַרַךְ שְׁמוֹ וַאֲמוּנָתוֹ, כִּי בָּרַב עִם
הַדְּרַת מְלֶכֶה, וְגוֹרֵם לְשִׁכְיִנָּה שֶׁתִּשְׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל (עיין פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין א).

משנה הלכות

אשה בת בנים, ואם כבר יש לו בנים מחלוקת
הפוסקים.¹

זמן החיוב. חיוב המצוה מבין י"ח שנה, ועד
בן כ' יכול להשהות שימצא הגונה לו,
עבר עליו עשרים שנה עובר על מצוה זו בכל
יום.² ואם חשקה נפשו בתורה ואין יצרו
מתגבר עליו, זכור לטוב עד כ"ה שנה.³ ויש
אומרים אפילו כל ימיו כבן עזאי רק שיהא
בטוח בעצמו, ואין זה נמצא בזמן הזה.⁴

פרטי דינים. אשה פטורה מפריה ורביה, ויש
אומרים דחיבת משום 'לשבת יצרה'.⁵
ומיהו לכולי עלמא יש לה חלק במצות הבעל

א) קיום המצוה. מי שיש לו זכר ונקבה
ומתו ויש להם בנים, אפילו זכר מן
הנקבה ונקבה מן הזכר קיים המצוה, לא היה
להם אלא זכר ונקבה מאחד מהם, ומשני אין
לו, וכל שכן אם לא היה להם אלא נקבות או
רק זכרים אפילו מהשניים, לא קיים המצוה.⁶
ומדרבנן אפילו יש לו כמה בנים צריך לישא
אשה בת בנים ולא יבטל מפריה ורביה,⁷ אם
לא שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד, או
שחייש משום קטטה.⁸ ומצוה לפרסם דבר זה,
כי מלבד המצוה דרבנן שבו, יש בו כמה
איסורים משום ז"ל ועוד, וכל מי שיראת ה'
נוגע בלבו יבין זה. מוכרין ספר תורה לישא

א) א. רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד-ה. אבן העזר סי' א' ס"ו. ב. רמב"ם שם הט"ז. אבן העזר שם ס"ח. ג. אבן
העזר שם בהג"ה. ד. שם. ה. שם ס"ג. ועיין רמב"ם שם ה"ב. וע"ע קידושין כ"ט: ו. עיין קידושין ל. ז. רמב"ם
שם ה"ג. אבן העזר שם ס"ד. ח. מגן אברהם סי' קנ"ג סק"ט. ועיין עצי ארזים סי' ה' ס"ב, וב"מ ר"ס א. ועיין
בית שמואל כאן סס"ק ב.

גַּם שְׁיִשְׂאִיר אַחֲרָיו מִי שְׂיֻקִּים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּמִקּוֹמוֹ וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה שְׂתַף לְיֹצֵר כָּל, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ הַזֹּ"ל (גדה לא.) 'שְׁלֹשָׁה שְׂתַפִּין בְּאָדָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָבִיו וְאִמּוֹ' (עיין טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה א), וְאָמְרוּ הַזֹּ"ל (יבמות סג:) 'כָּל מִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בַּפְּרִיָּה וּבִרְבִּיָּה כְּאֵלֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים' וְכֵאלֹ מִמַּעַט הַדְּמוֹת'.

יבמות סא: רמב"ם הל' אישות פט"ו. ספר המצוות ר"ב. סמ"ג עשין מ"ט. סמ"ק סי' רפ"ד.
טור שולחן ערוך אבן העזר סי' א.

פְּרִשְׁת לָךְ לָךְ יֵשׁ בָּהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת

מִצְוָה ב

מִצְוֹת מִלְּחָה (מִצְוֹת עֲשֵׂה ב')

צְוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹל כָּל זָכָר בְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְלִדְתוֹ, שְׂנַאֲמַר (בראשית יז, י) 'זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֵךְ אַחֲרָיִךְ

משנה הלכות

כיון דאי אפשר לו לקיים המצוה בלעדה, אלא שאינה מצווה^ט. טריפה אי מוליד חייב בפריה ורביה^י. גר שנתגייר ובניו נתגיירו עמו, יצא עמהן ידי חובת מצוה זו, עבד שנשתחרר ובניו עמו, לא יצא בהן ידי חובת המצוה^{יב}. וכלל גדול בכל התורה האומר שיבטל מצות עשה כופין אותו בין דין אם יש כח בידם עד שיקיימו^{יג}. אשה שנתעברה באמבטי או בהזרעה מלאכותית, וכן יש לו זרע פסול,

נחלקו הפוסקים אי קיים בהם המצוה^י (ועיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' כ)^{יז}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

(ב) המצוה על האב. מצות עשה על האב למול את בנו ביום השמיני ואם עבר ולא מל ביטל מצות עשה^{יח}. ואם רצה לעשות שליח נחלקו הפוסקים אי מועיל^{יט}, לא

ט. ר"ן קידושין פרק ב דף מ"א [דף ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף] ד"ה איכא דאמרי. י. שער המלך הל' שחיטה פי"א ה"א, מנחת חינוך. יא. רמב"ם שם ה"ו. אבן העזר שם ס"ז. יב. רמב"ם שם ה"ז. אבן העזר שם ס"ג. חינוך מצוה ו. ועיין מנחת חינוך שם וכאן. ועיין משנה הלכות ח"ד סי' קנ"ט. יג. חלקת מחוקק שם ס"ק ח, ובית שמואל שם סק"י. ועיין במנחת חינוך ד"ה והנה לענין זרע פסול. יד. וע"ע שם בח"ד סי' ק"ס. **(ב)** א. רמב"ם הל' מילה פ"א ה"א. שו"ע יו"ד סי' ר"ס. ב. ש"ך חושן משפט סי' שפ"ב ס"ק ד. כרתי ופלתי סי' כ"ח תב"ש שם. ועיין פתחי תשובה בטור יו"ד סי' רס"ד ס"ק א.

הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר, וְכֵן כָּתִיב (בפר' תזריע, ויקרא יב, ג) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמַיִנִי יִמּוֹל בְּשָׂרַי עֶרְלָתוֹ, וְגִדּוּלָה מִצֹּהַ זֶה שֶׁנִּכְבְּרָתוֹ עָלֶיהָ שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת (שבת קלג:).

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׂרָצָה הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא לִקְבֹּעַ בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִבְדִּילָם לְהִיּוֹתָם נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ אוֹת קְבוּעַ בְּגוּפָם, לְהִבְדִּילָם מִשְׂאֵר הָעַמִּים בְּצִוְרַת גּוּפָם, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְבַדְּלִים מֵהֶם בְּצִוְרַת נַפְשׁוֹתָם אֲשֶׁר מוֹצְאָם וּמוֹכָאָם אֵינוֹ שָׁוָה, וְנִקְבֵּעַ הַהִבְדָּל בְּגִלְתֵּי הַזָּהָב לְפִי שֶׁהוּא

משנה הלכות

על מי חל החיוב. לא מלו אותו כשיגדיל חייב למול את עצמו^א. לא מל את עצמו משהגיע לכלל עונשין חייב כרת^ב (ויש אומרים דוקא כשמת ערל במזיד)^ג. אבל אין לאב חיוב כרת במילת בנו אלא שעובר על עשה^ד. ואין בכל התורה מצות עשה שחייבין על ביטולה כרת אלא זו ושחיתת פסח^ה. אשה אינה מצוה למול את בנה^ו, ועל האדון למול את עבדיו ילידי ביתו ומקנת כספו, לילד ביתו לשמונה, וקנין כספו ביום שנלקח^ז. מילת גרים עיין ברמב"ם הל' איסורי ביאה (פי"ג), ובטור שולחן ערוך ביוורה דעה (סי' רס"ח). ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

אופן קיום המצוה. קיום המצוה לחתוך הערלה המכסה ראש הגויה, וכבר נהגו כל ישראל באיזמל, ולפרוע קרום דק שלמטה ממנה כדי שתתגלה ראש העטרה שבאבר.

רצה האב או שאין כאן האב למול מצוה על הבית דין ועל כל ישראל למולו^א. וכתב בעל הדברות מנהג שאבי התינוק עומד אצל המוהל להודיעו שהוא שלוחו, וכדאמרינן בתענית (כו:): 'אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, לפיכך התקינו הנביאים הראשונים שיהא מעמד בירושלים', והמל את בנו כאילו הקריב קרבן^ב, וצריך לעמוד ליד המוהל^ג.

זמנה. המצוה למול ביום, ומשעה עמוד השחר יצא^א. מל בלילה או בתוך שמונה אינו כלום. ועיין באחרונים אי צריך הטפת דם ברית^ב. מילה בזמנה דוחה שבת^ג. ושלא בזמנה, או ספק, או בגולד בין השמשות, ויוצא דופן נימול לשמונה אבל אינו דוחה שבת^ד. נולד מהול צריך להטיף דם ברית, ואינו דוחה שבת^ה. ויש להזהיר המון עם ביוצא דופן שהוא שכוח מאוד בזמנו.

ג. רמב"ם שם ה"ב. שו"ע סי' רס"א. ד. עיין זוה"ק ח"א צה. וע"ע שם ח"ב סו: ה. שבלי הלקט, הובא בשו"ע יו"ד סי' רס"ה ס"ט. ועיין ביאור הגר"א אות מ. ו. רמב"ם שם ה"ח. שו"ע ורמ"א שם סי' רס"ב ס"א. ז. עיין רמ"א שם. וט"ז שם סק"ב ושי"ך שם סק"ב. ח. רמב"ם שם ה"ט. שו"ע שם סי' רס"ו ס"ב. ט. רמב"ם שם, ובה"א-יב. שו"ע שם ס"ח וס"י. ואו"ח סי' של"א. י. רמב"ם שם ה"ז וה"א. שו"ע שם סי' רס"ג ס"ד, וסי' רס"ו ס"י. יא. רמב"ם שם ה"ב. שו"ע שם סי' רס"א. יב. ראב"ד שם ורמ"א שם. יג. רמב"ם שם. יד. רמב"ם שם ה"א. טו. מכות יג: טז. רמ"א שם. יז. רמב"ם שם ה"א וה"ג. שו"ע שם סי' רס"ז ס"א.

סָבָה לְקִיּוּם הַמִּיּוֹן, מְלַבֵּד שְׂיֵישׁ בּוֹ תְּשֻׁלוֹם צִוְרַת הַגּוֹפֵה. וְהָעַם הַנִּבְחָר חָפֵץ
הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ לְהַשְׁלִים תְּכוּנָתוֹ וְרָצָה לְהִיּוֹת הַהִשְׁלָמָה עַל יְדֵי הָאָדָם, וְלֹא
בְּרָאוֹ שְׁלֵם מִבְּטוֹיִן, לְרַמּוֹז עָלָיו כִּי כַּאֲשֶׁר תְּשֻׁלוֹם צִוְרַת גּוֹפּוֹ עַל יָדוֹ, כֵּן בְּיָדוֹ
לְהַשְׁלִים צִוְרַת נַפְשׁוֹ בְּהַכְּשֵׁר פְּעֻלוֹתָיו וְשִׁפּוֹר מַעֲשָׂיו (חינוך).

שבת פרק י"ט. יבמות פרקים ד-ה. קידושין כט. רמב"ם הל' מילה, ספר המצוות מצות עשה
רמ"ו. סמ"ג עשין כ"ח. סמ"ק סי' קנ"ז-קנ"ח-קנ"ט. יראים מצות עשה י"ט. יורה דעה סי' ר"ס.

פְּרֻשֵׁת וַיִּשְׁלַח יְשׁ בָּהּ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אַחַת

מִצְוָה ג

מִצְוֹת גֵּיד הַנְּשָׂה (לֹא תַעֲשֶׂה א')

הַזֹּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל גֵּיד הַנְּשָׂה, שְׁנֹאֲמַר
(בראשית לב, לג) 'עַל כֵּן לֹא יֵאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנְּשָׂה', וְלֹא

משנה הלכות

לִנּוֹ הַשְּׂמִימָה ר"ת 'מילה' וס"ת הוי"ה, מכאן
אמרו רז"ל שמגעת עד כסא הכבוד הנקרא
שמים¹².

עכו"ם או מומר שמל. עכו"ם שמל לדעת
השאלות ועוד גדולי הפוסקים
פסול אפילו בדיעבד, ויש לזהר ברופא עכו"ם,
ואפילו ישראל מחלל שבת בפרהסיא¹³.

ג) איזה גיד אסור מן התורה. גיד הנשה
הם שני גידים, הפנימי סמוך לעצם

ומן המצוה למצוץ אח"כ את המילה שיצא
הדם ממקומות הרחוקים ולא יבוא לידי
סכנה¹⁴. 'מילה' גימ' 'פה' ולכן מוצצין בפה,
ועם הכולל גימ' אלה"ם, ועל כן מוצצים בפה
להחליש כח הדינים הקשים¹⁵, ובמילת הערלה
יש ב' דברים, ערלה ופריעה, וברית הלשון
מכוון כנגד ברית המעורב¹⁶, ולכן בברית
הלשון ב' חומות, שפתים והשניים¹⁷. זורקין
הערלה בעפר¹⁸, ובבבל זורקין במים¹⁹. 'מזבח'
נוטריקון מילה ז'מנה ב'יום ח'²⁰. מ' יעלה

יח. ע"ע בר"ר יא, ו. יט. רמב"ם שם פ"ב ה"ב. שו"ע סי' רס"ד ס"ב-ג. ג. עיין בר"ר לג, ג: 'בכל מקום שנאמר
'אלהים' הוא מידת הדין'. וע"ע זוה"ק פ"ג יא. כא. ספר יצירה פ"א מ"ג: 'וברית יחיד מכוונת באמצע כמילת הלשון
וכמילת מעור'. ועיין שם פ"ו מ"ד. כב. ספר הליקוטס להאריז"ל פר' לך ד"ה סוד המילה. וטעמי המצוות שם.
כג. פרקי דר' אליעזר פכ"ט. ושו"ע סי' רס"ה ס"י. כד. טור שם בשם דברים שבין בני מזרח לבני מערב. כה. פי'
הרי"מ בוטריל לספר יצירה פ"ג. ועיין בניצוצי הזוהר (בזוה"ק ח"א צה). בשם אור הלבנה. כו. ילקוט ראובני פר'
לך לך אות קע"ה בשם ספר הבהיר. ובעל הטורים דברים ל, יב. כז. שו"ע סי' רס"ד ס"א.

נֹאמֵר ד' לֹא יֵאכְלוּ הוּא עַל דְּרֶךְ סְפוּר, כְּלוּמַר מִפְּנֵי שְׂאֲרֵע דְּכָר זֶה עִם הָאֵב לְכֵן נִמְנָעִים הַפְּנִים, אֶלָּא הוּא אֲזַהְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂלֵא יֵאכְלוּהוּ.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדִי שְׁתֵּהֵא רְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל שְׂאֵף עַל פִּי שְׂיַעֲבְרוּ צְרוֹת רַבּוֹת בְּגָלוֹת מִיַּד הָעַמִּים וּמִיַּד בְּנֵי עֵשׂוֹ שְׂיִהְיוּ בְּטוּחִים שְׂלֵא יֵאכְדוּ, אֶלָּא לְעוֹלָם יַעֲמֵד זֶרַעַם וְשָׁמַם וְיָבֵא לָהֶם גּוֹאֵל וְיִגְאָלֵם מִיַּד צָר, וּבְזַכָּרֵם תְּמִיד עֲנִין זֶה עַל יְדֵי הַמִּצְוָה שְׁתֵּהֵא לְזַפְרוֹן יַעֲמְדוּ בְּאַמוּנָתָם וְצִדְקָתָם לְעוֹלָם. וְרְמוֹ זֶה הוּא לְפִי שְׂאוֹתוֹ מִלְּאֻךְ שְׁנִלְחָם עִם יַעֲקֹב אָבִינוּ שְׂבֵא בְּקַבְלָהּ שְׂהָיָה שָׂרוֹ שְׂל עֵשׂוֹ רִצָּה לְעַקְרוֹ לְיַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם, וְלֹא יִכַּל לוֹ וּלְזַרְעוֹ וְצַעְרוֹ בְּנִגְיַעַת הַיָּרֵךְ. וְכֵן זֶרַע עֵשׂוֹ יַצַּעַר לְזַרַע יַעֲקֹב וּלְבַסּוּף תֵּהְיֶה לָהֶם תְּשׁוּעָה מֵהֶם, וְכִמוֹ שְׂמִצְיָנוּ בְּיַעֲקֹב אָבִינוּ שְׂזַרְחָה לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ לְרַפּוּאָתוֹ וְנוֹשַׁע מִן הַצַּעַר, כֵּן יִזְרַח לָנוּ הַשֶּׁמֶשׁ שְׂל מְשִׁיחַ וְיִרְפָּאֵנוּ מִצַּעְרָנוּ (עֵיין חִינוּךְ. וְעֵיין מִצְוֹת דוֹר (רדב"ז) מִצְוָה קצב). גַּם כִּי שָׁם הַגִּידִים בְּאֶדָם כְּנִגְדַּי מוֹת הַחֲמָה, גִּיד נִגְדַּי כָּל יוֹם, וְגִיד הַנְּשָׂה יוֹמוֹ תְּשַׁעָה בְּאָבִי, וְכָל יוֹם יֵשׁ לוֹ

משנה הלכות

במינים שונים. בשליל הרמב"ן סבירא ליה דאינו נוהג, ודעת הרמב"ם והחינוך ותוספות והרשב"א דנוהג. עיין רמב"ם הל' מאכלות אסורות (פ"ח ה"ה). ובבית יוסף ביורה דעה (ס"ו ס"ה), ובכרתי ופלתי ובשולחן ערוך ואחרונים שם^ט. ונוהג בכ"י, ועיין בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' ע"א).

ספיקות בדיניו. גיד הנשה דעת הרמב"ם דמותר בהנאה^א, ותוספות ורבינו יונה סבירא להו דאסור, ועיין בטור שולחן

שעל הכף אסור מהתורה. והחיזון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו^ב (ועיין מה שכתבתי במשנה הלכות (ח"ג סי' ס"ח) פ"י לרבינו הבעל הלכות גדולות). ונוהג בבהמה וחיה הטהורין, ואפילו בנבילות וטרופות שלהן ומוקדשין, בירך ימין וברך שמאל^ג. ואם עבר ואכל כזית ממנו או אכלו כולו אפילו אין בו כזית לוקה^ד. ישראל קדושים ואסרו עליהם שמנו של גיד, ומדרבנן אסורים גם הקנוקנות פ"י הם גידין הדקים המתפשטים בירך^ה.

א. עיין בר"ר עז, ג. ב. עיין בר"ר עח, ה. ג. עיין מכות כג: ד. זוה"ק ח"א קע: ג. ה. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א. ובשו"ע יו"ד סי' ס"ה ס"ח. ו. רמב"ם שם ה"א. שו"ע שם ס"ה. ז. רמב"ם שם ה"ב. ח. רמב"ם שם ה"א. יו"ד סי' ס"ח סעיף ח. ט. יו"ד שם ס"ז. ועיין מנחת חינוך. י. יו"ד שם ס"ו. יא. שם הי"ד.

מִלְאֹךְ אַחֵד, וְתִשְׁעָה בָּאֵב הוּא כְּנֶגֶד סְמֵא"ל שָׂרוּ שֶׁל יַעֲשׂוּ, וְלִכֵּן נִחְרְבוּ
 ב' מְקַדְּשׁוֹת בּו בַּיּוֹם (עיין שפתי כהן (צפת) כראשית לב, לג). גַּם רָמְזוּ בּו ד' צוֹמוֹת
 הַיָּנוּ 'עַל פֶּן לֹא יֵאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כְּלוֹמֵר אֵלֶּא מִתְעַנִּין, 'אֶת' לְמַפְרַע
 ת' תִּשְׁעָה א'ב, 'גִּיד' רָאשֵׁי תְכוֹת ג' ד' תִּשְׁרֵי י' כְּמִבֵּת, 'גִּיד' בְּגִימְטְרִיא י"ז
 בְּתַמוּז, וְרָמְזוּ לְמָה שְׂאֲמָרוּ: כָּל הָאוֹכֵל בְּתִשְׁעָה בָּאֵב כְּאֵלוֹ אוֹכֵל גִּיד
 הַנֶּשֶׁה (שפתי כהן שם).

חולין פז. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח. ספר המצוות לא תעשה קפ"ג. סמ"ג לאווין
 קל"ט. סמ"ק סי' ר"ג. יראים קמ"ז. ריאקנטי לא תעשה א'. מאה שערים (על המצוות)
 שער ע"ד.

פְּרֻשֵׁת בֵּא יֵשׁ בָּה ט' מִצְוֹת עֲשֵׂה וי"א לֹא תַעֲשֶׂה

מִצְוֵה ד

מִצְוֹת קְדוֹשׁ הַחֲדָשׁ (מִצְוֹת עֲשֵׂה ג')

צְנוּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים
 וְלַעֲבֹר שָׁנִים, שְׁנַאֲמַר (שמות יב, ב) 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים,'

משנה הלבות

ערוך^{יב}. עוף שיש לו כף עגול כבהמה גיד
 הנשה שלו אסור, ואין צריך לבדוק
 אחריה^{טו}, ובהמה שיש לה כף ארוך גם כן
 אסור ואין לוקה עליה^{טז}. דעת הרשב"א דגם
 באדם נוהג איסור גיד הנשה, וכן כתב בפרי
 חדש^{יז}, ועיין שער המלך הל' מאכלות
 אסורות (פ"ח), ובמנחת חינוך מצות גיד
 הנשה. ונוהגת המצוה בכל מקום ובכל זמן
 בזכרים ונקבות.

ד) קידוש החודש בבית דין. קידוש
 החודש הוא על פי שני עדים
 שבאו לפני בית דין סמוכין בארץ ישראל
 ואמרו שראו את הלבנה בחידושה, וחקרו
 ודרשו בעדותן וחישובו הבית דין וראויה
 היתה לראות על פי החשבון^{יח}, מקבלין אותן
 ויאמר האב בית דין מקודש^{יט}. ואין הקידוש
 אלא למצוה ולא לעכב, דהעיקר העדים
 והחשבון והסכמת הבית דין^כ.

יב. עיין זוה"ק שם. ושם קע. 'שרו של עשו היה, ואיהו סמאל'. יג. ילקוט ראובני פר' וישלח אות ק. יד. יו"ד
 סי' ס"ה סעיף ו. טו. רמב"ם שם ה"ד, יו"ד שם ס"ה. טז. רמב"ם שם ה"ד. יז. יו"ד סי' ע"ט ס"ו. ד) א. רמב"ם
 הל' קידוש החודש פ"א ה"ה-ו. ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ח. ג. רמב"ן בספר המצוות מצוה קי"ג, ועיין מנחת חינוך.

כְּלוּמַר כְּשֶׁתִּרְאוּ חֲדוּשָׁה שֶׁל לְבָנָה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְרֵאוֹת עַל פִּי הַחֲשֻׁבוֹן
הַמְּקַבֵּל תִּקְבְּעוּ לָכֶם רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּרְבִנּוּ הַבַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְהִרְמַבְּ"ן
חֲשָׁבוּ עֲבוּר שָׁנִים לְמִצְוֵה בְּפָנַי עֲצֻמָּה. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים לְקֹדֶשׁ הַלְּבָנָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדֵי שִׁיעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל מוֹעֲדֵי ה' בְּזִמְנָן, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
צִוָּה לַעֲשׂוֹת פֶּסַח בְּזִמְן שֶׁהִתְבּוֹאָה בְּאָכִיב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים
טז, א) 'שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָכִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַה'', וְחֹג הַסְּפֹת בְּזִמְן
הָאָסִיף כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לד, כב) 'וְחֹג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה', וְאֵלּוּלֵי
עֲבוּר שָׁנִים יְבוֹאוּ הַמוֹעֲדִים שֶׁלֹּא בְּזִמְנֵים אֵלּוּ, לְפִי שִׁישְׁרָאֵל מְחַשְׁבִּין
הַמוֹעֲדִים וְחֲדָשִׁיהֶם לִימֹת שָׁנֹת הַלְּבָנָה שֶׁהֵם שֶׁנ"ד יוֹם וְה' שָׁעוֹת

משנה הלכות

קביעות החודש בחוץ לארץ. גדול הבית
דין שנשמך בארץ ישראל והלך
לחוץ לארץ ולא הניח כמותו בארץ ישראל
מקדש חדשים בחוץ לארץ, ואם נודע
שנעשה בארץ ישראל גדול כמותו הרי זה
נאסר לקבוע בחוץ לארץ, ואם קבע אינו
כלום.

בטעות. בית דין שטעו או הטעו אותן,
וקידשו החודש בין בשוגג בין
במזיד מה שעשו עשו דכתיב 'אתם' אפילו
שוגגין אפילו מזידין^א.

דיני העדות. בקידוש החודש לא בעינן
עדות שאתה יכול להזימם^ב. ומיהו
בעי עדים כשרים כבכל התורה, וקרובים
ואפילו פסולי עדות דרבנן פסולין^ג. וצריכין
דרישה וחקירה.

לא ראו בזמנה. אין מקדשין אלא כשנראה
הלבנה בזמנה^ד. לא קידשו ביום ל'
מעובר ממילא^ה. נחקרו העדים ולא הספיקו
לומר מקודש עד שחשכה הרי זה מעובר^ו.
בית דין שראו הלבנה ביום מקדשין על פי
עצמן, ואם ראו בלילה מרבין על הבית דין
ועומדים שנים ומעידין בפניהם ומקדשין^ז.
לא באו עדים ועיברו את החודש ואחר זמן
באו עדים אפילו בסוף חודש שראו הלבנה
בזמנה מאימין עליהם ומשתדלין שלא יעידו,
ואם עמדו בעדותן חוזרים ומונים מיום
שלשים^ח.

חילול שבת. על ניסן ועל תשרי מחללין
העדים את השבת. וכשהיה בית
המקדש קיים מחללין אף על כולם משום
הקרבת מוסף שבכל ראש חודש^ט.

ד. מנחת חינוך. ה. רמב"ם שם פ"ב ה"ח ופ"ג ה"א, ועיין מנחת חינוך. ו. רמב"ם שם פ"ב ה"ח. ז. שם ה"ט.
ח. שם פ"ג ה"ט ו"טז. ט. שם פ"ג ה"ב. י. שם פ"א ה"ח. יא. שם פ"ב ה"י. יב. מנחת חינוך. ועיין מה
שכתבנו בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' נ"ב-נג. יג. רמב"ם פ"ב ה"א.

ותתע"ו חלקים, והוא חסרה משנת החמה עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים, ובשול הפרות הוא בכחה של חמה. ונתקן הדבר להעשות בגדולי הדור בסמוכין דוקא (חינוך). ועכשיו בעונותינו הרבים שאין לנו סמוכין, אנו סומכין על רפי הלל הנשיא בן בנו של רבי יהודה הנשיא שתקן לנו חשבון העבור, והוא קדש חדשים העתידים עד ביאת גואל במהרה בימינו (פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין ג) ⁷. ומה שאנחנו מברכין החדש אין זה קדוש, אבל מצוה זו תקנוה הראשונים להודיע לעולם ראש חדש ולהזהר בו. גם פי חדוש הלכנה רמזו לישראל בגלות שעתידיים להתחדש כמותה, וזה שאנו אומרים ⁸ 'שָׁהֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ' כלומר שיתחדשו מגלות לגאולה (עיין סנהדרין מב. וברש"י ד"ה עמרת) ⁹.

ר"ה יח. סנהדרין יא. רמב"ם הל' קידוש החודש פ"א ופ"ד, ספר המצוות מצות עשה קצ"ג [ול"ת קנ"ג], כמ"ג עשין מ"ו מ"ז, וראים ק"ג, אורח חיים ס"י תכ"ב.

משנה הלכות

עיבור שנים. לעבר שנים בשעת הגמר צריכים להיות בית דין של שבעה ¹⁰ וג' ראשונים לדברי הכל אסורים להיות קרובים זה לזה ואפשר כל הז"ז. ואין מעברין אלא אדר"ט, ורק בסמוך לו ובשעת הדחק מותר מראש השנה ¹¹, ואין מעברין יום ל' באדר ¹². ואין מעברין אלא ביום ¹³,

אין מעברין בשנת השמיטה ¹⁴. ועל אלו דברים מעברין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן ועוד ¹⁵. ואין מעברין על סימן אחד מאלו אלא ב' או יותר ¹⁶. ובית דין כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים הוספנו על שנה זו כ"ט יום או ל' יום ¹⁷.

י"ד. ועיין חינוך ד"ה ואם תשאל. וריטב"א ר"ה יח. טו. בקידוש לבנה. טז. ועיין טעמי מצות (לר"מ הבל' מצות עשה ב. יז. שם פ"ד ה"י. יח. רמב"ם הל' עדות פט"ז ה"ה, ובכסף משנה ולחם משנה שם. יט. רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ד ה"א. כ. שם ה"ג. כא. שם ה"ד. כב. שם ה"ב. כג. שם ה"ט"ו, ועיין גם שם ה"ט"ז, ובהשגת הרמ"ה שם. כד. שם ה"ב. כה. שם בהשגת הרמ"ה ועיין מנחת חינוך. כו. שם ה"ז.

מצוה ה

מצות הקרבת קרבן פסח (מצות עשה ד')

צִוּוּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂיַעֲשׂוּ קָרְבַּן פֶּסַח בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר בְּנִיּוֹן
 בֵּין הָעֲרֵבִים, שְׁנַאֲמַר (שמות יב, ו) 'וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עֵדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין
 הָעֲרֵבִים'. וְכַתֵּב הָרַמְבַּ"ן (שם) ש'בֵּין הָעֲרֵבִים' הֵם אוֹתֵן שְׁעוֹת שְׁבִין עֲרִיבַת
 יוֹם שֶׁהוּא בְּתַחֲלַת שָׁבַע, לְעֲרִיבַת הַלֵּילָה שֶׁהוּא בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְהַזְכִּיר נֶסִי ה' וּלְפָרְסֵם לְבַנְיָנו אֲשֶׁר פֶּסַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא עַל בְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינוּ הַצִּילָה,

משנה הלכות

שבת, טומאה, ומילה. קרבן פסח דוחה את השבת^א, ודוחה את הטומאה אם היו רוב קהל או כהנים טמאים^ב. יחיד טמא נדחה לפסח שני^ג. היה בדרך רחוקה פטור ממצוה זו^ד. מילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט הפסח^ה.

אישים החייבים. נשים ועבדים מחויבים בפסח ראשון^א, וקטנים יש מחלוקת בפוסקים^ב אי מחויבים מדאורייתא דכתיב (שמות יב, ג) 'שה לבית אבות'. קטן שאכל בראשון ונתגדל בין ראשון לשני פטור מפסח שני^ג.

חיובו. ונוהג בזמן הבית בארץ ובחוץ לארץ (ויש חולקין בחוץ לארץ^א). עבר ולא

(ה) **אופן קיומו.** קיום המצוה, שמתקבצים אנשים מישראל לחבורות, ולוקחין שה או עז תמים זכר בן שנה, ומונין עליו עד כזית לכל אחד, ושוחטין אותו בעזרה, וצולין אותו, ולערב אוכלין אותו בין כולם, אחר מאכלם, שמצותו לאכול על השובע^א. נשחט אחר תמיד של בין הערבים וקטורת והטבת הנרות^ב, ונשחט בג' כתות בעזרה ולא יפחות כת מל' בני אדם^ג, ובחמישים בני אדם יכול לשחוט^ד. שחטו על יחיד כשר^ה, שחטו שלא למנויו פסול^ו. הדם טעון שפיכה אחת במזרק כנגד היסוד^ז, ומקטירין אימוריו^ח, ואם לא הקטיר קיים המצוה. והלויים אומרים הלל בעת הקרבנות^ט, וטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה כתמיד^י.

(ה) א. ע"פ שמות יב, כז. ב. חינוך. ג. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"א ה"ד. ד. שם ה"ט. ה. שם ה"י. ו. שם פ"ב ה"ב. ז. שם ה"ה. ח. שם פ"א ה"ו. ט. שם. י. שם ה"ז. יא. שם ה"א. יב. מנחת חינוך אות א' ע"פ פסחים צו. יג. רמב"ם שם פ"א ה"טז וי"ח. יד. שם פ"ז ה"א. טו. שם פ"ה ה"א. טז. שם. יז. שם ה"ה. יח. שם פ"א ה"א, ומנחת חינוך אות ז. יט. עין רמב"ם שם פ"ב ה"ד, ובכמה מקומות שם. ועיין מנחת חינוך אות ב. כ. רמב"ם שם פ"ה ה"ז. כא. עיין תוס' פסחים ג: ד"ה מאליה. ועיין צל"ח שם, ומנחת חינוך כאן.

וַיִּזְכְּרוּ לְעוֹלָם הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה לָנוּ ה'שֵׁם יִתְבָּרַךְ בִּיציאת מצרים (חינוך). גַּם כִּי מִזֶּל טָלָה בְּכוֹר הַמִּזְלוֹת הוּא בְּחֹדֶשׁ נִסְּן בְּכַחוֹ הַגָּדוֹל, לָכֵן צִוָּה לְשַׁחַט טָלָה וּלְאָכַל אוֹתוֹ וְלִהְיוֹדִיעַ שְׂלֵא בְּכַח הַמִּזֶּל יִצְאָנוּ מִשָּׁם אֶלָּא בְּגִזְרַת ה' (רמב"ן שמות יב, ג). גַּם כִּי הָיוּ הַמִּצְוִים עוֹבְדִים אוֹתוֹ, וְהוֹדִיעַ לְשַׁחַט אֱלֹהֵיהֶם לְעִינֵיהֶם וְחָפְרוּ כָּל הַבוֹטְחִים בּוֹ, וְכָכָה יִהְיֶה בְּגִאֲלָה הַעֲתִידָה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ (עיר מקלט לידא) פ' בא מצוה ה-ו. ועיין מעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה ג). גַּם כִּי יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְשָׁה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ירמיה ג, ז) 'שָׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל', עַל כֵּן יָבֵא שָׁה וַיִּכְפֹּר עַל שָׁה (מושב זקנים לבעלי התוס' שמות יב, ג).

פסחים סט. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"א ופ"י, ספר המצוות מצות עשה נ"ה, סמ"ג עשין רכ"ג, יראים ת"ה.

מצוה ו

מצות אכילת הפסח (מצות עשה ה')

צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָכַל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח בַּלַּיִל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסְּן, שְׁנַאֲמַר (שמות יב, ח) 'וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ'.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְאָכַל אֶת הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ שְׂרִיחוֹ נוֹדָף, לְפָרְסָם בְּטוֹל תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם שְׁנוֹבֵחַ לְעִינֵיהֶם וְנֹאכְלָם, וּפְסִילֵי

משנה הלכות

עשה פסח במזיד, וגם לא עשה השני אפילו בשוגג חייב כרת²². ואין בכל עשה שבתורה חיוב כרת אלא בקרבן פסח ומילה. ובשוגג אינו מביא קרבן חטאת, והוא מג' חטאות שבזדון כרת ואין בשגגתן חטאת והם קרבן פסח ומגדף ומילה²³.

1) דרך האכילה. מצותו לאכול בליל ט"ו¹ ובחבורה² ועל השובע³, ושיהיה צלי אש⁴, ואם רבו האוכלים מביאים קרבן אחר ושוחטין אותו בערב פסח והוא נקרא שלמי חגיגה⁵, ואוכל ממנו תחילה⁶. אכל כזית יצא ידי חובתו⁷. וטעון הלל באכילתו⁸. מצוה

כב. רמב"ם שם פ"ה ה"א-ב. כג. עיין שם פ"א ה"ב, וראה בחינוך כאן. 1) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"א. ב. שם פ"ט ה"א. ג. שם פ"ח ה"ג. ד. שם ה"ד. ה. שם ה"ג, ופ"י ה"ב. ועיין פסחים ע. ז. רמב"ם שם פ"ח ה"ג, והל' חמץ ומצה פ"ח ה"ז. ז. מנחת חינוך. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ט, והל' קרבן פסח פ"ב ה"ד, ופ"ח ה"ג. ח. רמב"ם הל' קרבן פסח שם הט"ו, ופ"י הט"ו.

אֲלֵהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצוה ג), וְשִׁפְלוּת הַשָּׂר שְׁלָהֶם
 שֶׁהוּא הָרָאוּשׁוֹן מִשְׁבָּעִים שָׂרִים, וּבִשְׁחִיטַת וְצִלִּית וְאֲכִילַת הַפֶּלֶה לְהַכְנִיעַ
 מִעֲרַכְת שְׁלָהֶם שֶׁהוּא טָלָה, וְנַעֲשֶׂה מִשְׁפֹּט בְּאֵלֵיהֶם, וְלִהְיוֹדִיעַ כִּי ה' הוּא
 אֱלֹקִים אִין עוֹד מְלַבְדּוּ, וּבָזָה נִתְבַּטְּלוּ מִחֻשְׁבוֹת זָרוֹת (רמב"ן שמות יב, ג. ורכינו
 בחיי שמות שם ז). וּבְזָהָר (ח"ב מא:): 'וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּו' (שמות שם מו), אַתֶּם לֹא
 תִשְׁבְּרוּ בּו אֲבָל כְּלָבִים יִשְׁבְּרוּ בּו, שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל מְנִיחִין הָעֲצָמוֹת וְזוֹרְקִין
 אוֹתָן בְּשׂוֹקִים, וְהֵיוּ בָאִים עִבּוּ"ם וְלָקְחוּ הָעֲצָמוֹת וְהִטְמִינוּם בְּאָרֶץ כָּל כָּף
 שָׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְכָלְבִים לְטָלָם מִשָּׁם, וְזֶהוּ בְּטוֹל עִבּוּ"ם מִמָּשׁ עַל יְדֵי עִבּוּ"ם,

משנה הלכות

לאכלו על מצות ומרורים^כ, ואם אין לו אינו מעכב.^{כג}

נחלקו האחרונים^{כז} אי איכא מצוה לאכלו.

שאר פרטי דינים. אכל כזית בשר פסח עם

כזית בשר חולין לא יצא, דרשות מבטל מצוה^{כז}. נשבע שלא לאכול פסח לוקה ואוכל, ובקונם שלא לאכול חל הנדר^{כז}. ונוהג בזכרים ונקבות בזמן הבית.

מרור. במצוה זו נכלל גם אכילת מרור לדעת

כמה ראשונים, ואינה נמנית למצוה בפני עצמה כי הוא חלק מן הפסח^{כז}, ונאכל כל זמן שהפסח נאכל, ונאכל חי. אכלו כבוש מבושל ושלוק לא יצא^{כז}. בלע מרור לא יצא דבעי טעם מרירות בפיו. ושיעור אכילתו בכזית^{כז}.

שלא כדרך אכילה. אכל שלא כדרך אכילתן ספק אם יצא ידי חובתו^{כז}. אכלו אכילה גסה אם קץ במזונו לא יצא, ואם לאו יצא^{כז}. כרכו בסיב או עירב בו דבר מר לא יצא^{כז}. אכלו חי לא יצא ועובר בעשה^{כז}.

זמנו. זמן אכילתו עד חצות, לתוספות^{כז} הוא מדאורייתא, ולהרמב"ם^{כז} מדרבנן, ומדאורייתא עד עלות השחר להרמב"ם ודעימיה^{כז}. נרדמו בשינה כל החבורה אפילו בתחילת הלילה אין חוזרין ואוכלין אותו ופטורין מפסח שני^{כז}. אין לו אלא חצי שיעור

ט. ע"פ דברים ז, כה. י. ועיין מורה נבוכים ח"ג פמ"ו. יא. שם פ"ח ה"א. והל' חמץ ומצה פ"ז הי"ב יב. שם הל' קרבן פסח שם ה"ב. יג. עיין משנה למלך הל' יסודי התורה פ"ה ה"ח הובא במנחת חינוך אות א. יד. עיין במנחת חינוך שם מות' בנזיר כג. ד"ה פסח, ומהאחרונים. טו. מנחת חינוך שם. טז. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"ו. יז. פסחים כז: ד"ה אמר רבא. יח. שם ה"ט"ו. יט. שם. כ. רמב"ם שם. ובהל' חמץ ומצה פ"ח הי"ד (ומה שכתב שפטורים מפסח שני, אף שלא נזכר בשום מקום, לכאורה דבר פשוט הוא שהרי בזמן שחיטה זוריקה ראויים היו לאכול). כא. משנה למלך הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז, מהרי"ט אלגאזי דף מ"א (הל' חלה סוף אות ב ד"ה והנה לפי), הובא במנחת חינוך אות א. כב. מנחת חינוך שם. כג. שם אות ב, רמב"ם הל' שבועות פ"ה הי"ד, ובהל' נדרים פ"ג ה"ו. כד. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ב. כה. שם הי"ג. כו. מנחת חינוך אות ב.

כִּי אֵין יִשְׂרָאֵל מִבְּטֵל עִבּוּ"ם שֶׁל עִבּוּ"ם, וְאֵין לָךְ בְּטוּל גְּדוּל מְזָה, וּבָזָה
נִתְעַלָּה הָאֱמוּנָה עַל הַכֹּל (עיין עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה ז).

פסחים עו. קכ. מגילה כא. זכחים נז: רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח, ספר המצוות מצות עשה
נ"ו, סמ"ג עשין רכ"ה, יראים ת"ח.

מצוה ז

מִצְוַת נָא וּמִבְּשָׁל (לא תַעֲשֶׂה ב')

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לֵאכֹל מִבְּשֵׁר הַפֶּסַח נָא וּמִבְּשָׁל כִּי אִם צְלִי
אֵשׁ, שְׁנֵאמַר (שמות יב, ט) 'אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבְשָׁל מִבְּשָׁל בְּמִים',
וּפְרוּשׁ 'נָא' שֶׁהַבְּשֵׁר הַתְּחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוּר וּנְצָלָה מְעַט, וְלֹא רָאוּי עֲדוּן
לְאֲכִילַת אָדָם, וְזֶה נִקְרָא 'נָא'.

משנה הלכות

בישלו ואחר כך צלאו פסול ועובר עליו.¹
בישלו בחמי טבריה אינו חייב משום בישול
ועובר על עשה ד'צלי אש', צלאו אחר כך
פסול.² צלאו שלא על האש פסול, ועובר
עליו.³ צלי קידר הוה כמבושל ופסול. בישלו
במים או במי פירות או בכל משקה פסול
שנאמר (שמות יב, ט) 'ובשל מבושל' ריבה
הכל.⁴ בישלו כמאכל בן דרוסאי מקרי
מבושל כמו לענין בישול שבת, פחות מכאן
נקרא חי, ואסור לצלאו עוד אף שלא נתבשל
כמאכל בן דרוסאי מפני הלחלוחית שנתבשל
בו, עיין כרתי ופלתי.⁵ אכלו נא ומבושל
מבעוד יום פטור.⁶

דברי הזוהר. קצת צריך עיון בזוהר הנ"ל
שהיו זורקים העצמות, שהרי נותר
הם וטעונים שריפה, כמו שכתב הרמב"ם.⁷

ז) אופן צליית הקרבן. קיום המצוה, צולין
אותו מקולס, פירוש ראשו על
כרעיו ועל קרבנו, בשיפוד של רימון שאינו
מוציא מים,⁸ ואם אינו מקולס לא נפסל.⁹
ומותר למולחו מקודם לדעת התוספות,¹⁰ ועיין
בצל"ח ריש פרק כיצד צולין.¹¹ לדעת
הראב"ד¹² מוציאין את הגיד הנשה לפני
צלייתו, ולהרמב"ם¹³ צולין אותו עמו.

בישול הפוסל. צלאו ואחר כך בישלו או

נז. הל' קרבן פסח פ"י ה"ב. ז) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"י. ב. תוס' פסחים עד. ד"ה נחתך, ועיין
מנחת חינוך. ג. תוס' שם ד"ה כבולעו. ד. ברש"י ד"ה שריא, ושם ע"ב ד"ה האי מולייא. ה. הל' קרבן
פסח פ"י ה"א. ו. שם. ז. רמב"ם שם פ"ח ה"ח. ח. שם ה"י, ועיין מנחת חינוך. ט. מנחת חינוך. י. רמב"ם
שם ה"ח. יא. רמב"ם שם ה"ז. יב. סי' צ"ב בשם מוהר"י לאנדסופר והרא"ש, הובא במנחת חינוך. יג. רמב"ם
שם ה"ד.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שֶׁנֶּזְכָּר בְּשִׁחִיטָתוֹ לְזִכֹּר נְסִי יְצִיאַת מִצְרַיִם. וּמֵה שֶׁנֶּצְטַוּנוּ לְאָכְלוּ צְלִי דוֹקָא לְפִי שֶׁכֶּךָ דֶּרֶךְ בְּנֵי מַלְכִים וְשָׂרִים לְאָכְל בֶּשֶׂר צְלִי שֶׁהוּא מֵאָכְל טוֹב וּמִטַּעַם, אֲכָל שְׂאֵר הָעַם אֵינָם יְכוּלִים לְאָכְל מֵעַט בֶּשֶׂר שֶׁתִּשְׁיֵג יָדָם רַק מִבְּשָׁל כְּדֵי לְמַלֵּא בְטָנָם, וְאָנוּ שְׂאוּכְלִין הַפֶּסַח לְזָכְרוֹן שִׁיִּצְאָנוּ לְחֵרוֹת לְהִיּוֹת מִמַּלְכַת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשִׁי וְדַאי רָאוּי לָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּאֲכִילַתוֹ דֶּרֶךְ חֵרוֹת וְשִׂרְרוֹת. מִלְּבַד שֶׁאֲכִילַת הַצְּלִי יוֹרָה עַל הַחֲפִזוֹן שִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְשֵׁהוֹת כְּדֵי לְבָשְׁלוּ בַקֶּדֶרָה (חִינוּךְ. וְעֵיין מַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הבבלי) לֹא תַעֲשֶׂה ב.). וְעֵיין מֵה שֶׁזָּכְרָנוּ לְעֵיל מִצְוָה ו.

פסחים מא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח, והל' סנהדרין פ"ח ה"ג, ספר המצוות לא תעשה קנ"ה, ושם בשורש ט' ובהשגה להרמב"ן שם, סמ"ג לאוין שנ"א, יראים ת"ז.

מִצְוָה ח

שְׁלֵא לְהוֹתִיר מִהַפֶּסַח (לֹא תַעֲשֶׂה ג')

הַזֹּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לְהוֹתִיר כְּלוּם מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְמַחֲרָתוֹ שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, י) 'לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָא'.

מִשְׁנֵה הַלְבוּת

והרמב"ן^י והסמ"ג^י מנו אותן לשני לאוין נא, ומבושל, ולוקין על כל אחד ואחד, וראייתם הוא מכיון דכתיב 'לא תאכלו כי אם צלי אש' נא ומבושל למה לי, שמע מינה ללקות על כל אחד ואחד מן הפרטים^ט. ונוהגת המצוה בזמן הבית בזכרים ונקבות.

(ח) על איזה חלקים מן הקרבן עובר. העובר והותר כזית בשר הראוי לאכילה עובר על לאו זה^א ולדעת קצת

אכלו חי אי עובר. ולעיל כתבתי שאכלו חי עובר בעשה, ובאמת לא ברור לי הא מילתא, דהרי אמרו דבשר חי הוה שלא כדרך אכילתו (עיין תוס' פסחים כד: ד"ה פרט. ובגמ' ביצה כה. דיכול לאכול כזית חי. ובטור או"ח סי' שי"ח. ובשו"ע שם ס"ב. ועיין בירושלמי עירובין פ"ג ה"א. ובשו"ת מוהרי"א סי' קכ"ז). ובחידושיי הארכתי בזה, וצריך עיון. והעובר ואוכל נא ומבושל אפילו שניהם כאחת אינו לוקה אלא אחת לדעת הרמב"ם^י.

י.ד. לעיל מצוה ה. טו. ע"פ שמות יט, ו. טז. פסחים עמ' שנא. יז. ספר המצוות שורש ט. ועיין הל' סנהדרין פ"י ה"ג. יח. בספר המצוות שם. יט. חינוך. (ח) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י ה"א, ועיין מנחת חינוך.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. מֵה שֶׁכִּתְּבוּ בְּשִׁחִיטָתוֹ לְזִכֵּר נְסִי מִצְרַיִם, וְנִצְטוּנוֹ
שֶׁלֹּא לְהוֹתִיר בְּדֶרֶךְ הַמְּלָכִים וְשָׂאִין צִדָּה לְהוֹתִיר מִן
הַתְּבַשְׁלִין מִיּוֹם אֶל יוֹם, וְאִם יוֹתֵר יִשְׂרָף בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאָרֶץ, וְכֹל זֶה
לְזִכֵּר וּלְקַבֵּעַ בְּלֵב שִׁבְאוֹתוֹ זְמַן גְּאֻלָּנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵעֲבֹדוֹת וְנִעְשִׂינוּ בְּנֵי
חוּרִין וְזָכִינוּ לְמַלּוּכָה וְלַגְדָּלָה (חינוך). גַּם רָמְזוּ הָאוֹמֵר מֵה נֹאכַל לְמַחֵר הָרִי
זֶה מְקַטְנֵי אֲמֵנָה, שֶׁהוּא כְּמִסְתַּפֵּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִם יִתֵּן לוֹ מַחֵר מֵה
לְאַכֵּל (תורת העולה (רמ"א) ח"ג פנ"ג). גַּם רָמְזוּ שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ הַמִּצְוֹת לַעֲשׂוֹתָם
לְעוֹלָם הַבָּא, 'וְהִנְתָּר' שֶׁלֹּא יִקִּים הַמִּצְוֹת 'בְּאֵשׁ' שֶׁל גִּיהֶנֶם וְיִשְׂרְפוּ (שפתי
כהן (צפת) סוף פר' בא גימטריאות). גַּם לְדַעַת וּלְזָכְרוֹן שֶׁלֹּא נֹוֹתְרָה שׁוֹם נִשְׁמָה
לְכַבּוּרֵי מִצְרַיִם עַד הַבִּקֹּר, וְכֵלָם מִתּוֹ כְּשֶׁהִכָּה בְּכוֹר הָעֲלִיּוֹן בְּחֻצֵי הַלְּיָלָה,
לְכָךְ 'לֹא תוֹתִירוּ' מִן הַבְּכוֹר (הַפֶּסַח) הַצְּלִי 'עַד בִּקֹּר' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי)
לא תעשה ג).

מִכִּילֵתָא פֶּר' בָּא ו, רַמְב"ם ה' קַרְבֵּן פֶּסַח פ"י, סֵפֶר הַמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קִי"ו, סֵמ"ג לְאוּיִן
שֵׁנ"ה, יִרְאִים תי"ג.

משנה הלכות

והראב"ד לא חייש ודו"ק, ועיין במנחת חינוך.
בני חבורה. כל בני החבורה עוברים על לאו
זה,^ה יצאו מקצתם והניחו השאר אוכלים,
אפשר דלא חל על היוצאים כיון דהניחו
אחרים.^ט

אי לוקין. ואין לוקין על לאו זה שאין בו
מעשה, ועוד שניתק לעשה, שנאמר
(שמות שם) 'והנותר ממנו עד בוקר באש
תשרופו'. ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות.

פוסקים^י עובר על ב' לאוין. אבל בעצמות
וקרניים וגידין וטלפיים שאין ראויין לאכילה
אינו עובר בלאו זה.^ה ושמונו של גיד ושאר
דברים האסורין דרבנן אינו עובר עליו דאנוס
הוא על פי גזירת חז"ל.^ל ודעת הרמב"ם^י
דפסח נצלה עם גיד הנשה ואחר כך נוטלו,
והראב"ד כתב 'בחיי ראשי אין איסור גדול
מזה, ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה
הייתי חובטו בקרקע לפניו'. ואפשר בהא
פליגי, דלהרמב"ם אין לעשות שמנו נותר,

ב. עיין לעיל מצוה ה. ג. עיין יראים מצוה תי"ג. ד. עיין מנחת חינוך אות ג. ה. רמב"ם שם. ו. מנחת חינוך.
ז. שם. ח. עיין פסחים סג: ט. כסף משנה שם פ"ט ה"ו, בשם הר"י קורקוס. י. רמב"ם שם פ"י ה"א, ועיין
מנחת חינוך.

מצוה ז

מצות תשפיתו (מצות עשה ו')

צְוָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַסִּיר כָּל חֲמִץ מִמִּשְׁכָּנֵינוּ בַּיּוֹם
 אַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנַאמָר (שמות יב, טו) 'אֵךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁפִּיתוּ
 שְׂאֹר, וּפְרוֹשׁוּ 'הָרִאשׁוֹן' קֹדֶם לְפֶסַח שֶׁהוּא אַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִיסָן.

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. לְזַכֵּר הַנְּסִים כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ לְעִיל^א. גַּם רְמְזוּ חֲכָמֵי הַמוֹסָר
 דְּהַחֲמִץ וְהַשְּׂאֹר רְמְזוּ לַיִצֵּר הָרַע, וְצְוָה הַשֵּׁם לְהַרְחִיקוּ מִבְּתֵינוּ כָּל
 שְׂבָעַת יְמֵי הַחַג, כְּלוֹמַר כָּל יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ שְׂבָעִים שָׁנָה, לְהַזְכִּיר לְאָדָם כָּל
 יְמֵי חַלְדוֹ שֵׁילָךְ בְּדַרְךְ טוֹבִים. גַּם הַשְּׂאֹר מְגַבִּיהַ אֶת הָעֵפֶה וְהוּא סִימָן

משנה הלכות

שזה הוא עיקר המצוה וסומכין על זה ואינם
 בודקים כל הבית ועושין ברכה לבטלה ואינם
 מקיימין המצוה. גם יש להזהיר להשים
 הפירורין מכורך בנייר שלא יפרר פירורין על
 הארץ. ומי שידיו רותתות יותר טוב שלגמרי
 לא להשים פירורין^ה. ומדברי סופרים להוציא
 מכל גבולו ולבערו בשריפה, או מפרר וזרה
 לרוח, או מטיל לים^ו.

על איזה חמץ עובר. אין לו חמץ אין חיוב
 לקנות כדי להשבית. חמץ של אחרים
 ושל גבוה אינו עובר עליו^ז. וכן אפחות
 מכזית אינו עובר^ח.

ט) זמן קיום המצוה על ידי בדיקה. אור
 לארבעה עשר בודקין את החמץ
 לאור הנר^א. ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג,
 ואפילו חכם לא יתחיל לקרוא שמא ימשיך
 בזה וימנע מבדיקה^ב.

עניני ביטול. וצריך לבטל בשעת הבדיקה
 ויחזור ויבטל בשעת הביעור^ג. ונחלקו
 הפוסקים^ד אי מהני ביטול לחמץ ידוע
 מהתורה.

המנהג להניח פתיתים. ונוהגין להשים
 עשר פירורין של חמץ וקובצין אותן
 אחר הבדיקה^ה, ויש להזהיר ההמון שסוברים

ט) א. חינוך. ועיין לעיל מצוה ה. ב. יום לעשר שנים. ג. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ב ה"ג, או"ח סי' תל"א
 ס"א. ד. רמב"ם שם, או"ח שם ס"ב. ה. רא"ש פסחים פרק א סי' ט. או"ח סי' תל"ד ס"ב. ו. רמב"ם פ"ב
 ה"ב [כפי גירסת הדפוסים הישנים] כל בו. ועיין חידושי משנה הלכות לפסחים מו. ז. או"ח סי' תל"ב ס"ב
 בהגה. ח. עיין בט"ז. ט. רמב"ם שם פ"ג הי"א. או"ח סי' תמ"ה ס"א. י. מנחת חינוך. יא. רמב"ם שם פ"ד
 ה"ב [לענין בל יראה ובל ימצא, ועיין מנחת חינוך בשם שאגת אריה סי' ע"ח ופ"ג]. יב. מנחת חינוך ע"פ שאגת
 אריה סי' פ"א.

גְּאֹנָה, וְצָוָה לְהִתְרַחֵק מִמֶּדְהָ הַמְּגֹנָה מְאֹד בְּעֵינָיו יִתְפַּרֵּךְ, וְדוֹד הַמֶּלֶךְ
 אָמַר (תהלים קא, ה) 'גְּבִיהַ עֵינַיִם וְגו' אֵתוּ לֹא אוֹכֵל', וְאָמַר הַחֶכֶם מִי יִרְאֶה
 הַשֶּׁמֶשׁ קָדוֹ וְלֹא יֵלֵךְ מִגְּאֹנָתוֹ שְׁחוֹחַ, בְּאֲרָזִים נִפְלָה שְׁלֵהֲבַת וַיִּבְטַח
 בַּחוּחַ, כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם יִנוּעַ וַיִּקְוֶה אֶל מְנוּחַ' (פועל צדק (לבעל השׁך) עשין ז). גַּם
 אָמְרוּ כִּי 'חֶמֶץ' גִּימְטְרִיא 'פְּנִימָה' שֶׁהוּא פּוֹגֵם הַגּוֹף בְּאֲכִילָה וְאֵת
 הַנְּשֻׁמָּה אֶפְלוּ בְּהִרְהוּר, וְלִכְּן הִזְהִיר 'פֶּל יִרְאֶה' ו'כֵּל יִמְצֵא', כִּי הָעֵינַן
 רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד וְכֵלֵי מַעֲשָׂיו גּוֹמְרִים, וְהָעוֹבֵר בְּאֵלוֹ עוֹבֵד עִפּוֹ"ס"^י
 (עיר מקלט (לירא) פר' בא מצוה ט).

פסחים ה. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ב, ספר המצוות עשין קנ"ו, סמ"ג עשין ל"ט, סמ"ק סי'
 צ"ה, יראים סי' ק"ה, טור שולחן ערוך אורח חיים מס' תל"א עד תמ"א.

משנה הלכות

כמה פרטי דינים. הביטול צריך להיות בפה ושיבין מה שהוא אומר^{יז}. המפליג בספינה או למקום אחר קודם שלשים יום, והמוכר או השוכר בית ב"ג על מי לבדוק וכיצד יעשו עיין בשולחן ערוך^{יח}. ההולכים מביתם בתוך שלשים יום לחג צריכים בדיקה^{יט}, ויש להזהיר על זה העולם שנוסעים ליום טוב למלונות וכיוצא בזה. ואין לברך על

הבדיקה שלא בזמנה כיון דהוא מחלוקת הפוסקים^י.

העובר. והעובר ולא השבית ביטל עשה זו ואם יש לו חמץ במשכנותיו עובר גם על לא תעשה ד'לא ימצא'^{יא}, ואם רואה גם על 'לא יראה'^{יב}, ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה^{יג}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יג. עיין רש"י במדבר טו, לט. יד. ראה גם בזוה"ק ח"ב קפב. טו. או"ח סי' תל"ד ס"ב. טז. סי' תל"ו. יז. שם.
 יח. שם ס"א בהג"ה. יט. חינוך. כ. חינוך מצוה כ, וכסף משנה פ"א ה"ג. כא. חינוך כאן.

מצוה י

מצות אכילת מצה (מצות עשה ו')

צְנוּת הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל מִצָּה בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנֵי־אָמֵר (שמות יב, יח) 'בְּעֶרְבַת תֹּאכְלוּ מִצָּת', וּפְרוּשׁוֹ לֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיִּמָּאֵן לְשַׁלְּחֵנוּ עַד שְׁנֵי־גֹלָה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהִלְקָה אוֹתָם בְּעִשְׂרֵה מְכוֹת וַיְהִרְגֵם כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַתִּחְזַק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם, וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם, וַיֵּאָפוּ אֶת הַבֶּצֶק

משנה הלבנת

לשמה^ו. קטן פסול לשום מלאכה באפיית מצות ואפילו לנקוב המצות^ז. מצה של נכרי ממלא כריסו ממנה ואינו יוצא ידי חובתו^ח. וכן מצה שנאפה ממחללי שבת בפרהסיא שדינו כגוי גמור לכל דבריהם אינו יוצא בה ידי חובת מצה. שני חצאי זיתים משני מינין מצטרפין^ט. מצה עשירה שנילושה בביצים או מי פירות אינו יוצא ידי חובתו^י, ולהרמב"ם^{יא} גילושה במי פירות יוצא ידי חובתו. ויש להרחיק שלא לאכלה כלל^{יב}. מצה מבושלת אינו יוצא ידי חובתו דבעינן טעם מצה, שרויה במים יוצא בה^{יג}. מצה גזולה אינו יוצא ידי חובתו^{יד}. של איסורי הנאה אינו יוצא ידי חובתו^{טו}. וצריך עיון במי שהיה חולה

(מצוה בפני עצמה. מצות מצה נוהגת בין שיש שם פסח או אין שם פסח^{יז}.)

באיזו מצה יוצאין. באה מחיטין, שעורין, כוסמין, שיבולת שועל, שיפון, ולא ממינים אחרים^{יח}. וצריך שמירה לשם מצה דכתיב 'ושמרתם את המצות'^{יט}, לקצת פוסקים משעת קצירה^כ, ולקצת פוסקים משעת טחינה^{כא}, ויש להחמיר במצוה דאורייתא. ואין ללוש אלא במים שלנו, לשה במים חמים אסור^{כב} ואפילו כהנים דזרוזי משום לא פלוג^{כג}. האפיה ג"כ צריכה להיות לשמה, וכן הלישה והעריכה והטחינה ואפילו נתינת המים, וכל הפעולות בה צריכין להיות

(י) א. עיין שמות יב, לג ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א. ג. שם ה"ד, שו"ע או"ח סי' תנ"ג ס"א. ד. רמב"ם שם פ"ה ה"ח. שו"ע או"ח שם ס"ג. ה. רי"ף פסחים דף מ. ו. רא"ש שם. ז. רמב"ם שם פ"ה ה"יא. או"ח סי' תנ"ה ס"א. ח. ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז. ט. טור או"ח סי' ת"ס. י. עיין מגן אברהם סי' ת"ס בתחלת הסימן, וחוק יעקב שם סק"ג. יא. טור או"ח שם. יב. מנחת חינוך ע"פ ר"ן פסחים לט. ומאירי. יג. או"ח סי' תס"ב ס"א. יד. שם פ"ו ה"ה. טו. רמ"א שם ס"ד. טז. רמב"ם שם פ"ו ה"ו. או"ח סי' תס"א ס"ד. יז. רמב"ם שם ה"ז. או"ח סי' תנ"ד ס"ד. יח. רמב"ם שם.

עגת מצות כי לא חמץ^{יט}, וישא העם את בצקו טרם יחמץ, משארתם צררת בשמלתם^כ (עיין חינוך מצוה יא. וטעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה ו). גם כי מצה הוא הפך מחמץ, שהוא מורה לעניויות (עיין לעיל מצוה ט). ובזהר הקדוש (ח"ב קפג:): 'משל למלכא דהוה לה בר יחידא וחלש, בקש למיכל, אמרו לו יאכל אסותא דא, ועד דמיכל אסותא דא לא אתחזי להון מיכלא אחרא, ביון דאכיל אמר מבאן ולהלאה יאכל כל מה דאיהו תאב ולא יכול לנזקא לה. והקא נמי מצה שהוא אסותא ורפואה לידע בסוד ה' ולהיות חסיד וענו, מבאן ואילך מתר בחמץ.

פסחים קכ. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ד, ספר המצוות עשין קנ"ח, סמ"ג עשין מ', סמ"ק רי"ט, יראים ק"ה, שו"ע אורח חיים סי' תע"א.

משנה הלכות

שיש בו סכנה שמותר לאכול אי יוצא ידי חובתו^כ.
זמן אפייתה. מצה ישנה אינו יוצא ידי חובתו, ואם עשאה לשם חג יצא^{כב}. ולדעת רש"י^{כג} ועוד צריך לאפותה דוקא אחר חצות בזמן שחיטת הפסח, ואפילו בדיעבד לא יצא אם אפה קודם^{כד}.
דיני אכילתה. אין מולחין המצות לפסח^{כה}. שיעור אכילתה בכזית. ואוכלין אותה קודם חצות, ויש לאכול האפיקומן קודם חצות, על כל פנים בלילה הראשון^{כו}. האוכל מצה ערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו^{כז}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יט. עיין שם, לט. כ. עיין שם, לד. כא. מנחת חינוך. כב. מנחת חינוך. כג. מובא באור זרוע ח"ב סי' רנ. כד. עיין אור זרוע שם. ועיין טור או"ח סי' תנ"ח. כה. או"ח סי' תנ"ה ס"ד. כו. או"ח סי' תע"ז ס"א. כז. ירושלמי פסחים פ"י ה"א, הובא במשנה למלך הל' חמץ ומצה פ"ו הי"ב.

מצוה יא

לא ימצא (לא תעשה ד')

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא ימצא חמץ ברשותנו כל ימי הפסח, שנאמר (שמות יב, יט) 'שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם', ובארז' חז"ל (פסחים ה:): דלאו דוקא ביתו אלא כל שברשותו, ולא דוקא שאור שהוא מחמץ דהוא הדין לחמץ, דשאור וחמץ חדא הוא לענין אסורו.

משרשי המצוה. לזכר כי גוי מקרב גוי יצאו ממצרים כדי לקבל התורה והמצות, ומי מעב שאור שבעסה, וימי שנותינו שבועים שנה (יום לשנה)², להכי צריך לבער מן הבית דומיא דהמת בבית, דהינו הגוף, וכדי שלא יפתה אתכם שבעת ימים שאר לא ימצא

משנה הלכות

אפילו קיבל עליו אחריות אינו עובר (עיין מה שכתבתי בספרי), ושיעורו בכזית³. ולבער חייב אפילו פחות מכזית². גזל חמץ מישאל עובר עליו².

יא) זמן האיסור. מי שהיה לו חמץ מחמשת מיני דגן ברשותו בימי הפסח עובר בבל ימצא¹. ואי עובר ערב פסח משש שעות ולמעלה מחלוקת הראשונים².

שאר פירי דינים. חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדברי סופרים משום קנסא². נתערב חמץ במצה מין במינו בענין שמותר לאכול מהתורה לא עובר בבל יראה, וגם לענין בל ימצא נתבטל¹⁰. קנה חמץ בפסח עובר¹⁰. חמץ של איסורי הנאה כגון טבל או כלאי הכרם וערלה נראה דאינו עובר עליו²,

שלו. ואינו עובר אלא על שלו, אבל של אחרים ושל גבוה (של הקדש) אינו עובר². ישראל שקיבל פיקדון מנכרי וקיבל עליו אחריות עובר¹. ולקצת שיטות אפילו לא קיבל רק אחריות פשיעותא, ג"כ עובר¹, ובשאגת אריה תמה על זה². דין מלוה על המשכון עיין בשולחן ערוך². ובמוקדשין

יא) א. ברכות יז. וברש"י שם: "שאור שבעיסה" יצר הרע שבלבבנו המחמיצנו". ב. 'יום לעשר שנים' (הערת באר מרים בטעמי המצות שם. ג. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"א. ד. עיין מנחת חינוך. ה. רמב"ם שם פ"ד ה"ב. ו. שם ה"ג. שו"ע או"ח סי' ת"מ ס"א. ז. עיין או"ח סי' ת"מ. ח. עיין מנחת חינוך. ט. סי' תמ"ו. י. שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' נ"ד. יא. ביצה ז: יב. מגן אברהם סי' תמ"ב ס"ק". יג. מנחת חינוך, ודוקא שגזל בערב פסח, אבל בתוך הפסח אינו עובר. יד. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ד. או"ח סי' תמ"ח ס"ג. טו. עיין פרי מגדים סי' תמ"ב. מגן אברהם ס"ק א. טז. רמב"ם שם ה"ג. ובכהאי גוונא לוקה גם כן מהתורה. יז. מנחת חינוך.

בְּבִתְיֹכֶם, כִּד פִּרַשׁ רַבֵּנוּ הָאֵי, כְּלוּמַר לֹא תִמְשְׁלֶהוּ עֲלֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ,
וּתְבַעְרֶהוּ מִגּוֹפֶךָ כְּאֵלוֹ אֵינוֹ, אֵל תִּתֵּן לוֹ מְצִיאֹת (טעמי מצות (לר"מ הכבלי) לא
תעשה ד) פ"י. וְעֵינֵי לְהִלֵּן מְצוּהָ כ'.

פסחים ה: רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ופ"ד, ספר המצוות לא תעשה ר"א, סמ"ג לאוין ע"ח,
סמ"ק סי' ע"ו, יראים סי' ק"ה, אורח חיים סי' תל"א וסי' ת"מ-תמא-תמב.

מְצוּהָ יב

תְּעֲרֹבוֹת חֻמֵּי (לֹא תַעֲשֶׂה ה')

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֶאֱכֹל מֵאֲכָלִים שְׁנַתְּעָרֵב בֵּהֶן
חֻמֵּי אֶף עַל פִּי שְׂאִין עֶקֶר הַמֵּאֲכָל חֻמֵּי, שְׁנֵאָמַר (שמות יב, כ) 'כָּל
מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ, וְקִבְלוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַפְּרוּשׁ בּוֹ לְתַעֲרֹבֵת חֻמֵּי.

משנה הלכות

יב) חומר האיסור. חמץ שנתערב במאכל
אם היה בה כזית בכדי אכילת
פרס להרמב"ם^א לוקה וליכא כרת. והרמב"ן^ב
חולק על לאו זה בכלל ולא חשיב ליה לאו
בפני עצמו, אלא דאם היה כזית בכדי אכילת
פרס הוה בכלל ד'כל חמץ' וחייב כרת
האוכלה, ואם לא היה כזית בכדי אכילת פרס
אסור כחצי שיעור, ולהרמב"ם לוקה מדרבנן.
וכן הדין בחמץ נוקשה^ג. עוד אחרת להרמב"ם^ד
אכל מתערובות שאין בו בכדי אכילת פרס
כזית, ואחר כך השלים חצי זית מחמץ גמור,
אפ' בתוך כדי אכילת פרס, אינו מצטרף.
דהתערובות שאין כזית בכדי אכילת פרס

ועיין מה שכתבתי בספרי (ש"ת משנה
הלכות ח"ב סי' כ"ו). חמץ של שותפים עובר
עליו^ו. והנה לאו זה יש לו תקנה אם ביטל
החמץ בזמן ההיתר אינו עובר דהוה הפקר
ואינו שלו (ועיין לעיל אי מהני ביטול לחמץ
בעין). ובחמץ שקיבל עליו אחריות או מחמת
טובת הנאה דהוה שלו לא מהני ביטול כיון
דלא הוה ממונו רק לענין לעבור בבל ימצא
אוקמי התורה ברשותו אבל לא לבטל^ז. ונהוג
בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר
עליה ונמצא חמץ ברשותו במזיד עבר על ב'
לאוין, לא יראה ולא ימצא, ולוקה כל זמן
שעשה מעשה.

יח. עיין בבאר מרים בטעמי המצות שם: דומיא מאמרם ז"ל 'המת בבית אינו מטמא' ר"ל בית גוף, כי בעוד
העובר מת בתוך גוף האשה אינו מטמא דטומאה בלועה היא, כמו כן הפ"י כאן 'בבתיכם' היינו בהגוף שלכם
לא נתנו שום מציאות ומדור ליצר הרע הנקרא שאור שבעיסה' וכו' (ועיין רבינו בחיי במדבר יט, ב: 'המת בבית
הבית טהור, יצא מתוכו הבית טמא', קרא לבטן האשה בית). יט. עיין מנחת חינוך. כ. שאגת אריה סי' ע"ז.
יב) א. ספר המצוות לאוין קצ"ח, וברמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ו. ב. בספר המצוות שם. ג. ט"ז או"ח סי'
תמ"ב ס"ק א.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. מֵה שֶׁפָּתַכְנוּ בְּשֵׁאוֹרֵי. גַּם לְהוֹדִיעַ כְּמֵה צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק מֵהַדְּבָרִים הַמְּחַמְצִים וְהַמְּחַטִּיאִים, שֶׁאֵפְלוּ בְּמַעַט תְּעֲרוּבוֹת הַהִזָּק מְרַבָּה שֵׁישׁ בּוֹ כַח לְהַטּוֹת הָאָדָם לְאֲשֶׁר יִחְפֶּץ, אֲמָנָם מִכָּל מְקוֹם לֹא תִכְלוּהוּ כְּלוֹ שְׁהָרִי בְּקִשּׁוֹ בִּיצָה בַת יוֹמָא וְלֹא מְצִאוֹ, אֶלָּא שְׂמַאל דּוּחָה וַיְמִין מְקַרְבַת הַהִכְרָחִי דְּוָקָא, לְכָךְ 'כָּל מְחַמְצַת לֹא תֹאכְלוּ' (טעמיו מצות (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה ה. גַּם לְרַמְזוֹ כִּי אֵין לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ לְקִיחַת שְׁחָד, וְהַחְמִיץ שֶׁהוּא הַיֵּצֵר הָרַע וּמַעֲשֵׂה עֲבָרָה בְּמַחְשֶׁבֶת פְּסוּל שֶׁנִּתְעַרַב בְּדְבָרִים הַמְּתָרִים מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אֵפְלוּ בְּאֶלְפָּה לֹא בְּטִיל, וְלֹא יֹאמֵר אֶעֱשֶׂה עֲבָרָה בְּיַד זֶה וּמִצְוָה בְּיַד זֶה וַיִּנְקָה זֶה לְזֶה, כִּי 'יָד לֵיד לֹא יִנְקָה רַע' (קרבן אליהו (איזמיר) בַּמִּצְוָה זֶה. אור המצות (לאנגר) ח"ד מצוה קצח). גַּם בְּשַׁעַת עֲשִׂית הַמִּצְוָה לֹא יַעֲרַב בָּהּ מְחַשְׁבֶת פְּסוּל לְשֵׁם יִהְיֶה אוֹ מְמוֹן וְכִדּוּמָה, דִּהְוָה מִשְׁתַּתַּף שֵׁם שָׁמַיִם וְדָבָר אַחֵר, וְעוֹבֵד עַל יְדֵי שְׁתוּף בְּלִי ה' לְבַדּוֹ חֵם וְחִלְיָה (עיין דוד פיקודיך מצוה יב, חלק המחשבה אות ב).

פסחים מג. מד. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ופ"ד, ספר המצוות לא תעשה קצ"ה (והרמב"ן משיג על זה), סמ"ג לאוין ע"ט, יראים ק"ה, אורח חיים סי' תמ"ב-תמג.

משנה הלכות

ז' ימים, אבל משש שעות ולמעלה בערב פסח אינו חייב דליכא אלא חד קרא וליכא לרבויהי את ארבעה עשר^ט. המחה את החמץ וגמעו חייב ד'נפש' כתיב לרבות את השותה'. ועיין באורח חיים (סי' תמב-תמג) פרטי דינים כי אין זה כוונתי בספר הזה. ונוהגת המצוה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

אינו אלא מדרבנן, דמהתורה נתבטל ואינו מצטרף. ולהרמב"ן מצטרף וחייב כרת, והב"ן. **תערובות משונות.** נתערב חמץ של אחרים בשלו אינו עובר עליו, דלענין זה לא שייך ביטול! נתערב חתיכת מצה עם חמץ נסתפק הפרי מגדים" אי היתר נתהפך להיות איסור. ועל התערובות אינו עובר אלא

ד. במצוה הקודמת. ה. ע"פ משלי יא, כא. ועיין ילקו"ש משלי שם (רמז תתקמז). ו. מנחת חינוך.
ז. מנחת חינוך מצוה י"א אות ב. ת. יו"ד פתיחה להל' תערובת ח"א פ"א חקירה ב. ט. עיין מנחת חינוך. י. חולין קכ.

מצוה יג

שֶׁלֹּא לְהֹאכִיל פֶּסַח לְמוֹמֵר (לא תַעֲשֶׂה ו')

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא נֹאכִיל מִן הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵתִנְכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאֲבוֹי שְׁבַשְׁמִים, שְׁנֵאֲמַר (שמות יב, מג) 'כֹּל בֶּן נֹכַר לֹא יֹאכַל בו', וּבֵא הַפְּרוֹשׁ עָלָיו בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁנֵתִנְכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאֲבוֹי שְׁבַשְׁמִים, וּלְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים לָאו זֶה כּוֹלֵל גַּם שֶׁלֹּא נֹאכִיל לְעַבְדֵי"ם מִקֶּרְבֵּן פֶּסַח.

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּמוֹ שֶׁכִּתְּבֵנוּ בְּשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח: לְזַכֵּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַל כֵּן רָאוּי שֶׁלֹּא יֹאכַל בוּ מִשְׁמֵד מֵאַחַר שֶׁאֲנִי עוֹשֵׂין אוֹתוֹ לְאוֹת וּלְזִכְרוֹן שֶׁבָּאֵנוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן לְחִסּוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי הַשָּׁכֵנָה וְנִכְנָסֵנוּ בְּבְרִית הַתּוֹרָה וְהָאֲמוּנָה, אֵינּוּ רָאוּי שְׁנֵאֲכִיל מִמֶּנּוּ לְמִי שֶׁהוּא הַפֶּךָ מְזֶה שֶׁיֵּצֵא מִן הַכֶּלֶל וְכַפֵּר בְּאֲמוּנָה, וְעַל כֵּיּוֹצֵא בְּזֶה נֹאמַר בְּגִמְרָא לְפַעְמִים 'סְבָרָא הוּא' וְלָמָּה לִי רְאִיָּה אַחֲרַת (חינוך). וְגַם כִּי אֵינּוּ כּוֹלֵל מָה שֶׁחָס יוֹצֵר כֹּל יִתְבָּרֵךְ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא נָתַן הַמִּשְׁחִית לְבֵא אֶל בְּתִיָּהֶם לְנִגְפֵי וּפֶסַח

משנה הלכות

ובמנחת חינוך תמה אמאי לא הוה מעשה אם מאכילו בידים. ולעניות דעתי נראה פשוט כיון דהאיסור לא נעשה עד שעת האכילה, והאכילה הוא על ידי בן נכר, והוא עושה המעשה האיסור דהיינו האכילה, ולא המאכיל, וממילא הוה אין בו מעשה, דלא מצינו מלקות על מעשה חבירו, ולדידיה כלומר למאכיל אין בו מעשה, והבן. ולכאורה נראה דוקא אם מאכילו מפסח כשר ובזמן הראוי לאכלו,

(ג) גדר בן נכר. לדעת רש"י אפילו מומר לאחד בשאר עבירות שבתורה, ולדעת הרמב"ם והחינוך כתרגום אונקלוס דדוקא מומר לעבודה זרה. ועיין בפוסקים אי האיסור על המאכיל והאוכל תרווייהו או על מי האיסור (ועיין בסמוך מצוה י"ד).

חיובו. ושיעור אכילתו בכזית וכתב החינוך 'ואין בו מלקות לפי אין בו מעשה,'

(ג) א. עיין זבחים כב: ב. עיין לעיל מצוה ה. ג. ע"פ שמות יב, כג. ד. פסחים כח: ד"ה בן נכר. ה. הל' קרבן פסח פ"ט ה"ז, ועיין מנחת חינוך. ו. עיין מנחת חינוך כאן ושם במצוה י"ד, ועיין ספר המצוות לאוין קכ"ז-קכח ודו"ק. ז. רמב"ם שם.

עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲכַל בְּבֵית הַנְּכָרִי עֵבֶר ה' לְנִגְף וְאֵלּוּ הָיָה שֵׁם לֹא
הָיָה נִגְאָל, דְּמִתּוּ בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אַפְלָה, וְלָכֵן 'וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר' וְכָל בֶּן
נֹכֵר לֹא יֵאָכֵל בּו' (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה ו).

פסחים צו. יבמות ע: עא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט, ספר המצוות לאוין קכ"ו-קכח, סמ"ג
לאוין שנ"ג-שנד, יראים תי"א.

מצוה יד

שְׁלֹא לְהֵאָכִיל מִפֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב (לא תעשה ו')

הַזֹּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְהֵאָכִיל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמַר
(שמות יב, מה) 'תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא יֵאָכֵל בּו'.

מִיִּשְׂרָאֵל הַמְצֻוֶה. מֵה שֶׁפָּתַכְנוּ בַּמִּצְוֹת הַקּוֹדְמוֹת לְזַכֵּר יְצִיאַת מִצְרַיִם,
וּבְעִבּוֹר שֶׁקָּרְבָּן זֶה לְזַכֵּר חַרוּתֵנוּ וּבּוֹאֵנוּ בְּבְרִית נְאֻמָּנָה עִם הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ רְאוּי שְׁלֹא יִהְיוּ בּוֹ רַק אוֹתָם שֶׁהַשְּׁלִימוּ בְּאֻמוּנָה וְהֵם יִשְׂרָאֵלִים
נְמוּרִים, וְלֹא אֵלּוּ שֶׁעֲדִין לֹא בָּאוּ בְּבְרִית שְׁלָם עִמָּנוּ, וְעַנְיַן הַרְחַקַת עָרֵל

משנה הלכות

לא יאכל בו' קאי על העכו"ם, והביא ראיה
מגמרא (פסחים ג:) בהוא ארמאה דקטלוהו
על שאכל מקרבן פסח. ודעת שאר פוסקים
דהאיסור על ישראל ולא על העכו"ם, ועיין
במכילתא (פר' בא טו)².

שיעורו. וכתב הרמב"ם³ דשיעורו הוה בכזית,
והאחרונים רצו להכריח מזה דדעת
הרמב"ם דהלאו לישראל נאמרה דשיעורין
לית להו לעכו"ם כמו שכתב הרמב"ם בהל'
מלכים⁴, וזה דלא כדעת הצ"ח הנ"ל⁵.

ובמנחת חינוך פשיטא ליה להיפך, וצריך עיין.
ואנשי מעשה נהגו שלא להאכיל מצה לנכרי
בפסח והיו מפייסים אותם במעות. ונוהגת
המצוה בזמן הבית בזכרים ונקבות.

יד) גדר תושב ושכיר. תושב הוא אדם מן
האומות שקיבל עליו שלא לעבוד
עבודה זרה ואוכל גבילות, ושכיר הוא עכו"ם
שמל ולא טבל⁶.

מי הוזהר. ודעת הסמ"ג והרמב"ם לפי דעת
הצ"ח בפסחים (ע"ג) דהלאו ד'כל בן נכר

ח. ע"פ שם, כז. ט. ע"פ משלי יג, כה. י. רקאנטי, של"ה, ועיין ט"ז או"ח קס"ז סק"ח. יד) א. חינוך ע"פ
רמב"ן שמות יב, מה. ב. עיין מנחת חינוך. ג. הל' קרבן פסח פ"ט ה"ז. ד. פ"ט ה"י. ה. עיין מנחת חינוך
בשם מהר"ם שיק.

יִשְׂרָאֵל גַּם כִּן מְשַׁרְשׁ זֶה (חינוך). וְכִשְׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא שִׁדְד יוֹצֵר כֹּל יִתְבָּרַךְ הַמַּעֲרֵכָה בְּעֵבוּרָם, וּבְשִׂמְחָתָנוּ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, וְדָם פָּסַח וְדָם מִיֵּלָה בָּאוּ כְּאֶחָד, וּשְׁנֵיהֶם רוּמְזִים עַל הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה ז), וְחַיֵּב כָּרַת לְשְׁנֵיהֶם מֵה שְׂאִין בֵּין כָּכָל שְׂאֵר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּבָהֶם הַבְּדִילָנוּ מִן הָעַמִּים כְּפֶסַח מִצְרַיִם וּמִיֵּלָה עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת.

מראה מקומות עיין במצוה הקודמת.

מצוה טו

שְׂלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּצָה (לא תעשה ח')

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּץ מִמְּקוֹם הַחֲבוּרָה, שְׂנַאֲמַר (שמות יב, טו) 'לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה'. וְנוֹהַג בְּזִמְן הַבַּיִת בְּזִכְרֵים וּנְקֻבוֹת.

משנה הלכות

באותו בית בליל ט"ו בניסן לוקין עליו^א. ואינו חייב עד שיעקור ויניח, דהוצאה כתיב ביה כשבת, מה שבת בעי עקירה והנחה אף פסח כן^ב. הוציא עצמות פטור דנתמעט 'מן הבשר' ולא עצמות^ג. ונראה דהוא הדין בגידין וטלפיים וקרניים ושאר דברים שאינם ראויים לאכילה. ועצמות שיש בהם מוח ודאי עוברים עליהם בלאו זה אף דאין ראויים לאכילה בלא שבירה, ואסור לשברם^ד. ולפום ריהטא יש לומר דהוציאו שניים באופן שזה יכול וזה יכול, יהיו פטורים כמו בהוצאה בשבת שפטורים באופן זה, אמנם עיין

ובחידושי הבאתי בשם כ"ק זקיני בשו"ת בית שערים דמה שהוא מצוה לישראל ואסור לבן נח, כיון דלישראל ניתנה בכזית גם לעכו"ם לא נאסר אלא בכזית. ודעת המנחת חינוך דעכו"ם שאכל קדשים חייב משום גזל ממון גבוה, ואפילו שילם עבור חלקו, והצל"ח פשיטא ליה להיפוך (ועיין מכל זה באריכות בספרי^ה). ונוהג בזמן הבית בזכרים ונקבות ואין לוקין עליו.

טו) איזו הוצאה אסורה. המוציא כזית בשר מפסח מחבורה לחבורה אפילו

ו. שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קצ"ד. טו) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"א. ולהוציא מחבורה לחבורה באותו בית עיין שם ה"ג, ובמנחת חינוך. ב. פסחים פה: וברמב"ם שם ה"א. ג. מכליתא פר' בא טו. ד. מנחת חינוך.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁכַתְּבֵנוּ לְזִכֵּר נֶסִי יְצִיאַת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שְׁנַעֲשִׂינוּ
 אֲדוֹנִים בָּאָה הַמִּצְוָה אֵלֵינוּ שֵׁיחָא נֶאֱכַל בְּמִקּוֹם הַחֲבוּרָה וְלֹא
 נּוֹצִיאֵהוּ לַחוּץ, כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי אֶרֶץ שָׁפַל הַמוֹכֵן לָהֶם נֶאֱכַל בְּהִיכְלָם לְרַב
 עִם שְׁלָהֶם, וְדַלַּת הָאֶרֶץ בָּעֵת יָכִינוּ סְעוּדָה גְּדוּלָה יִשְׁלַחוּ מִמֶּנּוּ לַחוּץ
 מִנּוֹת לְרַעֲיָהֶם לְפִי שֶׁהוּא חֲדוּשׁ אֶצְלָם (חִינּוּךְ). וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כִּי כָּל
 הַפְּחוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת הָאֲבִים וְרַעֲבִים לְהַנּוֹת מִהַקְּרָפְנוֹת, וְכָל שֶׁפֶן מִקְּרָפֵן
 פֶּסַח שְׂרוּמֹז בְּסוּד חֶתָן וּכְלָהָ, וְרוּמֹז גַּם כֵּן לְמַפְלַת שַׁר שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהוּא
 נִכְבָּד בְּעֵינֵיהֶם, וְאִין בֵּין הַשָּׂרִים הַחִיצוֹנִיִּים אֶהְבָּה וְלֹא קָרְבָה אֱלֹא רְצוֹנָם
 כְּנִגְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן צְוָה שְׁלֹא לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר חוּצָה, כִּי בְּשַׁעֲהָ שִׁיּוּצִיא
 חוּץ מִמְּחֻצַּת הַקִּדְשׁ יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת עָלָיו וְלִזְקָחִים אוֹתוֹ לְחֻלְקָם, וְרוּחַ
 הַטְּמָאָה שׁוֹרָה עַל כָּל קִדְשׁ הַיּוֹצֵא חוּץ לְמַחְצָתוֹ, וְנִמְצָא זֶה שֶׁהוֹצִיא מִן
 הַבָּשָׂר כְּאֵלוֹ זֶבַח לְשַׁעֲרֵי הַשּׁוֹכְנִים חוּץ לְמַחְצַת הַקִּדְשׁ, וּמִמֶּתִינִים לְגֵרָם
 מִטְּמָאָה לְקִדְשִׁים כְּדִי שִׁיקְחוּ אוֹתָם לְעֶצְמָם, וְגֵרָם שְׁלֹא יִהְיֶה הַיַּחֲדוּד שְׁלָם
 חָס וְחֻלְיָה (מִצְוֹת דוּד לְרַדב"ז מִצְוָה תִּיב). גַּם לְרִמּוֹ לְהַצְנֵעַ לְכַת אֶת ה' אֱלֹקֵינוּ
 וְלִמְדַת הַפְּרִישׁוֹת, וְיֵצֵא וְלִמְדַת מְכַהֵן גְּדוּל בְּיוֹם הַפְּפוּרִים שְׁנִכְנַס לְפָנֵי

משנה הלכות

יחשדוהו¹. הוציא מבשר לחוץ אפילו בשוגג
 אסור באכילה². הוציאו ולא הניחו בחוץ
 והחזירו, צריך עיון אי נפסל לאכילה, ויש
 קצת ראייה שלא נפסל ביוצא משמש שקופץ
 את פיו, ולפירוש קצת פוסקים עם בשר
 בפיו, ועיין במנחת חינוך (אות ד). וב'
 חבורות שאוכלין ב' פסחים בבית אחד
 צריכין לעשות היקף מחיצה ביניהם,
 והופכים פניהם שלא יהיו מעורבים, ועיין

במנחת חינוך דאין לו קרא מיוחד לפטרו,
 וצריך עיון.

חלוקת חבורות. אין אדם אוכל בשתי
 חבורות. מותר לחלק הפסח
 לשתיים והללו עושין חבורה לעצמם והללו
 לעצמן, ואסור להוציא מזו לזו³. שמש
 המשמש לב' חבורות אוכל עם אחת ואסור
 להוציא בפיו לחבורה השני, וקופץ פיו שלא

ה. עיין מצודת דוד לרדב"ז סוף מצוה ת"ח. ו. ע"פ מיכה ו, ח. ז. רמב"ם וכסף משנה שם ה"א, ומנחת חינוך.
 ח. רמב"ם שם ה"ד. ט. שם ה"ב. י. שם ה"ג.

וּלְפָנַימִּי וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד' (ויקרא טו, יז) אֶפְלוּ מְלֹאכִים (ירושלמי יומא פ"ה ה"ב) וְזֶהוּ מִשּׁוּם צְנִיעוּת, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַקְּרָבָן פָּסַח רוּמּוֹ לְיַחְדוּד הַתָּנָן וְכִלְהָ, וְאַרְשֶׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם" קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא וְיִשְׂרָאֵל וְאוֹרֵיתָא, תֵּאֲרַךְ כִּלְהָ מְאֹד נִתְעַלָּה וְכָל כְּבוֹדָהּ בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה י"ב.

פסחים פה. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט, ספר המצוות לא תעשה קנ"ג, סמ"ג לאוין שנ"ב, יראים תי"ד.

מצוה מז

שְׁבִירַת עֵצִים בַּפֶּסַח (לא תעשה ט')

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְשֹׁבֵר עֵצִים בְּקָרְבָן פֶּסַח, שְׁנֵאמַר (שמות יב, מז) 'וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בּו'. וְנוֹהַג בְּזִמְנֵי הַבַּיִת בְּזִכְרֵים וּנְקֻבוֹת תַּכְּף מִשְׁנֵשְׁחַט הַפֶּסַח אֶפְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְהַעוֹבֵר עָלָיו לֹאֲקָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְזַכֵּר נְסִי מִצְרַיִם, וְגַם זֶה גִּזַּע מִשְׁרָשׁ הַנּוֹכַח שְׁאִין כְּבוֹד לְבָנֵי מְלָכִים וְיוֹעֲצֵי אֶרֶץ לְגֵרֵי הָעֵצָמוֹת וְלִשְׁבָרֵם כְּכֹלְבִים, וְלֹא

משנה הלכות

על איזו שבירה חייב. השובר אחר השובר לוקה^א. אסור להניח עליו גחלת שמא יפקע^ב. עצם שאין בו מוח ואין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם^ג. עצמות הרכין שנאכלים בשור על ידי בישול אין בהם משום שבירת עצם^ד. סחוסים וגידין אין בהם משום שבירת עצם^ה. שובר אליה אין בה משום שבירת עצם^ו. וקצת צריך עיון בזהרה הנ"ל שהיו ישראל זורקין העצמות, הרי עצמות פסח צריכין שריפה כמו שכתב

בגמרא (פסחים פו:): גבי 'היו יושבים ונפרסה מחיצה ביניהם' ופירוש רש"י שם (ד"ה ונפרסה). ועיין שם גם חילוק בין שתי חברות לאוכל בשתי מקומות.

טז) חיובו. השובר עצם מפסח טהור לוקה^א. ושיעורו כחגירת ציפורן וכפגמת מזבח, עיין בגמרא (חולין יז:): 'ג' פגימות הן^ב. השובר מפסח הבא בטומאה ומפסול אינו לוקה^ג.

יא. ע"פ הושע ב, כא. יב. תהלים מה, יד. יז) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י ה"א. ב. מנחת חינוך. ג. רמב"ם שם וה"ו. ד. שם ה"ד. ה. ראה פסחים פד: ומשנה למלך ה"ב. ו. רמב"ם שם ה"ג. ז. רמב"ם שם ה"ט, ועיין ראב"ד ומנחת חינוך. ח. שם ה"ח וה"י. ט. שם ה"ז.

יֵאוֹת לַעֲשׂוֹת כִּכָּה כִּי אִם לַעֲנִי הָעַם הָרַעֲבִים, וְעַל כֵּן בְּתַחֲלַת בּוֹאֵנוּ
 לְהִיּוֹת סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים מִמְּלַכַת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשִׁי וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
 בְּאוֹתוֹ זְמַן, רָאוּי לָנוּ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשִׂים הַמְּבִיאִים בָּנוּ הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה
 שְׁעָלֵינוּ לָהּ בְּאוֹתוֹ שְׁעָה, וּמִתּוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַדְּמִיוֹן נִקְבַּע בְּנַפְשֵׁנוּ הַדְּבָר
 לְעוֹלָם (חִינּוּךְ)¹. גַּם כִּי דֶרֶךְ הַנְּחֻפְזִים לְדַרְכָּם אֵין מִדְּרָכָם לְשִׁבְרֵ הָעֲצָמוֹת
 כְּדֵי לְמַצִּיץ הַמּוֹחַ שְׁבִתוֹכֶם (עֵינֵי אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת (חֲאגִיז) מִצְוֵה זו). וּבִזְהָר (ח"ב מ"א): 'וְעַצֶּם
 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ', אַתֶּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ אֲבָל כָּלְכִים יִשְׁבְּרוּ בּוֹ, שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל
 מִנִּיחִין הָעֲצָמוֹת וְזוֹרְקִין אוֹתָן, וְהֵיוּ בְּאִים עֲבוֹ"ם וְלִקְחוּ הָעֲצָמוֹת וְהַטְּמִינוּם
 בְּאַרְצָן כָּל כֶּךָ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְכָלְכִים לְטָלֵם מִשָּׁם, וְזֶהוּ בְּטוֹל עֲבוֹ"ם מִמֶּשׁ עַל
 יְדֵי עֲבוֹ"ם, כִּי אֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עֲבוֹ"ם שֶׁל עֲבוֹ"ם, וְאֵין לָהּ בְּטוֹל גְּדוֹל
 מְזֵה, וּבִזְהָ נִתְעַלָּה הָאֱמוּנָה עַל הַכֹּל (עֵינֵי עִיר מִקְלַט (לִידָא) פ'ר' בֵּא מִצְוֵה זו).

פסחים פד. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י, ספר המצוות לא תעשה קנ"א, סמ"ג לאוין שנ"א.
 יראים תמ"ו.

משנה הלכות

הרמב"ם² 'שורפין עצמות הפסח', ועיין
 רמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין³ ובכסף
 משנה ומשנה למלך שם, ויש לעיין. נפסל
 לאחר זריקה כיון שהיה לו שעת הכושר
 יש בו משום שבירת עצם, כגון פסח נא
 ומבושל ונטמא וכיוצא בהן, נפסל קודם
 זריקה אין בו משום שבירת עצם ואפילו
 לאחר כמה ימים⁷. המפרק עצם מעצם
 במקום הפרק אין בו משום שבירת
 עצם¹⁰.

י. ע"פ שמות יט, ו. יא. ועיין בהקדמה ד"ה וזה לשון החינוך, המשך דברי החינוך בזה, והם דברים נפלאים
 למה צוה לנו השם יתברך כל אלה לזכרון. יב. שם פ"י ה"ב. יג. פ"ט ה"ט. יד. שם ה"ו. טו. שם ה"א.

מצוה יז

שֵׁלָא יֹאכַל עֶרְל פֶּסַח (לא תַעֲשֶׂה י')

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁלָא יֹאכַל הָעֶרְל מִן הַפֶּסַח, שְׁנַאֲמַר (שמות יב, מח) 'וְכָל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ', וְהוּא עֶרְל שְׁמֵתוֹ אֲחִיו מִחַמַּת מִילָה, וְאִין צְרִיךְ לֹאמַר עֲבָרִין לְמוֹלוֹת.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁבְּעוֹד כַּחוֹת הַטְּמֵאָה וְהָעֶרְלָה עָלָיו לֹא יִדְבַק בְּשִׁכְיִנָּה, כִּי רַחוּק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה, וּבַהֲגָלוֹת אוֹת כְּרִית קְדוֹשׁ הַשְּׂכִינָה מִתְדַבֶּקֶת בְּיִשְׂרָאֵל (רקאנאמי שמות יב, מח. פר' בא ד"ה המול לו). וְזֶה טַעַם בְּאַבְרָהָם שֶׁנֶּפֶל עַל פְּנָיו קֶדֶם שְׁמַלְכֵי. וְכֵן מְצִינּוּ לְהַבְדִּיל בְּבַלְעָם לְנֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם' (במדבר כד, ד), דְּכָל שֶׁהָעֶרְלָה עָלָיו אִין הַשְּׂכִינָה מִתְדַבֶּקֶת בּוֹ. גַּם כִּי

משנה הלבות

שערל גמור אסור בעל בשר שאינו נראה מהול, ובמנחת חינוך פשיטא ליה דלא העמידו דבריהם במקום כרת, וצריך עיון. מילת בניו לאחר ח' ימים מעכב את אביו מלעשות הפסח. בן שמונה אף על פי שחי עכשיו אין ערלתו מעכב לאביו מלאכול בפסח (עיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' ק"ע).¹

איזה ערל מעכב הפסח. מילת זכרים ועבדים שאינם ראויין למול אינו מעכב לאביו ואדון. טבילת אמהותיו מעכב כמילת עבדיו² אשה כיון דאינה מצווה למול בנה אינו מעכבה מלאכול, אבל מילת עבדיה וטבילת שפחותיה כיון דמצווה למולם

(יז) מתו אחיו מחמת מילה. דעת רש"י בריש פרק הערל (יבמות ע. ד"ה כהן) ותוספות שם (ד"ה הערל) וברש"י בזבחים (טו: ד"ה ערל) ותוספות בחגיגה (ד: ד"ה דמרבה) והרשב"א (בחיידושו יבמות שם) והחינוך דערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי בכלל. ורבינו תם בתוספות בחגיגה שם דדוקא אם היה מתירא למול או עברייין, אבל מתו אחיו מחמת מילה אנוס הוא ואוכל בפסח. וביראים (מצוה ת"ט) הכריח מירושלמי דלא כרבינו תם.³

פרטי סוגי ערלים. נולד מהול ונמשכה ערלתו דינו כערל, ועיין ביראים (שם) וזה לשונו 'תולדות הערל לאוסרו בכל דבר

(יז) א. ע"פ תהלים קיט, קנה. ב. עיין בראשית יז, ג. וברש"י שם. וראה תנחומא וירא ו. במ"ר יב, ה. ג. ראה רש"י במדבר שם. ד. מנחת חינוך. ה. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"ט. ו. ועיין רבינו חננאל שבת קלו. ד"ה תניא. ז. רמב"ם שם פ"ט ה"ט. ועיין מנחת חינוך. ח. רמב"ם שם פ"ה ה"ה.

עָקַר שְׁעֵבוֹד מִצָּרִים הָיָה לְמַהֵר בְּרִית קֹדֶשׁ, וְלָכֵן "הַיּוֹם רָאָה וַיִּגַּם" (תהלים קיד, ג) בְּשִׁבְלֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁשָּׁמַר עֲצָמוֹ מִחֵמָּה עִם אִשְׁתּוֹ פּוֹמְפֵרֵי, דֶּהֱבוּעֵל אֲרָמִית נִמְשָׁכָה עָרְלָתוֹ, וּבְלֵיל פֶּסַח שֶׁתִּקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ הוֹצִיאָם לָכֵן 'כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ' לְעוֹלָם, דְּלֵיל שְׁמֵרִים הוּא לְדוֹרוֹת^ט (עיין עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה יז).

פסחים צו. יבמות עא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ה ופ"ט, ספר המצוות לא תעשה כ"ז, כמ"ג לאוין שג"ה, יראים מצות ת"ט.

מִצְוַת יח

קֹדֶשׁ כָּל בְּכוֹר (מִצְוַת עֲשֵׂה ח')

צְוָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַדֵּשׁ כָּל בְּכוֹר, כְּלוּמַר שִׁיְהִיָּה כָּל זָכָר הַנּוֹלָד רִאשׁוֹן מֵרַחֵם אָמוֹ בְּאֶדָם וּבְבִהֵמָה קֹדֶשׁ לָהּ, שְׁנֵאמַר (שמות יג, ב) 'קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא', וּכְתִיב (כפר' ראה, דברים טו, יט) 'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ

משנה הלכות

לארץ מצוה על הבעלים להקדישו ולומר הרי זה הקדש^ט. ואינו נוהג בטמאה אלא בחמור, ואינו נוהג בחיה^י. לא הקדישו ממילא קדוש, אלא שמצוה להקדישו^י, וחיביבן ליתנו לכהן^י. בזמן הבית נשחט בעזרה כקדשים קלים ודמו טעון שפיכה אחת כנגד היסוד, ומקטיר אמריו והבשר נאכל לכהנים כשלמים^י. ובזמן הזה שאין לנו בית המקדש בעוונותינו הרבים יתננו לכהן וירעה עד שיסתאב ויפול בו מום^י,

ולטובלם מעכבין^כ. קטן אין מילת עבדיו מעכבין מלהימנות ולאכול^כ.

שאר פרטי דינים. ערל מחוייב במצה דאורייתא ואוכל במרור^ל. שחט הפסח קודם שמל אותם פסול^מ. ונוהגת בזמן הבית והעובר עליה ואכל כזית ממנו לוקה.

(יח) קיום המצוה. קיום המצוה, בכור שנוולד מבהמה טהורה בין בארץ בין בחוץ

ט. עיין תנחומא וישב ט. בר"ר פז, ח. מדרש תהלים שם. י. עירובין יט. יא. ע"פ שמות יב, מב. יב. מנחת חינוך. ועיין כסף משנה ומשנה למלך שם ה"ו. יג. עיין רמב"ם שם. יד. שם פ"ט ה"ה. טו. שם פ"ה ה"ה. יח. א. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד-ה, י"ד סי' ש"ו ס"א. ב. רמב"ם שם ה"א, ובהל' מעשה הקרבנות פ"א ה"א, י"ד סי' שכ"א ס"א וסי' שט"ו ס"ו. ג. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד. י"ד סי' ש"ו ס"א. ד. רמב"ם שם ה"א. ה. רמב"ם שם ה"ב. ו. רמב"ם שם ה"י. י"ד שם ס"ה.

וּבְצִאֲנֶךָ, וּכְתִיב (כפר' קרח, במדבר יח, טו) 'כָּל פֶּטֶר רָחֵם לְכֹל בֶּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ' וּגְו'. וּכְתִיב (כפר' בחוקותי, ויקרא כו, כו) 'אֲךָ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכַּר לָהּ בְּבִהְמָה' וּגְו'.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי בְּעֹבֹר שֶׁפָּדָאָם מִמּוֹת בְּהֵפוֹתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם צִוָּה שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים לֹא לְעַבֵּד אֶת עַבְדֹת ה' לְכֹל אֲשֶׁר יִצְוֶה בָּם (רמב"ן שמות יג, יא). גַּם שֶׁרָצָה הַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ לְזִכּוֹתֵנוּ וּלְעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּרֵאשִׁית פְּרִי לְמַעַן דַּעַת כִּי הַכֹּל שָׁלוֹ, וְאִין לֹא דְבַר בְּעוֹלָם רַק מֵה שֶׁיִּחַלֵּק לֹא הַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ בְּחֶסְדָּיו, וְיִבִּין זֶה בְּרֵאוֹתוֹ כִּי לְאַחַר אֲשֶׁר יִגַּע הָאָדָם בְּמַה יִּגְיַעוֹת וְטָרַח בְּמַה טָרַחוֹת בְּעוֹלָמוֹ, וְהִגִּיעַ זְמַן שֶׁעָשָׂה פְּרִי וְחִיב עָלָיו

משנה הלבות

פטורים. בכור שנולד בחוץ לארץ אינו קרבן אפילו בזמן הבית^ט. ושותפין ישראלים חייבים בבכורה^י, שותף עכו"ם אפילו אין לו חלק אלא באזנו פטור^{יא}. עושה לו מום במעי אמו לכתחילה בזמן הזה קודם שיצא לאויר העולם^{יב}. יוצא דופן אינו בכור^{יג}. טומטום ואנדרוגיניוס ספק בכור^{יד}. וכל ספק בכור נאכל במום לבעלים דהמוציא מחבירו (שהוא הכהן) עליו הראיה דבכור ודאי הוא^{טו}. כרך הרחם בסיב או בכל דבר וגולד אינו בכור^{טז}. בהמת הפקר, וגר שמת ואין לו יורשים, מבואר בתוספתא (בכורות פ"ב ה"ב) דפטורה מבכורה, ועיין בטורי אבן (ר"ה יג).

וישחטנו ונאכל לכל אדם אפילו לעכו"ם כחולין, ואין להאכילו לכלבים^{יז}. ואסור בגיזה ועבודה^{יח}.

דיני כהן בבכור. כהן מקריב בכור שלו. זמן נתניה לכהן בבהמה דקה לאחר ל' יום ובגסה לאחר נ' יום^{יט}. מצוה לאכלו בתוך שנתו בין תם ובין בעל מום, ושנה זו הוא משעה לשעה ולא מיום ליום^כ, ומונים שנה מיום שמיני ללידתו לתם ומשעת לידה לבעל מום^{כא}. עבר עליו שנתו לא נפסל^{כב}. כהנים חשודים על בכורות עצמם ואינם נאמנים שנפלו בו מום מאליו^{כג}.

ז. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם. ח. ש"ך שם סק"ח. ועיין מנחת חינוך. ט. רמב"ם הל' מעילה פ"א ה"ז וה"ט. יו"ד סי' ש"ח ס"א. י. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ז. יא. רמב"ם שם הי"ד. יו"ד סי' ש"ו ס"ב. יב. טורי אבן ר"ה ו: יג. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ז. יד. רמב"ם שם הי"ג. טו. שם פ"ב הי"ז. יו"ד סי' ש"ד ס"א. טז. רמב"ם שם פ"א ה"ה. יז. שם פ"ד ה"א. יו"ד סי' ש"כ ס"ב. יח. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ג. יט. רמב"ם שם פ"ב הי"ד. יו"ד סי' ש"ג ס"ז. כ. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד סי' ש"ו ס"ב. כא. יו"ד שם ס"ב-ג. ועיין רמב"ם שם ה"ה. כב. רמב"ם שם פ"ה ה"ג. יו"ד שם ס"א. כג. רמב"ם שם פ"ד הי"ז.

ראשית פִּרְיוֹ כִּכְבַּת עֵינָיו, מִיַּד נוֹתְנָנוּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְרוֹקֵן רְשׁוֹתָו
מִמֶּנּוּ וּמִכְנִיסוֹ לְרְשׁוֹת בּוֹרְאוֹ (חינוך. ועיין אלה המצות (חאגיז) מצוה יח)^{כז}.

תמורה כא.: חלה פרק ד, ערכין כט. זכחים פט. חולין סט: קלה: בכורות נג. רמב"ם הל' ביכורים פ"א, ספר המצוות מצות עשה ע"ט, סמ"ג עשין ר"א, סמ"ק סי' ק"ב, יראים סי' שנ"ב-שנ"ג, יורה דעה סי' ש"ו עד ש"ך.

מִצְוַת יֵט

שְׁלֵא לֶאֱכֹל חֻמֵּץ בַּפֶּסַח (לא תעשה י"א)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא לֶאֱכֹל חֻמֵּץ בַּפֶּסַח, שְׁנֵאמַר
(שמות יג, ג) 'וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֵּץ', וּבְכֻלֵּל הֶלְאוּ הַזֶּה שְׂאוֹר.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי מָה שֶׁהִסְפִּימוּ חֲכָמֵי הַמַּחְקֵר דְּהִלְחֵם הָאֱמִתִּי הוּא
הַמִּצְוָה שְׁלֵא הַתְּחִיל לְהִיּוֹת גֶּפֶסֶל, כְּלוֹמַר דְּחֻמֵּץ הוּא עֶסֶה
שֶׁנִּפְסְלָה שֶׁהָרִי הַתְּחִילָה לְהַחְמִיץ, וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר לְאָדָם לֶאֱכֹל מִצָּה כֹּל

משנה הלבנת

מחלוקת התנאים. ולדידן דאין בקיין בשיעורים הללו, משהניח עיסה מלעסוק בו כדי שיהלך ממגדל נוניא לטבריא מיל"א. גילושה במי פירות מחלוקת אי מחמיצים^{כז}, ולדעת הרמב"ם^{כז} יוצא בה ידי מצוה.

חומר האיסור וזמנו. ומחצי היום של ערב פסח אסור ולוקה^{כז}, אבל כרת אינו חייב אלא בשבעת ימי הפסח בלבד^{כז}. ומדרבנן אסור מסוף ד' שעות ולמעלה^{כז}.

ואחרונים שחולקים^{כז}. הלוקח בהמה מפירות שביעית פטורה מבכורה^{כז}. להרמב"ם^{כז} והחינוך אינו נוהג בחוץ לארץ אלא מדרבנן ואינו הלכה^{כז}. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

יט) גדר חמץ. חמץ לא הוה אלא מחמשת מיני דגן שגילושה במים^{כז}. שיעור לחייב משנבקע העיסה ונתערבו סדקי העיסה זה בזה^{כז}, ובגמרא (פסחים מח:)

כז. וע"ע עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה יח. כח. עיין מנחת חינוך. כו. רמב"ם שם פ"ה ה"ט. כז. שם פ"א ה"ה לפי גירסא הראשונה, ועיין בכסף משנה. כח. כדברי שאר ראשונים שהובאו בכסף משנה שם ובמנחת חינוך, וכגירסת הרמב"ם שלפנינו. (יט) כט. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"א-ב. או"ח סי' תנג"ס א, וסי' תס"ב ס"א. ל. או"ח סי' תנ"ט ס"ב. לא. או"ח שם. לב. עיין תוס' פסחים לה: ד"ה ומי. לג. שם פ"ו ה"ה [חוץ מהנילוש בין, שמן, דבש, וחלב, דלא הוי לחם עוני]. לד. רמב"ם שם פ"א ה"ח. לה. שם ה"ז. לו. רמב"ם שם ה"ט. או"ח סי' תמ"ג ס"א.

ימיו היה טוב לו, אלא שאם יאכלנה הרבה בא לידי חלי, לפיכך מחמיצין העסה עד שתהיה קרוב להפסד וישאר הלחם בין מצה לשאור, ואז הטבע החלוש יכול לסבלו ולעכלו, אם כן אסור החמץ בעסה הוא שכבר קבל צורת שאור במקצת, והשאור הוא הוא עקרו הרומז על היצר הרע שכן אמרו (ברכות יז.) 'שאור שבעסה מעכב', ונאסר לגבוה כמו שכתוב (ויקרא ב, יא) 'כל שאור וגו' לא תקטירו ממנו אשה לה' דאין קטגור נעשה סגור (אלה המצות (חאגיז) מצוה יב, ד"ה ועוד אנ"ד). ומלת חמץ מלשון 'פחמץ לשנים' (משלי י, כו) ו'מעול וחומץ' (תהלים עא, ד), ואמרו (ברכות מ.) 'פרי שאכל אדם הראשון חטה היתה' ולא נגמר בשולה והיה חמוץ כמו הבסר ולכן נקרא חמץ. ולכן בצאת ישראל ממצרים נצטוו לתקן זה, כי נעשו בני חורין ממלאך המות, ולפיכך נצטוו להרחיק מפל גבולנו, רמז שלא ישאר לו ממשלה כלל¹ (אלה המצות שם ד"ה שלא לאכול וד"ה א"כ). גם פי החי ישוב אל לבו בשם שהוא

משנה הלכות

שיעור אסור אי משום דחזי לאצטרופי אי משום גזירת הכתוב (עיין מה שכתוב בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קנ"ט) בירור גדול בס"ד). האוכל שלא כדרך אכילתן עיין במקור חיים² אי חייב.

קצת פרטי דינים. חמץ שנפסל מאכילת אדם מחלוקת הפוסקים אי חייב עליו כרת³. געזאלין מותר להשתמש בו במכונה (אויטא) בפסח⁴. אין שורין מורסין ומניחין לפני התרנגולין מפני שמחמיצין, וכן לפני

מתחילת שש ולמעלה אסור בהנאה⁵ (ועיין בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קי"ז) אי לוקין על ההנאה). תערובות חמץ שאוסר במשהו יש אומרים משש שעות⁶ ויש אומרים רק מבערב⁷.

חצי שיעור. חצי שיעור אסור מהתורה⁸. והאוכל חצי שיעור ברגע אחרונה של יום טוב שאי אפשר עוד להצטרף לשיעור שלם באיסור, כתבו האחרונים⁹ דכהאי גוונא חצי שיעור מותר מהתורה, ותלוי בטעם דחצי

לו. וברש"י שם: 'שאור שבעיסה' יצר הרע שבלבנו המחמיצנו'. לח. ע"ע מאה שערים (על המצוות) שער עת. לט. רמב"ם שם. או"ח ושם. מ. ר"ן בפרק כל שעה ד"ה אמר רבא הלכתא. ועיין במגיד משנה פ"א ה"ה. מא. או"ח סי' תמ"ז ס"ב (ובית יוסף שם בשם הרבה ראשונים). מב. רמב"ם שם פ"א ה"ז. מג. עיין צ"ח פסחים מד. ושאגת אריה סי' פ"א ועוד. מד. סי' תמ"ב ביאורים ס"ק ב', הובא במנחת חינוך אות ג. מה. פרי מגדים בפתיחה כוללת ח"ב פ"ג. ועיין מה שכתב המנחת חינוך במצוה ט' בענין אכל שלא כדרך אכילה. מז. שו"ת מנחת אלעזר.

פֹּרֵשׁ מִן הַחֶמֶץ הַרְגִּיל בּוֹ וְאִינוּ מְזִיק לוֹ, כִּדּוּם אִם יִפְרֹשׁ עֲצָמוֹ מִהַתְּאֻוֹת
הַבְּהֵמָיוֹת שֶׁהֵיכָר הָרַע מִפְּתָה אוֹתוֹ יוּכַל לִפְרֹשׁ וְלֹא יֵאָנֶה לוֹ כָּל רַע, וְכִדּוּם
יִתְמִיד לְהִרְחִיק הַתְּאֻוֹת יוֹם יוֹם, עַד כִּי כֻלָּה גָּרַשׁ יִגְרָשְׁנוּ וְה' לֹא יַעֲזֹבֵנו
בְּיָדוֹ (אלה המצות שם ד"ה גם דרך טבע).

פסחים כג. כח: כריתות ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א, ספר המצוות לא תעשה קצ"ו, סמ"ג
לאוין ע"ו, יראים מצוה ק"ו, סמ"ק סי' רכ"ב, אורח חיים סי' תמ"ג, מאה שערים (על המצוות)
שער ע"ח.

מצוה ב

לֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ (לא תַעֲשֶׂה י"ב)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קְדָשׁוֹ שֶׁלֹּא יִרְאֶה חֶמֶץ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ כָּל
שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג, ז) 'וְלֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה
לְךָ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ'. וְאִין אֵלּוֹ חֶמֶץ וְשָׂאוֹר שְׁנֵי לָאוִין, אֶלֶּא פֶתַח הַכְּתוּב
בְּחֶמֶץ' וְסִיִּים בְּשָׂאוֹר' לֹמַר הוּא חֶמֶץ הוּא שָׂאוֹר, כְּלוֹמַר אִין הַפְּרֹשׁ בֵּין
הַחֶמֶץ עֲצָמוֹ לְדַבֵּר הַמְּחַמֵּץ.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. 'שָׂמָא יִמְצָא גְלוּסְקָא יִפְה' פְּרוּשׁ עוֹנָה 'וְיֵאכְלֵנוּ', גַּם
כִּי רְאוּת הָעֵינַן עוֹשָׂה רִשְׁם וּפְגָם גְּדוֹל בְּנַפְשׁ וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב (קהלת

משנה הלכות

כ) גדר ראייה. נחלקו הפוסקים³ אי בעי
ראיה ממש או מקום הראוי לראות.
סומא, המנחת חינוך מסתפק אי עובר בלאו
זה, ועיין בפרי מגדים¹ ובנודע ביהודה²
דסומא חייב בכל לא תעשה שבתורה, וכבר
הבאתי בס"ד ראייה לדבריהם מדברי תוספות,

הציפורים למי שיש לו, וצריך להזהיר על
זה^{מ"ב}. מי שיש לו בהמות או כלב אסור ליתן
לו דברים המחמיצים אם לא שיראה שיאכלנו
מיד^{מ"ט} (ועיין לעיל מצוה ט). ונוהג בכל מקום
ובכל זמן בזכרים ונקבות, והאוכל כזית במזיד
חייב כרת.

מח. או"ח סי' תס"ה ס"א. מט. כלומר דברים שעלולים להתחמץ, אך עדיין לא נתחמצו, עיין או"ח סי' תמ"ח
ס"ז. כ) א. עיין פסחים ו: וראה בטעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יב. ב. עיין כסף משנה הל' חמץ
ומצה פ"ד ה"א, ורא"ש פ"ק דפסחים. ג. בפתחה כוללת. ד. מהדורא תנינא או"ח סי' קי"ב.

ו, ט) 'טוב מראה עינים מהלך נפש', ותבין זה מעגן עין הרע העושה רשם בגופו של אדם כששולט בו (עין אלה המצות (חאניז) מצוה יא). והראה תוכיח אשר בראית עיניה על ביציה תוציא הולדותיה. ובהיות השאור עפת המסית ומדיח הזהיר שפכל גבולנו 'לא יראה' פלום מדברי היצר הרע, לא במושבות ולא בגבולין, אלא יגדר עצמו במתן לו וישמר מפתוייו, שמן המתן יסיתהו אל האסור הקל, ומתאסור הקל אל החמור, לא ינוח ולא ישקט עד שיוליכהו לשאול תחתיה. ואמרו 'עין רואה לב חומד וכלי מעשים גומרים', ולכן הזהיר לנו 'ולא יראה לך' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יב).

פסחים ה: רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א, ספר המצוות לא תעשה ו, סמ"ג לאוין ע"ז, סמ"ק מצוה ל"ד-ל"ה, יראים ק"ה, אורח חיים ס"י תל"א וס"י תמ"ו.

מצוה כא

לספר ביציאת מצרים (מצות עשה ט)

צוה הקדוש ברוך הוא לעם קדשו לספר בעגן יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח להשם יתברך

משנה הלכות

ועיין בשו"ת ר' עקיבא איגר (ח"ב סי' קנ"ג)². ובשאר דינים שוה ללא דלא ימצא' (ועיין לעיל מצוה י"א). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

כא) קיום המצוה. קיום המצוה בלילה בשעה שיש מצה ומרור מונחין לפניו³. וכבר הנהיגו בני ישראל לקרוא ההגדה על הסדר בליל פסח. הבן שואל, אין

לו בן אשתו או אחר שואלים, ואפילו בין לבין עצמו שואל לעצמו ומשיב⁴. 'הגדת לבנך' לאו דוקא אלא הוא הדין לכל אדם⁵. מתחיל בגנות ומסיים בשבח⁶. וכל המרבה לספר הרי זה משובח⁷. ואין מברכין על מצוה זו, עיין במפרשים הטעם.

זמנה. זמנה כזמן אכילת פסח ומצה, שהרי אמרו בשעה שיש מצה ומרור מונחים

ה. ראה בדרך משה (נדפס עם ספר הגן) ליום ט"ז. ו. ראה בבעלי הנפש להראב"ד שער הקדושה. ז. עיין רש"י במדבר טו, לט. ח. ועי' שו"ת בית שערים או"ח סי' צ"ט קע"ג, ר"י, ושל"ד. **כא**. א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"א. ב. שם ה"ב. או"ח סי' תע"ג ס"ז. ג. חינוך. ד. רמב"ם שם ה"ד. ה. שם. או"ח סי' תפ"א ס"ב.

על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר (שמות יג, ג) 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים', וכתוב (שם, ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ופרוש חז"ל (פסחים קמזו). דהאי מצות הגדה הוא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה ומרור.

משרשי המצות. מצוה זו היא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו, וחמשים פעמים הזכר בתורה ענין יציאת מצרים, על כן אנו אומרים בברכותינו ותפלותינו 'זכר ליציאת מצרים', לפי שהנס הזה הוא לנו אות ומופת גמור בחדוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול פועל כל הנמצאות, ובידו לשנות כפי שיחפץ בכל זמן מהזמנים, כמו שעשה במצרים לשנה מבעי העולם בשבילנו ועשה לנו אותות מחדשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחדוש העולם, ומקים אמונה בידיעת השם יתברך ברוד הוא וברוד שמו, וכי יכלתו והשגחתו בכללים ופרטים בלם, ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים (חינוך). וקדוש ה' הרב"ז בספרו מצודת דוד (מצוה קו) כתב שמצוה זו היא משרשי האמונה, ורמז לדבר במקרא (שמות ט, א יד) 'בא דבר אל פרעה וגו'.

משנה הלכות

להזהר שהכוסות יחזיקו רביעית וישתה לכל הפחות רובו של כוס, ואם לאו לא יצא.^ט וגם הנשים מחויבים בזה. מותר לסחוט ענבים, או ליקח מיץ ענבים שאינו משכר לד' כוסות, וכונן הוא למי שאינו יכול לשתות יין ישן. יין שנתאדם מצוה מן המובחר, ואין מדקדקין אחריו.^א

לפניו. ומעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי טרפון ורבי עקיבא וכו' שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה משמע דכל הלילה מצותה, ויש לעיין. הזכיר יציאת מצרים בין השמשות לא יצא. והאי סיפור חיוב אחר הוא ממה שזוכרין יציאת מצרים בכל יום ערב ובוקר בקריאת שמע.^ב

מרור וכורך. אוכלין כזית מצה ומרור, וכורך שניהם יחד זכר למקדש כהלל.^ג טוב

ד' כוסות. שותים ד' כוסות ומברכין לפניהם ולא לאחריהם עד כוס הרביעי.^ד צריך

1. עיין מנחת חינוך. ז. שם. ת. או"ח סי' תע"ד ברמ"א. ט. רמב"ם שם ה"ט. או"ח סי' תע"ב ס"ט. י. רמב"ם שם ה"ז. או"ח שם ס"ד. יא. שם ס"א. יב. רמב"ם שם ה"ח. או"ח סי' תע"ה ס"א.

בְּעִבּוּר תִּדְעַ כִּי אֵין כְּמִנֵּי כָּל הָאָרֶץ, וְהוּא מְחַדֵּשׁ נְסִים וְנִפְלְאוֹת בְּשָׁנָיו
הַטְּבָעִים כָּל עֵת שִׁירְצָה, וְזוֹ הוֹרָאָה גְּמוּרָה עַל חֲדוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא
חֲדָשׁוֹ וְהַמְצִיאֵו מֵאִפְסֵי הַמַּחְלָט בְּחִפְצֵו הַפְּשׁוּט כַּאֲשֶׁר עָלָה בְּרִצּוֹנֵו, וְכִיּוֹן
שֶׁהוּא הַמְּחַדֵּשׁ הוּא הַקְּדָמוֹן, וְהוּא יוֹדֵעַ הָעֲתִידוֹת שֶׁכְּלָבוֹת בְּנֵי אָדָם
וּבְכָל הָעוֹלָם כַּחֲמֹר בְּיַד הַיּוֹצֵר.

פסחים קמ"ז: רמב"ם הל' המין ומצה, ספר המצוות עשין קי"ז, סמ"ג עשין מ"א, סמ"ק סי'
קמ"ד, אורח חיים סי' תע"ב.

מִצְוָה כב

פְּדִיַת פֶּטֶר חֲמוּר (מִצְוַת עֲשֵׂה י')

צְנוּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַם קְדָשׁוֹ לְפָדוֹת וְלִד פֶּטֶר חֲמוּר זָכָר, פְּרוּשׁ
שְׁנוּלֵד רֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת יג, יג) 'וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׁה'.

משנה הלבית

א' אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על פדיון
חמור^א. ולא יברך 'שהחיינו'^ב.

במה פודין. אין פודין לא בעגל ולא בחיה
ולא בשחווטה ולא בטריפה ולא
בכלאים ולא בכוי שנאמר 'שה'^ג. והני מילי
שלא בשויו של פטר חמור, אבל בשויו פודים
בכל דבר^ד.

מי פודה. הפודה פטר חמור של חבריו פדויה.
עכו"ם שפדה לישראל אינו פדויה. יד גוי
באמצע פטור מן הבכורה^ה. זמן הפדייה

ליקח חסא למרור ולאכול כזית ממנו^ו. וצריך
לבדוק היטב החסא מתולעים^ז. טובלים במי
מלח וחרוסת. ויש לעשות המי מלח וחרוסת
מבעוד יום ובמיוחד כשחל יום ראשון
בשבת^ח. ונוהגת מצות עשה זו בכל מקום
ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כב) מצות פדיה. קיום המצוה, שלוקח
הישראל שה אחת, אפ' בת
דנקא, ומתקנת חז"ל דעין יפה לא יפחות
מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינונית ג' זוזים,
ונותנו לכהן בפדיון בכור החמור, ומברך

יג. ע"ע טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה ז. יד. שם סי' תע"ג ס"ה, ובבה"ט ס"ק י"א בשם חכם צבי,
ועיין שם בהגהות חתם סופר. טו. עיין חתם סופר הנ"ל. טז. עיין מגן אברהם שם ס"ק ט"ז. **כב) א.** רמב"ם
הל' בכורים פי"ב ה"א-יב, ראב"ד שם. רי"ט אלגזי פ"א אות ו, יו"ד סי' שכ"א ס"ה. ב. טור יו"ד סי' שכ"א.
ג. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ב. ד. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"ה. ה. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ז.
ו. מהרי"ט אלגזי שם סוף אות ז, דף ו. ועיין מנחת חינוך כאן אות יב. ז. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם ס"כ.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדֵי שְׂיִזְכְּרוּ הַיְהוּדִים לְעוֹלָם הַנֶּסֶם שֶׁעָשָׂה לָהֶם הָאֵל בְּרוּךְ הוּא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהָרַג בְּכוֹרֵיהֶם שְׁנִמְשָׁלוּ לַחֲמוּרִים^ח (חינוך). גַּם כְּשֶׁחִזְקוּ מִצְרַיִם לְשַׁלְּחֵנוּ וְלֹא יָכְלָנוּ לְשִׂאת נִכְסֵינוּ בַּעֲגָלוֹת וְהִצְרַכְנוּ לְשִׂאת בַּחֲמוּרִים, וְנַעֲשֶׂה בָהֶם גַּם שֶׁהִסְפִּיק לָזֶה בְּכֹמוּ רִנֵּעַ וְסִיעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֵּצְאוּ טְעוּנִים בְּכֶסֶף וּזְהָבָם שֶׁל מִצְרַיִם, וְחָלָה עֲלֵיהֶם אִיזוּהַ קְדָשָׁה רְאוּיָה לְפָדְיוֹן (ספורנו שמות יג, יד). וְעָקַר פְּדִיוֹנוּ בְּשָׂה, שֶׁפָּדָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמִּצְרַיִם אֶת 'שָׂה פּוֹדֶה יִשְׂרָאֵל'^ט וְלִקְחָם תַּחַת הַמִּצְרַיִם הַדּוֹמָה לַחֲמוּרִי (עיין ילקוט ש' במדבר תרצב. ועיין במ"ר ד, ה). וְלִפִּי שֶׁעָקַר הַנֶּסֶם בָּזֶה נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, דְּשִׁבְטֵי לְוִי לֹא נִשְׁתַּעֲבְדוּ בַּמִּצְרַיִם כְּמֵאמֹר חֲזוֹ"ל (שמו"ר ה, טז)^י, לָכֵן וּפְטָר חֲמוּר תַּפְּדָה בְּשָׂה^י (עיין טעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה מה).

בכורות ט: רמב"ם הל' ביכורים פי"ב, ספר המצוות מצות עשה פ"א, סמ"ג עשין קמ"ה, סמ"ק רמ"ב, יראים שני"ד, יורה דעה שכ"א.

משנה הלכות

המוציא מחבירו עליו הראיה.^ט

פּרטי דינים. פטר חמור טריפה נמי קדוש.^ז
לענין יוצא דופן ושאר דינים שוה לבכור בהמה טהורה.^ח שה שפדה בו ונותנו לכהן וחזר ולקחה הימנו או נתנו לו במתנה חוזר ופודה בו פטר חמור אחר.^ט נתן החמור עצמו לכהן אינו רשאי לקיימו אלא אם כן מפריש עליו שה.^ט ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות בישראלים ולא בלויים וכהנים.

משעה שנולד עד ל' יום, עברו ל' יום ולא פדה אינו עובר בעשה.^ט

דיני החמור. אסור בהנאה עד שיפדנו, ואם מת קודם שפדאו אסור בהנאה ונקבר.^ט מת אינו יכול לפדותו.^י הפילה נפל יקבר.^י לאחר שנפדה יצא לחולין.^י

דיני השה. וגם השה חולין ביד כהן, ויאכלנו בדרך גדולה דלמשחה' כתיב, והוה בכלל מתנות כהונה.^י ספק פטר חמור פודה והשה לעצמו, וכלל גדול הוא בממון

ח. עיין יחזקאל כג, כ: 'אשר בשר חמורים בשרם'. ט. ע"פ ירמיה נ, יז. י. ביחזקאל כג, כ. יא. הובא ברש"י שמות ה, ד. יב. ע"פ שמות לד, כ. יג. רמב"ם שם ה"ו. ועיין יו"ד שם ס"א. יד. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. טו. רמב"ם שם. יו"ד שם. ודלא כראב"ד. טז. מנחת חינוך. יז. יו"ד שם ס"ו. יח. רמב"ם שם פ"א ה"ז. מנחת חינוך. יט. רמב"ם הט"ז והכ"ב. יו"ד שם ס"י. ושי"ך סק"ז. כ. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"א. מנחת חינוך. כא. מנחת חינוך. כב. יו"ד שם ה"ה ברמ"א. כג. רמב"ם הל' בכורים שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח.

מצוה כג

לְעֶרְף פֶּטֶר חָמוֹר (מצות עשה י"א)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֶרְף פֶּטֶר חָמוֹר אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר (שמות יג, יג) 'אִם לֹא תִפְדֶּה וְעֶרְפְּתוֹ'. וְלִהְרַאב־דַּ אֵין זוֹ מִצְוָה בְּלָל, אֲדַרְבָּה עֲבָרָה הוּא שְׁמוּזִיק מִמּוֹן כְּהֵן.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ מִכִּיּוֹן שְׁלֹא פָדָהוּ, הוּא הַזִּיק מִמּוֹנוֹ שֶׁל כְּהֵן לְפִיכָד יִפְסִיד מִמּוֹנוֹ. גַּם רָמְזוּ שְׁהַחֲמוּרִים (הַמְצָרִים) לֹא רָצוּ לְפָדוֹת הַשָּׂה וְהִקְשׂוּ עֶרְפָם, לְכָד נִעְרְפוּ וְנִהְרְסוּ, וְזֶה שְׁלֹא זָכַר יְצִיאַת מִצְרַיִם עֶרְפוֹ קָשָׁה וְצָרִיךְ לְלָקוֹת חָמוֹרוֹ מֵעֵין חֲטָא (טעמי מצות לר"מ הכבלי) מצות עשה מו). גַּם לְפִי מָה שְׁאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא בְּפֶסְחִים (מט:): 'כְּשֶׁהָיִיתִי עִם הָאָרֶץ אֲמַרְתִּי מִי יִתֵּן לִי תַלְמִיד חָכֵם וְאֲנִשְׁכְּנוּ בְּחָמוֹר' שְׁמִשְׁבַּר הָעֵצִים, וְלָכֵן לְהַחֲלִישׁ כַּח שְׁנֵאתָ עִם הָאָרֶץ בְּתַלְמִיד חָכֵם

משנה הלכות

בלא ערפו. אם לא רצה לפדאו חייב לערפו ואסור בהנאה, וצריך לקברו לדעת הרמב"ם^ג, והתוספות בבכורות (ט: ד"ה לאפקועי) חולקין^ה. המיתהו במיתהו אחרת לא קיים המצוה^ו ואסור בהנאה^ז.

שאר פרטי דינים. אסור לערוף שלא מדעת בעלים^א. הנשבע שלא יפדה חלה השבועה דבידו לערפה וכן הנשבע שלא לערוף, אך אם נשבע לשניהם אינו חל, עיין אה"ע סי' קס"א ברמ"א לענין יבום וחליצה^ב.

כג) קיום המצוה. קיום המצוה הוא כשעברו שלשים יום ולא פדהו בשה וגם אינו רוצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו, וקוברו^ד.

איסור הנאה. ואסור בהנאה לאחר מיתה לדברי הכל^ה. שרפו אפרו אסור^ו.

פרטי דינים. מצות פדייה קודם למצות עריפה^א. אין מברכין על עריפתו^ב. ספק פטר חמור, אפילו כשפודהו השה לעצמו^ג.

כג) א. רמב"ם הל' בכורים פי"ב ה"ז. יו"ד סי' שכ"א ס"י בהגה. ב. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. ג. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ט הי"ג. ד. רמב"ם הל' בכורים שם ה"א. יו"ד שם סי"ב. ה. מנחת חינוך. ו. רמב"ם שם הט"ז והכ"ב. יו"ד שם ס"ו. ז. שם הט"ז. ועיין מנחת חינוך. ח. עיין מנחת חינוך. ט. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם סי"א. חינוך. י. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. יא. מנחת חינוך. יב. מנחת חינוך.

קִרְבָּהּוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁפֹטֵר חֶמֶר תִּפְדָּה בְּשֶׁה וְאִם לֹא תִפְדָּה לְךָ אֶל
קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן וְעֵרְפָתוֹ מִיַּתֵּה מְשֻׁנָּה, לְהַחֲלִישׁ כַּחוּ בְּזֶה (קרבן אליהו (איזמיר)
מצוה יב).

בכורות יג. רמב"ם הל' ביכורים פ"ב, ספר המצוות מצות עשה פ"ב, סמ"ג עשין י"ד, סמ"ק
ס' רמ"ד, יראים שנ"ד.

מצוה כד

שְׁלֹא לִילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת (לא תעשה י"ג)

הַזֶּהִיר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לְלַכֵּת בְּשַׁבָּת חוּץ לְגְבוּלִים
יְדוּעִים, שְׁנֵאמַר (שמות טו, כט) 'אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁנוּכַר וְנָדַע שֶׁהָעוֹלָם מִחֲדָשׁ וְלֹא קִדְמוֹן, 'כִּי שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּגְו' וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,^א
עַל כֵּן לְזַכֵּר זֶה הַדְּבָר צָרִיךְ שְׁיִנּוּחַ בְּמָקוֹם וְלֹא יִלְךְ בְּדֶרֶךְ אֲנָה וְאֲנָה וְנִמְצָא

משנה הלכות

ונוהג בכל מקום ובכל זמן כשלא פדה, **עירוב תחומין**. הרוצה לילך יותר מאלפיים
אמה בשבת תיקנו חכמים להניח
בזכרים ונקבות.

בסוף אלפיים אמה מאכל כשיעור המבואר
בש"ס ושולחן ערוך, ונמצא שביתתו במקום
העירוב ויכול לילך ממקום העירוב עוד
אלפיים אמה ומפסיד לצדדים שכנגדו.^ב
והעירוב צריך שיהא במקום שיהא קיים בין
השמשות'. יכול לערב ברגליו, כלומר שילך
לסוף התחום בערב שבת ויעמוד שם בין
השמשות'. הניח עירוב לסוף אלף, יש לו
אלפיים משם ולא הפסיד אלא אלף כנגדן
מהצד השני,^ג והכל לפי המידה הנ"ל.

כד) דינו דאורייתא. דעת הרמב"ם וכמה
גאונים דתחום של י"ב מיל הוא
מדאורייתא וחז"ל גזרו על אלפיים אמה, ועיין
רמב"ם בספר המצוות (לא תעשה שכ"א)^ד,
ובספר היד החזקה בהל' שבת^ה חזר בו, עיין
שם. ועיין בהשגות הרמב"ן ז"ל, ודעתו ודעת
כמה גאונים דכל התחומין מדרבנן הם.
ואפילו להסוברים דתחומין דאורייתא אינו
חייב כרת על הלאו שלו.^ו

כד) א. שמות כ, יא. **ב.** שם כתב שאלפיים אמה הוא מן התורה. **ג.** פכ"ז ה"א. **ד.** רמב"ם הל' שבת פכ"ז ה"א.
ספר המצוות לאוין שכ"א, חינוך. **ה.** רמב"ם הל' עירובין פ"ו ה"א-ד. או"ח סי' ת"ח ס"א. **ו.** רמב"ם שם ה"ב.
או"ח סי' ת"ט ס"ו. **ז.** רמב"ם שם פ"ז ה"א. או"ח סי' ת"י ס"ב. **ח.** רמב"ם שם פ"ו ה"ג. או"ח סי' ת"ח ס"א.

יַגַּע כָּל הַיּוֹם וְאִין כָּאן מְנוּחָה, וְכָל שְׁפָן בְּהַלִּיכַת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל (שהוא לדעת כמה פוסקים איסור מהתורה) שְׁיֵישׁ בּוֹ מֵרַח רַב (עיין אלה המצות (חאגיז) מצוה כד). גַּם שְׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹכֵךְ שֶׁל שַׁבַּת כְּהַלּוֹכֵךְ שֶׁל חַל, אֲבָל יִהְיֶה הַלּוֹכֵךְ בַּתּוֹרָה, וְרָמַז 'מִמְקוֹמוֹ' כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (יחזקאל ג, יב) 'כְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְקוֹמוֹ', שְׁלֹא יִפְרַד מְלֶהֱתַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵבֵל מוֹדִים שֶׁבְּשַׁבַּת נִתְּנָה תּוֹרָה^ט, לְפִיכֵךְ נִתּוּסַף לְאָדָם יִתְרוֹן בְּנִשְׁמָה לְהַשְׁפִּיל וְלִדְעַת בָּהּ, שֶׁהַתּוֹרָה וְהַנְּשֻׁמָה וְהַשַּׁבַּת קְרוּבִים בְּלֵם מִמְקוֹם אֶחָד כְּפֶסֶא הַכְּבוֹד (טעמי מצות (לר"מ הכבלי) לא תעשה יג), גַּם הֶמֶן לֹא יֵרַד בְּשַׁבַּת, וְגִיּוּהֶנָּם שׁוֹבֵת בְּשַׁבַּת וְנִהַר סְמִפְטִיּוֹן^י.

משנה הלכות

של שותפים, כרגלי שניהם^ט. עבד כנעני אינו כרגלי הבעלים^כ. קטן שצריך לאימו יצא בעירוב אימו^{כא}.

יום טוב. ביום טוב דינו כמו בשבת הכי קיימא לן^{כב}.

חצי שיעור. וראיתי שמקשין באחרונים^{כג} דלמאן דאמר תחומין מהתורה אמאי בהולך אלפים אמה לא מיקרי כחצי שיעור ולאסור מהתורה ככל חצי שיעור דהוא לאסור. ולעניות דעתי אין כאן קושיא דכבר פירשתי בס"ד^{כד} דלא אמרו חצי שיעור אסור מהתורה אלא היכא דהחצי שיעור הוא חלק מן האיסור אם אכלו או עושהו, ואין בידו לחזור, ואז עובר, וכגון

מדידת התחום. אלפיים אמה מודדין מעיבורה של עיר, פירוש שבעים אמה מן הבית האחרון שבעיר^כ. יושבי צריפין מודדין להם מפתח בתיהן^{כג}.

היוצא מתחומו. היוצא חוץ לתחום ברשות יש לו אלפיים אמה במקום שהוא כדי שלא להכשילו לעתיד לבוא^{כד}, ושלא ברשות אסור לחזור עד הערב^{כה}. ואם הוא במקום סכנה חוזר עד שיעבור הסכנה, ואם מתוך כך נכנס בתוך תחומו חזר להיתרו הראשון, ואם לאו ממתין עד הערב ויש לו ד' אמות^{כו}.

בהמה וכלים. בהמה וכלים הם כרגלי הבעלים^{כז}. כלי הפקר כרגלי מי שזוכה בהם^{כח}. בהמה של שני שותפין, וכן כלי

ט. שבת פו: י. עיין זוה"ק ח"א קצז: ח"ג רעג. רפח: יא. עיין בר"ר יא, ה. תנחומא כי תשא לג. יב. רמב"ם הל' שבת פכ"ח ה"א-ב. או"ח סי' שצ"ח ס"ה-ו. יג. רמב"ם שם ה"י. או"ח שם ס"י. יד. רמב"ם שם פכ"ז הט"ז. או"ח סי' ת"ז ס"א. טו. רמב"ם שם ה"א. או"ח סי' ת"ה ס"א. טז. עיין או"ח שם סי' ת"ה-תו-תז. יז. רמב"ם הל' יו"ט פ"ה ה"ט, שם סי' שצ"ז ס"ג. יח. או"ח שם סי' ת"א. יט. רמב"ם שם ה"ח וה"כ. או"ח שם סי' שצ"ז ס"ט-י. כ. רמב"ם הל' עירובין פ"ו הכ"א. או"ח סי' תי"ד ס"א. כא. רמב"ם שם. או"ח סי' תי"ד ס"ב. כב. רמב"ם שם פ"ח ה"ד. או"ח סי' שצ"ז ס"ג, ועיין שם סי' תט"ז. כג. עיין פרי מגדים בפתיחה להל' שבת, שו"ת בית שערים או"ח קל"ט. כד. עיין שו"ת משנה הלכות ח"ח סי' רל"ה.

וטעם אלפים אמה מדרבנן, דמעין עולם הבא יום שבת מנוחה^{כה}, וכל אדם יש לו ארבע אמות, דשעור קומתו לשלשה ופשוט ידיו אמה שהוא ארבע פסיעות, וזה מקומו אפלו בשבת, דלא יזהיר את האדם לכל יונו ממקומו. ואמה הוא שליש של אדם בינוני, ולעתיד יחזיר האדם לקומתו כמו שהיה אדם הראשון קדם החטאי, ומדת פרענות הוא דגרמה לו שתמעט קומתו לשלשה אמות, ומדה טובה מרבה ממדת פרעניות אחת על חמש מאות^{כז}, אם כן לעתיד שיחזר האדם לקומתו יהיה חמש מאות פעמים שלשה אמות, ויעלה אלף וחמש מאות אמה. והכי מוכח בפייטן דסכות דדודי^{כח} 'ינטה קו' וכו' ויהיה לעתיד גבהו של היכל אלף חמש מאות אמה, ואדם יהיה פגבהו של היכל, נמצא גבהו של אדם לעתיד אלף וחמש מאות אמה, ופשוט ידיו פסיעה שהיא חמש מאות אמה, סך הכל אלפים אמה, וזה תחום שבת שהוא מעין עולם הבא, והוא פלא (נחלת בנימין (אשכנזי) מצוה כד).

עירובין יז: ס: מנהדרין סו. רמב"ם הל' שבת פכ"ז, ספר המצוות לא תעשה שכ"א, סמ"ג לאוין ס"ו, אורח חיים ס"י שצ"ד.

משנה הלכות

שיאכל שיעור אחר, אבל באלפיים אמה או בד' אמות הרי בידו להחזיר כל המעשה ויכול לחזור למקומו ולא יצטרף כלום עם המעשה איסור שיעשה אחר כך, אלא יהיה מעשה חדש לגמרי, וכהאי גוונא לא מיקרי חצי שיעור דבאמת אין זה צירוף כלל, והבן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

האוכל חצי שיעור איסור, אם אוכל עוד חצי שיעור מצטרף ואין בידו לחזור האי חצי קודם שאוכל החצי שיעור השני, וכן האופה בשבת לדעת רש"י בפרק כלל גדול (שבת עד. ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור) ועיין במגן אברהם^{כט} לענין גוזז, ובכולהו לא אפשר לחזור את מעשה האיסור קודם שיצטרף להשיעור השני, או

כה. ע"פ זמר 'מה ידידות' דליל שב"ק, ועיין ברכות נז: כו. חגיגה יב. בר"ר ח, א. ושם כא, ג. ושם כד, ב (מה שהיה קודם החטא). כז. עיין רש"י שמות כ, ו. 'ומא עו. ד"ה מרובה. כח. פיוט בחזרת הש"ץ לסוכות לאחר ברכת מחיה המתים, המתחיל 'איווי סוכת דוד'. כט. סי' ש"מ ס"ק ב.

פָּרַשְׁתָּ יִתְרוֹ יֵשׁ בָּהּ ג' מִצְוֹת עֲשֵׂה וי"ד לא תַעֲשֶׂה

מִצְוָה כה

לְהֶאֱמִין שְׁיֵשׁ לְעוֹלָם ה' אֶחָד (מִצְוֹת עֲשֵׂה י"ב)

צְנוּה יתְפַרְדַּ שְׁמוֹ לִידַע וּלְהֶאֱמִין שְׁיֵשׁ לְעוֹלָם אֱלוֹהֵי אֶחָד שֶׁהַמְצִיא כָּל הַנִּמְצָאִים וּמִכְחוֹ וּחִפְצוֹ נִתְהוּה כָּל מַה שֶׁהָיָה הוּא וַיְהִי לְעַדֵי עַד, וְכִי הוּא הוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, ב) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצִיאֲתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', וְנֶאֱמַר (דְּבָרִים ד, לט) 'וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֵל לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד', אִפְלוּ בְּאוֹרֵא, וְשָׁנוּ בְּנִבְיָאִים (יִרְמִיָּה מ, כג) 'כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶל וַיִּדַע אוֹתִי, וּמִשְׁלֵשׁ בְּפִתּוּבִים (דִּה"י א כה, ט) 'וְאַתָּה שְׁלֹמָה בְּנֵי דַע אֶת אֱלֹקֵי אֲבִיךָ וְעִבְדֵהוּ'.

שָׂרֵשׁ מִצְוָה זוֹ אֵין צְרִיךְ בְּאוֹר, כִּי יְדוּעַ הַדְּבָר וְנִגְלָה לְכָל כִּי הֶאֱמוּנָה הוּאֵת יְסוֹד הַדַּת, וְאֲשֶׁר לֹא יֶאֱמִין בְּזוֹה כּוֹפֵר בְּעֶקֶר וְאֵין לוֹ חֵלֶק וְזִכּוּת עִם יִשְׂרָאֵל. וְלֹא כְּפִילוֹסוֹפִים שֶׁאֱמָרוּ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג מֵאֱלוֹי בְּמִזְלוֹת וְאֵין לוֹ מְנַהֵיג וְלֹא דִבָּר, וְאִפְלוּ קָרִיעַת יַם סוּף וַיִּצְיֵאת מִצְרַיִם וְכָל הַנִּפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמִזְלֵ הָיוּ, וַיֵּשׁ לָנוּ לְהֶאֱמִין כִּי שֶׁקֶר הֵם הַדּוֹבְרִים, וְאֵין אָדָם נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ מִלְמַטָּה אֱלֹא אִם בֶּן מִכְרִיזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לו, כג) 'מֵה' מִצְעָדֵי גֶבֶר כּוֹנְנִי" (חולין ז:), וּבְזוֹה תִּלְוִי מַה שֶׁאֱמָרוּ (שְׁבַת לא.) שֶׁשׂוֹאֲלִין

משנה הלכות

לידעו ושכל להשיג גדלו וטובו, שהוא אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל, והוא שלם בתכלית השלימות ואין לו שום חסרון ממיני החסרונות, ושהוא הבורא ואינו נברא וחי וקיים לעולם ולא

(כה) שויתי ה' לנגדי תמיד זו היא קיום המצוה. כלומר מצוה זו אין לה זמן, וזמנה בכל עת ובכל שעה ורגע כל ימי חיי האדם חייב להיות ולחשוב במחשבה זו². ומן הידוע לידע שאין בנו כח

לְאָדָם לְאַחַר מִיתָה 'צִפִּית לִישׁוּעָה', וְהָכִי קָאָמַר כְּשֵׁם שְׁאֲנִי רוּצָה
 שְׁתֵּאֱמִינוּ בִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, כִּדְ אֲנִי רוּצָה שְׁתֵּאֱמִינוּ בִּי שְׁאֲנִי ה'
 אֱלֹקֵיכֶם וְאֲנִי עֲתִיד לְקַבֵּץ אֶתְכֶם בְּדִכְתִּיב (דברים ל, ג) 'וְשָׁב וְקִבְּצָה מִכָּל
 הָעַמִּים' (סמ"ק).

וְהָאֱמוּנָה הוּא שְׁיֵאֱמִין וְיִקְבַּע בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהָאֱמֶת כֵּן וְשָׂאֵי אֶפְשָׁר בְּחִלּוּף זֶה
 בְּשׁוּם פְּנִים, וְאִם יִשְׁאֵל אָדָם עָלָיו יִשְׁיב לְכָל שׁוֹאֵל שְׁזֶה יֵאֱמִין לְבוֹ וְלֹא
 יֵדַע בְּחִלּוּף זֶה, וְאֶפְלוּ יֵאָמְרוּ לְהִרְגוּ, שְׁכָל זֶה מִחֲזִיק וְקוֹבַע הָאֱמֶת הַלֵּב
 כְּשִׁמוּצֵי הַדְּבֹר מִן הַכַּח אֵל הַפֶּעַל, רוּצָה לֹאמַר כְּשִׁמְקִים בְּדָבָרוֹ בְּפִיו מֵה
 שְׁלִבּוֹ גּוֹמֵר, וְאִם יִזְכֶּה לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַחֲכָמָה וּלְכַבּוֹ יִבִּין וְעֵינָיו יֵרְאוּ
 בְּמוֹפֵת חוֹתֵךְ שֶׁהָאֱמוּנָה הַזֹּאת שְׁיֵאֱמִין אֱמֶת וְכִרּוּר, אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת דְּבָר
 בְּלִתִּי זֹאת, אִז מְקִים מְצוֹת עֲשֵׂה זֶה מְצוּה מִן הַמְּבַחֵר (חינוך).

וְהַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה (פ"א ה"א) כָּתַב 'יְסוּד הַיְסוּדוֹת וְעַקֵּר
 הַחֲכָמָה לִידַע שֵׁשׁ שָׁם מְצוֵי רֵאשׁוֹן, וְהוּא מְצִיא כָּל נְמֻצָא, וְכָל הַנְּמֻצָאִים
 מְשֻׁמִּים וְאֶרֶץ וּמֵה שְׁבִינֵיהֶם לֹא נְמֻצָאוּ אֶלָּא מֵאֱמֶת הַמְּצָאוּ. (ה"ב) וְאִם
 יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁהוּא אֵינוֹ מְצוֵי אֵין דְּבָר אַחֵר יִכּוֹל לְהַמְּצָאוֹת. (ה"ג) וְאִם
 יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׁאֵין כָּל הַנְּמֻצָאִים מְלַבְדּוֹ מְצוִיִּים הוּא לְבַדּוֹ יִהְיֶה מְצוֵי,
 וְלֹא יִבְטַל הוּא לְבַטּוּלָם. שְׁכָל הַנְּמֻצָאִים צְרִיכִין לוֹ וְהוּא כְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ
 צְרִיךְ לָהֶם וְלֹא לְאַחַד מֵהֶם וְכוּ'. (ה"ד) וַיִּדְעַת דְּבָר זֶה מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁנֵאָמַר
 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ'. וְכֵן צְרִיךְ לִידַע וְלְהֵאֱמִין שֶׁהַתּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוּ יִקְיִם
 כָּל הַמְּצוֹת אֶלָּא שְׁלֹא יֵאֱמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שְׁכָד כָּתוּב בַּתּוֹרָה וְשִׁנְתָנָה

משנה הלכות

נפסד ככל הנבראים, ומחוייבים למסור נפשינו גופינו ומאודינו על קדושת שמו הגדול. והוא אחד מששת מצות עשה שכתב החינוך שלא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו, ועיין חרדים מצות התלויות בלב מ"א.

לָנוּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי זֶה כּוֹפֵר, דְּמָה לִי וְלֵאמֹנְתוֹ וּמָנֵא לָהּ הָא. וְאָמְרוּ חֲזוּ"לִי 'מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׁנַכְנַם לְמַדְיָנָה אָמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו גָּזַר עָלֵינוּ גְזֵרוֹת, אָמַר לָהֶם כְּשֶׁתִּקְבְּלוּ מַלְכוּתִי אֶגְזֹר עֲלֵיכֶם גְזֵרוֹת, שָׂאֵם מַלְכוּתִי אֵינְכֶם מְקַבְּלִין גְזֵרוֹתֵי הָאֵיךְ אַתֶּם מְקַיְמִין'. וְאָמְרוּ רז"ל בְּפֶרֶק חֶלֶק (סנהדרין צט.) "כִּי דָבַר ה' בְּזֶה' (במדבר טו, לא) הָאוֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם' וְכוּ', הָאוֹמֵר כָּל הַתּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם חוּץ מִפְּסוּק זֶה שֶׁלֹּא נֵאמַר מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֵא שְׁמוּשָׁה עֲצָמוֹ אָמְרָה זֶה הוּא 'דָּבַר ה' בְּזֶה', לְפִי שֶׁהַמְצוֹת הֵם טְהוֹרָה וְקַדוּשָׁה וְהַעוֹסֵם בָּהֶם מִתְטַהֵר וּמִתְקַדֵּשׁ.

מִנֵּן אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵם שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה כְּנֶגֶד תְּרִי"ג מְצוֹת (עיין במ"ד יג, טו), וְעֵינֵן רַמְבַּ"ן בְּפֶרוּשׁ לְשִׁיר הַשִּׁירִים" וְתְרִי"ג מְצוֹת הַנֶּרְמָזִים בְּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת'. וְעֵינֵן בְּסֵפֶר הַקְּנֵהוּ.

מצות כד. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"א, ספר המצוות מצות עשה א, סמ"ג עשין א, סמ"ק סי' א, אורח חיים סי' ס"א.

מצוה כו

לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים (לֹא תַעֲשֶׂה י"ד)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹת עַל הַמַּחֲשָׁבָה וְכָל שֶׁפֶן שֶׁלֹּא נֵאֱמָר שֵׁשׁ שׁוֹם אֱלוֹהֵי זוֹלַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבָדוֹ, שֶׁנֵּאמַר (שמות כ, ג) 'לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי', פְּרוּשׁ אֵל הַמְּקוֹם שֶׁאֵנִי פּוֹנֵה, וְזֶהוּ

משנה הלכות

כו) עיקר האיסור. העובר במעשה שעובד עבודה זרה כדרך עבודתו, כלומר כדרך שעובדין אותה הטועים אחריה ומאמינים בה, או אפילו שלא כדרך עבודתו

אם יעבדנו בד' עבודות שהם זיבוח קיטור וניסוך והשתחויה, עבר על לאו דלא יהיה לך' וחייב סקילה במזיד והתראה, ובשוגג חטאת קבוע*.

ד. מובא ביד הקטנה על הרמב"ם שם. ועיין מכילתא מס' בחודש ו. ספרא אחרי יג. ה. לאחר ביאורו על שה"ש שם. ו. דפוס קורץ תקמ"ד מדף עד: עד דף עז. כו) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"א-ב-ג.

אִזְהָרָה עַל כָּל מְקוֹם בְּעוֹלָם, לְפִי שֶׁהוּא יִתְפַּרֵּךְ שְׁמוֹ בְּכָל מְקוֹם, דְּלִית אֲתֵר פְּנּוּי מִנֶּה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁלֹא יֵאמֵר הָאָדָם הוֹאִיל וְהִשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ עוֹשֶׂה פְּעֻלוֹתָיו עַל יְדֵי שְׁלוּחָיו הַמְּלָאכִים הַנִּקְרָאִים אֱלֹהִים כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (בראשית לב, לא) 'רְאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים', וְגַם עַל יְדֵי שְׂאָר כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וַיִּחַשֵּׁב כִּי רָאוּי לְכַבְּדָם כִּי עֶבֶד מְלֶךְ מְלֶךְ, עַל כֵּן הִזְהִיר עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעַל אַפּוֹ וְחָמְתוֹ הוּא (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יד). וְהוּא הַדִּין כָּל הַנִּבְרָאִים אוֹ גִּלְגָּלִין אוֹ מָה שֶׁהוּא מֵד' יְסוּדוֹת שְׂאִין לְעַבְדָּם, וְאֶפְלוּ הָעוֹבְדוֹ וְהַמְקַבְּלוֹ יוֹדֵעַ וּמֵאֲמִין שֶׁה' הוּא אֱלֹקִים וְלוֹ הֵיכָלֵת הַגְּמוּרָה וְהָאֲמִתִּי, וְאִין דַּעְתּוֹ לְהוֹצִיא עֲצָמוֹ מִרְשׁוֹתוֹ וְעַבְדוֹתוֹ, אֲלֵא שְׂאוּמֵר שְׁגָם לְזֹאת הָעַבְדוּת אֱלִילִים יֵשׁ לוֹ קֶצֶת יְכָלֵת הָאֱלֹהוֹת אֲשֶׁר הַבּוֹרֵא חָלַק לוֹ וּבְעַבְדוֹתָהּ תִּיטִיב לוֹ בְּהַצְלָחָה, עַל אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה אִם עֶבְדָּם עַל זֹאת

משנה הלכות

וחלונות להחדר שעבודה זרה בתוכה, עיין בזה בט"ז ביורה דעה (ס"ו קמ"ג סק"ב), ואסור לצבוע בית עבודת כוכבים^א. לא יאמר שום דבר בדרך הלצה שנראה ככפירה ח"ו, אף שלא בכוונה, חוצפא כלפי שמיא מי איכא^ב. קיבלו לאלוה וחזר תוך כדי דיבור חייב^ג. והעובדה מאהבה, רוצה לומר שחייב הצורה לרוב יפיה, או מיראה שלא תרע לו עובר^ד. ורע המעשה אשר בעוונותינו הרבים בכמה בתי בני ישראל מכניסים ביום אד שלהם האילנות הידועים

שאר פרטי איסורים. והעובר במחשבה חייב עונש בידי שמים^ה. ולא יקיים העשוי דכתיב 'לא יהיה לך', הזהיר על קיום אלילי^ו. ואסור לקרות בספרי עובדי עבודה זרה המחוברים בענין עבודתה או בענינים אחרים שלה, כל שגורמין להאמין בה בשום צד ולהרהר בה^ז. ובכלל זה שלא לקרות ספרי מינות של המיסיונרים שלהם, וכן הטעסטעמענט החדש שלהם, וכיוצא בהן. וחייבים למסור את ממונינו ונפשנו על לאו זה^ח. ואסור לעשות נוי עבודת כוכבים^ט,

ב. שם הל' יסודי התורה פ"א ה"ו, ובהל' עכו"ם פ"א ה"ו, ופ"ב ה"ב-ג. ועיין מנחת חינוך. ג. מכילתא פר' בחודש
ו. ד. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ב. ה. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ז. יו"ד סי' קנ"ז ס"א. ו. תוס' ע"ז יט:
ד"ה הגיע לכיפה. ז. ועיין רמב"ם הל' עכו"ם פ"ט ה"א. יו"ד סי' קמ"ג ס"ב. ח. עיין ע"ז מז: במתני' סידור
וכיידו וכו'. ט. עיין סוטה ז: חציץ עלי מאן דמפרט חטאיה, עיין שם, ועיין סנהדרין נו. והשני אומר אף אני
כמוהו. י. רמב"ם שם פ"ב ה"ט. יא. שם פ"ג ה"ו.

הַפְּנִינָה הַרִי הוּא עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ, וְעִנְיָן זֶה הַזְהִירָה הַתּוֹרָה בְּפִרוּשׁ בְּאִמְרוֹ
 יִתְבָּרַךְ (דברים ה, יט) 'וּפִן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמִימָה וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו' וְנִדְחַתְּ
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל הָעַמִּים, כְּלוֹמֵר
 מֵאַחַר שֶׁתִּרְאֶה שְׂאֵלוֹ 'חָלַק אֹתָם' הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת מְנַהִיגִים לְכָל
 הָאֲמוֹת וְלְהִיּוֹת חַיִּים וְאִינָם נִפְסָדִים, וְתֹאמֵר אֲשֶׁר הַבּוֹרֵא חָלַק לָהֶם קִצָּת
 יִכְלֹת הָאֱלֹקוֹת, אוֹ שְׂרָצוֹן הַבּוֹרֵא לְכַבֵּדָם, לְכֵן הַזְהִיר הַכְּתוּב עַל זֶה (י-
 הַקְּטָנָה עַל הַרְמַב"ם הַל' עכו"ם פ"ב, לֹא תַעֲשֶׂה י-יא-יב). וְנִקְרָאִים 'אַחֲרִים' עַל שֵׁם
 שְׁמֻקְבָּלִים כַּח מֵאַחַר, וְאִין לָהֶם כַּח עֲצָמִי, אֲלֵא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא
 כָּל יָכוֹל (רבינו בחיי שמות כ, ג). וְזֹאת הַמְצָוָה הוּא עֶקֶר גְּדוֹל שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁהַכֹּל
 תָּלוּי עָלָיו כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ וְ"ל (ספרי פר' ראה ב) 'כָּל הַמּוֹדָה בְּעַבּוּדָה זָרָה כְּבוֹפֵר
 בְּכָל הַתּוֹרָה בְּלָהּ, וְכָל הַכּוֹפֵר בְּעַבּוּדָה זָרָה כְּמוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה בְּלָה'.

מצות כד. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"א, ספר המצוות לא תעשה א, סמ"ג לאוין א' ועשין
 סי' מ', יראים מצוה ס"ג, סמ"ק סי' ס"א, יורה דעה סי' קמ"ו.

משנה חלכות

זה, ומי שיש בידו למחות ימחה ותבוא עליו
 ברכת טוב. עכ"פ יסבירו לעם קודש גודל
 האיסור לראות ולשמוע הניגונים
 והסערימאניעס שלהם. וישראל המאמינים
 ישמעו להם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן
 בזכרים ונקבות. ובני נח גם כן מצווים על
 לאו זה.

ליום הולדת האותו איש, וכן על
 המסתכלים (בטעלעוויזיא בלע"ז) על
 עבודה זרה ובית תפלות שלהם ועבודתם
 הנראים על הטעלעוויזיא, ונהנים מעבודה
 זרה ויפיה, וכדומה, שהוא מלבד הנזק
 הגדול של הטעלעוויזיא שגורם בכלל, יש
 בו בזה משום אבזרייהו דעבודה זרה בכגון

מצוה כז

שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צְלָמִים (לא תַעֲשֶׂה מ"ו)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא נַעֲשֶׂה וְלֹא נַצְוֶה לְאַחֵרִים לַעֲשׂוֹת שׁוּם צוּרָה שֶׁתַּעֲבֹד לַעֲבֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, ד) 'לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה, וְאִיכָּא דִּילִיף לָהּ מִקְרָא (ויקרא יט, ד) ד'אֵל תִּפְנֹו אֶל הָאֱלִילִם וְאֵלֶיהָ מִסִּכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם'. וְהַמְצוּהָ לַעֲשׂוֹתָהּ הוּא הוּא הַגּוֹרֵם הַעֲשִׂיָה, וּבִסְפָרֵי "לֹא תַעֲשֶׂה" אֶפְלוּ לְאַחֵרִים'.

משנה הלכות

צורה שאינה בולטת. וחילוק בין צורה שוקעת לצורה בולטת, וטבעת שיש עליה חותם ואין עליה חותם, ובין שעשה הצורה בכל איבריה או רק הפנים, והסמ"ג נוטה לאיסור בכל האופנים. ולצור בצבעונים לא שוקע ולא בולט מותר אפי' לישראל עצמו, כן כתב המרדכי בשם מהר"ם, ולכן המצייירים במחזורים ליכא למיחש משום איסור, אבל אסור לעשות כן משום שמסתכלין בה בשעת התפילה ואין מכוונין לבם לשמים^א. ופשוט דאם עשאו לשם עבודה זרה אפי' בצבעונים חייב.

מסחר בצורות אסורות. ויש לזהר לצורפי זהב וכסף ישראלים שלא לעשות צלמים לעבודה זרה, ולבעלי חנויות שלא למכרם, וכל דבר שצריך לה ולמשמשיה כגון גביעין ששותין בהן יין נסך לקלון עבודה

כז) גדרי האיסור. דעת הרמב"ן שאין האזהרה אלא שלא יעשה צלמים על דעת לעבדם^ב. ובכל התורה קיימא לן אין שליח לדבר עבירה^ג והכא חייב, דגם הציווי בכלל עבירה והעושה או מצוה חייב מלקות^ד. וישראל העושה לעכו"ם עובר בלאו^ה. והעושה לעצמו עובר בב' לאוין^ו. אין נפקא מינה בין צורה לצורה, ואפילו שלשול קטן מאחר שיעשה על מנת לעבדם^ז. והעושה צורות שלא על מנת לעבדם שנכללו באיסור אלו הם, צורת אדם, צורות שבמדור השכינה כגון ד' פנים להדי הדדי, ושבמדור העליון, כגון חיות ושרפים ואופנים ומלאכי השרת, ושבמדור התחתון כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות כולן אסורין^ח. ועיין שולחן ערוך ביוורה דעה (סי' קמ"א) פרטי הדינים.

כז) א. רמב"ן בהשגות לספר המצוות לא תעשה ה. **ב.** בהשגות שם. **ג.** כלומר קבלתם לאלהות. **ד.** ראה בקידושין מב: **ה.** רמב"ם בספר המצוות לאו ב-ג. כמבואר במנחת חינוך. **ו.** רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ט. **ז.** רמב"ם שם. ובספר המצוות לאו ג. **ח.** ע"ז מג: רמב"ם שם פ"ב ה"א. **ט.** רמב"ם שם פ"ג ה"י-יא. **י.** יו"ד סי' קמ"א ס"ד. **י.** רמב"ם שם הי"א. **י"ד** סי' קמ"א ס"ד-ה. **יא.** מרדכי פרק כל הצלמים רמז תת"מ. **יב.** ועיין ט"ז סי' קמ"א ס"ק י"ג-יד. ובנקודות הכסף שם. וש"ך ס"ק ל. ופתחי תשובה ס"ק ו.

שָׁרַשׁ מִצְוָה זוֹ יְדוּעַ שֶׁהוּא לְהִרְחִיק הָאֲלֵלִים, וְשֶׁלֹּא יֹאמֶר דּוֹקֵא הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה חַיֵּב שְׂמֻכְעֵים אֶת יוֹצְרוֹ, אֶלָּא גַם הָעוֹשֶׂה לְאַחֵרִים חַיֵּב שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל' לֹא תִהְיֶה פּוֹסֵל הַמִּטְבַּע בְּצַד הַטְּמֵאָה, כִּי הָאָדָם נִבְרָא בְּצֶלֶם קוֹנוֹ וְאֵל 'תַּעֲשֶׂה לְךָ' כְּפִסּוּלֵי הַמְּקֻדְּשִׁים שֶׁהַמִּחְשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶם, כְּלוּמַר לֹא תִפְסֵל אֶת עֲצָמֶיךָ (מַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה מו). וּבְזָהָר (ח"ב צג). כָּל מִי שְׂאִינוּ מְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה עוֹבֵר עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל', וּלְבִסּוֹף נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה.

ע"ז מ: מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג, ספר המצוות לא תעשה ב, סמ"ג לאוין ב, יראים ס"ד, סמ"ק קס"א, יורה דעה סי' קמ"א.

מצוה כח

שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדָה זָרָה (לֹא תַעֲשֶׂה מ"ז)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדַת אֱלֹהִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, ה) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם'. וְעֲבוּדָה זָרָה הוּא כָּל שֶׁיַּעֲבֹד

משנה הלכות

דעה"י מה שנהגו לעשות דמות אריה על ארון קודש בבית הכנסת. אסור לעשות משמשין שבמקדש דוגמתן ממש כגון מנורה וכלים אם לא ישנה בה קצת בגובה או באורך^{טו}. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה חייב מלקות. וכן נח גם כן מוזהר עליה.

כח) איזו עבודה אסורה. המשתחוה לעבודה זרה או שעובד באחד מד' עבודות שבקרבן בין העושה לעבדה או לבזותה חייב אפילו אין דרך עבודתה בכך^{טז}.

זרה, ומחתות או מעילים לקטר או לעטר בהן עבודה זרה 'כרת לאיש אשר יעשנה'^{טז}, ואמרינן במתניתין (ע"ז יג): 'אלו דברים אסורים למכור לכותים אצטרובלין ובנות שוח וכו'. ואין עושין תכשיטין ולולאות ונזמים וטבעות לאליל^{טז}, ואין לך עושה גדול ממכרן לאליל, ותנן נמי (ע"ז טז). 'אין בונין עמהם בסולקי, וגרדום, איצטדיא, ובימה, מאחר שמסייע נראה כעובד' עכ"ל היראים (מצוה ע"ח).

שאר צורות אסורות. ועיין ט"ז ביורה

יב. עיין יו"ד סי' קנ"א ס"א. יג. עיין משנה ע"ז יט: ותוס' שם ד"ה הגיע לכיפה. יד. סי' קמ"א ס"ק י"ג. טו. יו"ד שם ס"ח. כח) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ג.

זולת האל ברוך הוא, והמשתחוה לה אפלו אין עבודתה בכך, וגם אינו משתחוה לעבדה אלא דרך שחוק או בזיון גזרת הפתוב הוא דחייב, וכן בכל ארבע עבודות שבקרבן.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לפי שהמשתחוה לעבודה זרה מכניע קומתו לפניה ומחשיב אותה (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה מז), ויאף על פי שאין עבודתה בכך מכל מקום האדם נפעל לפי פעלותיו ולבו, וכל מחשבתו תמיד לאחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ועברה גזרת עברה. גם פי יש לכל איש ישראל נפש אלקי ממעל, דשלישה שתפין באדם, והקדוש ברוך הוא נפח באפו נשמת רוח חיים, ועל ידי שהוא משתחוה לאחד מן השרים אפלו המלאכים, הרי הוא משפיל חם וחלילה את חלק ה' שבו שמשתחוה בעל פרחו לעבדו, ודומה למו שעושה המלך משתחוה לעבדו, ולכן הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא להשתחוות אפלו לאחד מן השרים (אלשיך שמות שם).⁷

משנה הלכות

דנראה כמודה לעבודה זרה. פרצופין המקלחין מים אף על פי שאינם נעבדים, לא יניח פיו על פיהם וישחה לשתות שנראה כמנשק לעכו"ם.⁸ וכן מעיין מושך מים לפני עבודה זרה לא ישחה וישתה שנראה כמשתחוה.⁹

פרטי האיסור. המשתחוה משעה שיכבש פניו בקרקע חייב סקילה, ולא בעי פישוט ידים ורגלים.¹⁰ והעובר במזיד ובהתראה חייב סקילה, במזיד ובלא התראה

ובשאר עבודות אם דרך עבודתה בכך חייב, אין דרך עבודתה בכך מותר לבזותה, ומצוה איכא, וכל ליצנותא אסורא לבר מליצנותא דעבודה זרה.¹¹

מראית עין. נתפזרו לו מעות לפני עכו"ם לא ישחה ויטלם, ישב לו קוץ ברגלו לפני עכו"ם לא ישחה ויטלנה אלא ילך עד לאחר עבודה זרה.¹² התיר לו שרוך נעלו לא ישחה לפני עבודה זרה לנועלו, לא ירכין ראשו לשאילת שלום לפני עכו"ם

ב. עיין בענין זה בחינוך מצוה ט"ז. ג. נדה לא. ד. בראשית ב, ז: 'ויפח באפיו נשמת חיים'. וראה נדה שם. ה. מובא גם בנחלת בנימין (אשכנזי) מצוה כח. ו. רמב"ם שם ה"ה. ועיין מנחת חינוך מצוה כ"ו אות א. ז. עיין יו"ד סי' קמ"ו סט"ו. ח. עיין במגילה כה: יו"ד סי' קמ"ז ס"ה. ט. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד סי' ק"נ ס"ב. י. עיין יו"ד שם ס"ג בהגה. יא. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ג. יב. ע"ז יב. יג. רמב"ם שם פ"ו ה"ח.

וְאָמַר (שמות שם) 'עַל שְׁלִישִׁים וְעַל רִבְעִים' בְּרָשָׁעִים, כִּי אוֹתָן הַדּוֹרוֹת יִכּוֹל לְרַאוֹת בְּמוֹ חַיִּיו, 'וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים' (שם, ו) לְצַדִּיקִים, כִּי הֵם קְרוּיִים חַיִּים גַּם בְּמִיתָתָם^י, וְאִם בֶּן גַּם בְּמוֹתוֹ יִרְאֶה שְׂכָרוֹ זָרַע בְּרֵךְ דּוֹר יִשְׂרָיִם יִבְרָךְ.

סנהדרין ס: סא: סג. ע"ז מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג, ספר המצוות לא תעשה ה', סמ"ג לאוין י"ט, סמ"ק סי' ס"ד, יורה דעה ק"ג.

מצוה כט

שְׁלֵא לְעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה (לא תעשה י"ז)

הַזְהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא נַעֲבֹד שׁוּם עֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם בְּדַבָּרִים שְׂדֵדְךָ הַמֵּאֲמִינִים בָּהּ לְעַבְדָּהּ, וְאַף עַל פִּי שְׁעֲבוּדָתָהּ דָּרָךְ בְּזִיוֹן וְאִינָה מֵאַרְבַּע עֲבוּדוֹת הַנֶּאֱמָרִים לְמַעֲלָה (מצוה כח), שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, ה) 'לֹא תַעֲבֹדֵם', כְּלוֹמַר בְּמָה שְׂדֵדְרָכֶן לְעַבֵּד אֵיזָה עֲבוּדָה שְׂתַהֲיֶיהָ, וּכְתִיב (דברים יב, ל)

משנה הלכות

צריך אדם ליזהר שלא ילך עמהן, אפילו צריך לילך עמהם במקום אחר, שהרי מכל מקום הולך הוא והליכה זו עבודה (יראים מצוה ע"ח). המגפף, המנשק, המכבד, המרבץ, והמרחיץ, והסך, המלביש, והמנעיל, הרי אלו בלא תעשה.^ז

הזכרת שם עבודה זרה. ואין להזכיר שמה.^ז אין לעשותה סימן לומר המתן לי אצל עבודה זרה פלונית^ז, או דבר זה הוא אצל עבודה זרה פלונית וכיוצא בזה, ויש להזהיר המון עם על זה, גם על בתי תפלות שלהם. גם יש להזהיר בעת הבחירות אשר מצביעים בבתי תפלות שלהם בכמה מקומות

כרת, ובשווג חייב חטאת^{טו}. וד' עבודות שאמרנו רוצה לומר משתחוה, זורק, מקטר, או מנסך^{טז}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

כט) עבודה דרך בזיון. העובד עבודה זרה אפילו דרך בזיון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש הרי זה בסקילה. ואפילו מכוון לבזותה ולא לעבדה חייב כיון שעבודתה בכך.^א

שאר סוגי עבודה. עכו"ם שנושאים אליל על כתפיהן ומקלסין אחריהם כותים לקלון אליל בהליכתן זו היא עבודתה, הלכך

יז. ראה ברכות יח: טו. שם פ"ג ה"א. טז. שם ה"ג. כט) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ג-ד-ה. ב. שם ה"ו. ג. רמב"ם שם פ"ה ה"י. יו"ד סי' קמ"ז ס"א. ד. רמב"ם שם פ"ה ה"א.

'אִיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם' וְגו', וּכְתִיב לְעִיל מִנֵּה (שם) 'פֶּן תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם', וְ'פֶן' זֶהוּ לֹא תַעֲשֶׂה.¹

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. בֵּינן שְׁעֵבֵד אוֹתָהּ כְּדַרְכָּהּ אֶפְלוּ שְׁעֵבֹדְתָהּ דְרֶךְ בְּזִיוֹן, גְּלָה דַעְתּוֹ שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת לָהּ נַחַת רוּחַ, בֵּינן שְׁלֹא שָׁנָה מִמִּצְוֹתָהּ חֵיב וְאִף עַל פִּי שְׁבִזָּה אוֹתָהּ כְּגוֹן עֲבֹדַת פְּעוּרִי, וְאֵל יַחֲשֵׁב שְׁלֹא יִהְיוּ חֵיבִים דְרֶךְ בְּזִיוֹן גַּם אִם תִּהְיֶה עֲבֹדְתָהּ בְּכָף, וּמִכָּל מְקוֹם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְשָׁלִים בְּעֲבֹדָה זָרָה אֶלָּא עַל יְדֵי כְּשׁוֹף שֵׁם שֶׁל טַמְאָה (כך פירש בספר הזוהר) שְׁלִמְדָם בְּלָעָם הִרְשָׁע שְׁנֵאמַר (במדבר לא, טז) 'בְּדַבֵּר בְּלָעָם' (טעמי מצות לר"מ הכבלי) לא תעשה יז, וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַקְרָהּ וּלְשַׂרְשׁ אַחֲרֶיהָ בְּכָל אִפְּן שֶׁהוּא, בְּיִסוּד הַגְּדוּל אֶתְנוּ שְׁמֵהּפַעֲלָה יִתְפַּעֵל הַפּוֹעֵל.²

סנהדרין ס: סג. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ו', סמ"ג לאוין י"ז, סמ"ק ס"ג, יראים ע"ח, יורה דעה קל"ט.

משנה הלכות

שישראל אסור להיכנס לשם, ואם ירצו בבחירות לקולותינו ישנו מקום ההצבעה. שיתוף.³ והעובד על ידי שיתוף היינו שמשתף עבודה זרה ואומר שיש בו גם כן

אלהות ח"ו, אף שמאמין גם כן בה, חייב. ובבני נח נחלקו הראשונים אי עובר על ידי שיתוף.⁴ ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על לאו זה חייב סקילה, ונוהג בבן נח.

ה. עירובין צו. 'כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה'. ו. עיין רש"י במדבר כה, ג. ז. עיין בזוהר חדש פא: 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם', בעצת בלעם לא נאמר, אלא 'בדבר בלעם', אוליך לון מילין בפומא, דהא חרשין וקוסמין לא הוו בעלמא כותייהו, אבל מילין בפומא לאשלמא חרשייהו לא הוו ידעי, ועל דא 'בדבר בלעם' עבדו, ואשלים חרשייהו, ויכל להו. ח. הוא יסוד החינוך במצוה ט"ז, מובא גם במצוה הקודמת. ט. עיין בפתחי תשובה סי' קמ"ז ס"ק ב.

מצוה ל

שְׁלֵא לְשַׁבַּע לְשׂוּא (לא תעשה י"ח)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עַם קְדִישׁוֹ שְׁלֵא לְשַׁבַּע בְּשֵׁמוֹ לְשׂוּא, שְׁנֵאמַר (שמות כ, ז) 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּא'.

מִשְׂרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי כּוֹנֵת הַשְּׁבוּעָה לֹאמַר כְּאֲשֶׁר הַשֵּׁם אָמַת כֵּן יִהְיוּ דְבָרָיו אָמַת, וְאִם לֹא יִקִּים דְּבָרָיו הָרִי זֶה כְּמִכְחִישׁ אֶת הַשֵּׁם חֵם וְחִלְיָה וּמְחַלֵּל מְקַדְּשָׁתוֹ, וְאִפְלוּ רַק הַזְכִּיר הַשֵּׁם לְבַטְלָה צְרִיךְ לְגַדּוֹתוֹ, דְּהַעוֹבֵר עַל הַשְּׁבוּעָה כְּאִלוֹ מְכַחֵשׁ וְכוֹפֵר בּוֹ יִתְבַּרֵךְ (עיין אבן עזרא שמות שם). וְרֵאוּי וּמְחִיב עָלֵינוּ בְּזַכְרֵנוּ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל עַל מַעֲשֵׂינוּ וְדַבְּרוֹנוּ לְזַכְרוֹ בְּאִמָּה וּבִירְאָה בְּרַתָּת וּבְזִיעַ, וְלֹא כְּמַהְתְּלִים וּמְדַבְּרִים בְּדָבָר קָל (חינוך). וּבְמִדְרַשׁ חֲכָמִים פְּתָבוּ (עיין זוה"ק ח"ב צא:): **שֵׁישׁ אֲבָן עַל הַתְּהוֹם וְחִקוּק בּוֹ הַשֵּׁם,**

משנה הלכות

וחייב משום שקר^ה. נשבע מעצמו או מפי אחרים, אפילו השביעו עכו"ם וענה אמן או הן חייב^ב. אינו חייב אלא הנשבע בשם, נשבע בכינוי כגון רחום או חנון, אינו חייב, ואיסורא עובר אפילו בלי הזכרת השם^ג. חזר בו תוך כדי דיבור אינו לוקה^ד.

שאר עניני לא תשא. בכלל זה הוא המברך ברכה שאינה צריכה להרמב"ם^ה, ולשאר פוסקים מדרבנן^ו. המוציא שם שמים לבטלה עובר על זה^ז. ולפיכך טעה והוציא

(ל) ענין לשוא. ופירוש 'לשוא' הוא בד' אופנים, א', נשבע על דבר ידוע, כגון עמוד של שיש שהוא של זהב וכיוצא בזה^ב. ב', הנשבע על דבר ידוע שהוא כן כגון על האבן שהוא אבן^ג. ג', הנשבע לבטל את המצוה, כגון שלא יניח תפילין ולא יתעטף בציצית^ד. ד', הנשבע לעשות דבר שאין בידו כח לעשותו, כגון שלא יישן ג' ימים רצופים או לא יאכל ז' ימים רצופים וכיוצא בזה^ה. הנשבע על דבר שאינו ידוע לשלשה בני אדם, ונשבע לשנות אינו חייב משום שוא,

(ל) א. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ד. יו"ד סי' רל"ז ס"ד. ב. רמב"ם שם ה"ה. יו"ד שם. ג. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם. ד. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם. ה. רמב"ם שם פ"ה הכ"ב, ועיין שם ברדב"ז ובכסף משנה ולחם משנה. ו. רמב"ם שם פ"ב ה"א. יו"ד סי' רל"ז ס"ב. ז. רמב"ם שם ה"ג, ועיין בלחם משנה שם ה"ב, ובכסף משנה ה"ג. ח. רמב"ם שם ה"ז. ט. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ו. הל' שבועות פ"ב ה"ט. י. עיין מנחת חינוך. יא. רמב"ם הל' ברכות שם, ובהל' שבועות פ"ב ה"י-יא. או"ח סי' רט"ו ס"ד. ועיין מגן אברהם שם ואשל אברהם.

והנשבע לשקר גורם שירים אותו האבן מעל פי התהום ויעלה וישטף העולם, עד שרומז הקדוש ברוך הוא לממנה הממנה על שבועים מפתחות בסוד שם המפרש הקדוש, וחוזר והולך אצל הצרור וחוקק בו השם כבראשונה,^י וזה 'לא תשא' לשון הרמה, לא תהיה גורם להרים אותו אבן ויעלה התהום וישטף העולם (פועל צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה יח).^י וגדול ענין השבועה אפלו באמת כמו שאמרו חז"ל (גיטין לה). 'אמר רב פהנא מעשה באדם אחד שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנתו לעני, לימים בא בעל הדינר ואמר לה תני לי דינרי,

משנה הלכות

השבועה, כלומר שגופו נתחייב לעשות אותו דבר והגוף יש לו ממש, וזהו נקרא איסור גברא.^ב אבל הנדר אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש, שהוא רק אוסר דבר שנדר בו עליו.^{כא} לפיכך הנשבע שלא יישן ג' ימים או שלא יאכל ז' ימים לוקה מיד משום שבועת שוא ויישן או יאכל לאלתר,^{כב} ויש חולקין שיעמוד בשבועתו ואוכל כשיסתכן.^{כג} ואף על פי שלקו אותו אין מתכפר לו, כי הוא בכלל חילול השם ורק המות ממרקת.^{כד} ועיין להלן מצוה רכ"ו. ובמשנה למלך^{כה} נסתפק אי בן נח מזהר על שבועת שוא. ופרטי דינים עיין ביורה דעה סי' רל"ט, ובספרי משנה הלכות על מס' נדרים ונזיר הארכתי גם כן בדינים אלו, ואין זה מטרתי בספרי זה.

שם שמים ימהר מיד וישבח, כיצד אמר 'ה' יסיים 'מלוך לעולם ועד', או 'עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".^{כז}

פרטי דיני שבועות. נשבע על דעת רבים אין לו התרה, ולדבר מצוה מתיר.^{כח} נשבעים לאנשים,^{כט} ונשבע בפה ומבטל בלב.^ל נשבע לבטל מצוה דרבנן חל השבועה.^{לא} ובכלל 'לא תשא' שאם יודע שישבע חבירו שקר שלא ישיבענו, ואם קיבל עליו להשבע אף על פי שלא נשבע עובר (מהרי"ט). ומהר"ח כתב 'לא תשא את' לרבות אפילו בכינוי, ובמה שכתב שנית 'את' לרבות שנפרעין. שבועה חלה על דבר שיש בו ממש ועל שאין בו ממש,^{לב} כי על גוף האדם תחול

יב. זוה"ק שם. ומעולפת ספירים (אלגזי) מעלה המצוות אות נה. יג. ע"ע עיר מקלט (לידא) פר' יתרו מצוה ל. יד. עיין רמב"ם הל' שבועות פי"ב הי"א. או"ח שם. ו"ח כלל ה' ס"א. טו. רמב"ם שם פ"ו ה"ח. יו"ד סי' רכ"ח ס"א. טז. רמב"ם שם פ"ג ה"א-ב. יו"ד סי' רל"ב סי"ד. יז. רמב"ם שם ה"ג-ד. יו"ד שם. יח. יו"ד סי' רל"ט ס"ו. יט. רמב"ם הל' נדרים פ"ג ה"א. יו"ד סי' רל"ט ס"ג. כ. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד סי' רל"ט ב"ט ס"ק ג, ובש"ך ס"ק ט"ו. כא. רמב"ם שם ה"א. יו"ד סי' רי"ג ס"א. כב. רמב"ם הל' שבועות פ"ה ה"כ. יו"ד סי' רל"ו ס"ד. כג. ירושלמי הובא בכסף משנה שם. כד. רמב"ם הל' שבועות פ"א והל' תשובה פ"א ה"ב. כה. הל' מלכים פ"י ה"ז.

אָמְרָה לֵיהּ יְהִנֶּה סֵם הַמְּוֹת בְּאַחַד מִבְּנֵיהּ שֶׁל אוֹתָהּ אִשָּׁה אִם נִהְיִיתִי
 מְדִינָרֶךְ כְּלוּם, אָמְרוּ לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֵטִין עַד שְׁמַת אַחַד מִבְּנֵיהּ, וְכִשְׁשָׁמְעוּ
 חֲכָמִים בְּדָבָר אָמְרוּ מַה מִּי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּאַמַּת כֶּךָ הַנִּשְׁבַּע עַל שְׁקָר עַל אַחַת
 כֶּפֶה וְכִמְהָ, וּמִזֶּה הַשְּׂרֵשׁ גַּם שְׁבוּעַת שְׁקָר.

שבועות כה: ברכות לג. רמב"ם הל' שבועות פ"א, ספר המצוות לא תעשה ס"ב, סמ"ג לאוין
 רל"ח, סמ"ק סי' קכ"ט, וראים ש"ד, יורה דעה סי' רל"ו, אורח חיים סי' רמ"ו.

מצוה לא

לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (מצוות עשה י"ג)

צְוֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעַם קְדָשׁוֹ לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּכַנְיָסְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
 (שמות כ, ח) 'זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ'. וְנִכְלָל בְּזֶה קְדוּשׁ יוֹם טוֹב,
 וְהַבְדְּלָה בִּיצִיאָתּוֹ, וּמְדַרְבְּנֵן צְרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַיּוֹם. וּמִנְכֵיבֵיאִים נִצְטְוִינוּ לְעַנְּנוּ

משנה הלכות

אופן קיומו. נוטל כוס שלם מחזיק רביעית, שוטפו ומקדש כפי גוסס המקובל ושותה כמלא לוגמיו¹. וצריך לקדש דוקא במקום סעודה². אסור לטעום כלום קודם קידוש והבדלה³. המהרהר בקידוש לא יצא⁴. לא קידש בלילה מקדש והולך כל היום⁵.

שאר משקין. אין לו יין מקדש על משקה הנקרא מע"ד או על הפת⁶. ואין מבדילין על פת, ומבדילין על שאר משקין שהם חמר מדינה, כגון שכר מע"ד י"ש וכיוצא בהן⁷. קידוש היום בעי גם כן דוקא

פרטי החיוב. נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה חייב מלקות, אף על פי שאין שם מעשה לחומר האיסור חייבתו התורה מלקות⁸. ובשווג פטור אף מקרבן⁹, ובשבועת ביטוי חייב קרבן על השווג¹⁰.

לא) מקור קידוש על היין. מצוה לקדש על היין¹¹ ורמזו¹² במה שכתוב (הושע יד, ח) 'זכרו כִּיִן לִבְנוֹן', 'נזכירה דודיך מיין' (שה"ש א, ד). מקדשין בלילה, ומקדשין ביום מדרבנן¹³.

נו. חינוך. נו. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ז. כח. רמב"ם שם ה"ג. לא) א. רמב"ם הל' שבת פכ"ט ה"ו.
 ב. תוס' פסחים קו. ד"ה זוכרהו. ג. רמב"ם שם ה"י. או"ח סי' רפ"ט ס"א. ד. רמב"ם שם ה"ז. או"ח סי' רע"א
 סי' וסי"ב. ה. רמב"ם שם ה"ח. או"ח סי' רע"ג. ו. רמב"ם שם ה"ה. או"ח סי' רע"א ס"ד, וסי' רפ"ט ס"א,
 וסי' רצ"ט ס"א. ז. ספרא הובא ברמב"ן דברים כד, ח, והובא בשו"ת שאגת אריה סי' י"ג, ובמנחת חינוך.
 ח. רמב"ם שם ה"ד. או"ח סי' רע"א ס"ח. ט. רמב"ם שם ה"ט, ועיין הגהות מיימוניות שם ה"ז אות ג. או"ח
 סי' רע"ב ס"ט, וסי' רע"א ס"ד. י. רמב"ם שם ה"ז. או"ח שם סי' רצ"ו ס"ב.

וּלְכַבְּדוֹ שְׁנֵאמַר (ישעיה נח, יג) 'וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג לְקְדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד'. וּבְכָל־ל
הַמִּצְוָה לְדַעַת הַרְמַב"ן (שמות שם) 'לְזַכֵּר שַׁבַּת בְּכָל יוֹם, וְלִכְן בְּשִׁיזוֹנָה יְמוֹת
הַשְּׁבוּעָה יֵאמָר אֶחָד בַּשַּׁבָּת, שְׁנֵי בַשַּׁבָּת' וְכו'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּת עֲדוּת לְחֻדוֹשׁ הָעוֹלָם וְלָעוֹלָם הַבָּא,
וְשָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה בְּלֵה"י, וְהִמְחִלָּה כְּאֵלוֹ חֵלֵל כָּל הַתּוֹרָה
בְּלֵה"י (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה י). וְכִשְׁנֵזְכֹר אוֹתוֹ תָּמִיד נִזְכָּר מַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית בְּכָל עֵת (רמב"ן שמות שם). וְאָמַר 'לְקַדְּשׁוּ' שְׁנִפְנָה מֵעַסְקֵי גוֹף וְחַל
וְנִעְסַק בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וְקִדְּשֵׁת הַנַּפְשׁ, וְלִהְתְּעַנֵּג בּוֹ
בְּסֵעוּדַת מִצְוָה (עיין רמב"ן שם. ורבינו בחיי שם). וּמִצְוָה לְקַדְּשׁ עַל הַיַּיִן לְפִי שְׁמִבֵּעַ
הָאָדָם לְהִתְעוֹרֵר בּוֹ הַרְבֵּה וַיִּזְכֹּר גְּדֻלַּת הַיּוֹם וְאֶמוּנַת חֻדוֹשׁ הָעוֹלָם (חינוך),
וּבִיציאתוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הָלַךְ לוֹ וּבָא זֶה לְלוֹוֹתוֹ, וְהוּא עֵצִב וְקָשָׁה עָלָיו פְּרֻדָּתוֹ,
וְגַם דָּאֲזָלָא לֵה נַפְשׁ יִתְרָה צְרִיךְ לְשַׁמַּח אֶת נַפְשׁוֹ כְּמוֹ שְׁכַתוֹב (משלי לא, ו)

משנה חלבות

לא להנות ניתנו^א. נשים חייבות במצוה זו אף
דהוה מצות עשה שהזמן גרמא^ב. ובהבדלה
מחלוקת הפוסקים^ג אי חייבות, על כן יזהרו
לשמוע מאיש המבדיל^ד. חולה שיש בו סכנה
שמותר לאכול ביום כיפור, עיין בשולחן
ערוך^ה אי צריך לקדש, ובחידושי הארכתי
בס"ד.

עונג שבת. עונג שבת שיתענג במאכל
ובמשתה לכבוד שבת, וחייב בג'
סעודות ולר' חידקא ד' סעודות, ויראה כאילו
כל מלאכתו עשויה. והמענג את השבת

משקה, ומקדשין על יי"ש ביום אם אין לו יין,
או שאר משקין^ו.

ערב שבת. מותר לקדש ערב שבת מפלג
המנחה ולמעלה כיון דחייב מדרבנן
יצא דאורייתא ר' טוביה מווינא, ועיין בשולחן
ערוך^ז ובחידושי הארכתי.

פרטי דיני הבדלה. לא הבדיל במוצאי שבת
מבדיל והולך עד יום רביעי^ח. ואדם
מוציא חבריו. קטן אינו מוציא את הגדול^ט.
המודר הנאה מחבירו מותר לקדש לו דמצוות

יא. תנחומא כי תשא לג. ועיין שמו"ר כה, יב. יב. עיין שמו"ר שם. יג. או"ח סי' רפ"ט ס"ב. ועיין מגן אברהם
סי' רע"ב סוף סק"ט. יד. סי' רס"ז במגן אברהם סק"א, ועיין במנחת חינוך. טו. או"ח סי' רצ"ט ס"ו. טז. עיין
שם במגן אברהם סי' רס"ז סוף סק"א. ועיין מנחת חינוך. יז. מנחת חינוך. יח. מגיד משנה שם ה"א. או"ח
סי' רע"א ס"ב. יט. שם סי' רצ"ו ס"ה. כ. שם בהג"ה. כא. או"ח סי' תר"ח מגן אברהם סק"י.

'תנו יין למרי נפש' (אלה המצות (חאניז) מצוה לא). והכל לפי הכלל דלפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם (חינוך).

שבת קיח: קיט. ברכות נב: פסחים קו. רמב"ם הל' שבת פכ"ט, ספר המצוות מצות עשה קנ"ה, סמ"ג עשין כ"ט, סמ"ק סי' רפ"א, יראים סי' צ"ט, אורח חיים סי' רמ"ב רע"א ר"פ וסי' רפ"ט עד סי' ש"א.

מצוה לב

לא תעשה מלאכה ביום השבת (לא תעשה י"ט)

הזהיר הקדוש ברוך הוא לעם קדשו שלא לעשות מלאכה ביום השבת, ולא נניח לעשות מלאכה לבנינו ולבנותינו ועבדינו ואמהותינו ובהמתנו לרצוננו, שנאמר (שמות כ, י) 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך'.

מ'שרשי המצוה. שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום, ולקבץ בנפשותינו אמונת חידוש העולם שהוא חכל המושכת כל יסודי הדת (פועל צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה יט). וצוה להזכיר ביום אחד בכל שבוע ושבוע

משנה הלכות

חוטין, הפוצע שני חוטין, הקושר והמתיר, התופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור ב' תפירות, הצד צבי, השוחטו, המפשיט עורו, המולחו, המעבדו, המחקו, המחתכו, הכותב שתי אותיות, המוחק על מנת לכתוב ב' אותיות, הבונה, הסותר, המכבה, המבעיר, המכה בפטיש, המוציא מרשות לרשות, הרי אלו ל"ט אבות מלאכות. העובר עליהם במזיד ובהתראה חייב סקילה, ובלא התראה כרת, ובשוגג חטאת*. וכל אב יש לו כמה תולדות, ואין הפרש בין אב לתולדה לענין עונשין אלא

נותנים לו נחלה בלי מצרים ומשאלות לבו וניצול משעבוד מלכיות^{כב}, ועיין ביראים (מצוה צ"ט) ובספרי (שו"ת ח"ג סי' ל"א) אריכות בזה.

(לב) אבות ותולדות. אבות מלאכות מ' חסר אחת (שבת עג). ואלו הן החורש, והזורע, והקוצר, והמעמר, והדש, והזור, הבורר, והטוחן, והמרקד, הלש, האופה, הגוזז את הצמר, המלבנו, המנפצו, הצובעו, והטוהו, והמיסך, העושה שני בתי נירין, האורג שני

כב. טור או"ח סי' רמ"ב. לב) א. רמב"ם הל' שבת פ"ז ה"א.

שְׁהֶעוֹלָם נִבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים חֲלוּקִים וּבְשִׁבְעֵי לֵא נִבְרָא דְבָר, לֹא פָדַעַת
הַמִּתְפַּלְסָפִים הַנְּמַאָּסִים לָנוּ בְּדַעַתָּם, וּבִישִׁיבַתְנוּ פֶּלֶם בְּיוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ
וַיִּשְׂאֵל כָּל שׂוֹאֵל מָה תוֹעִיל זֹאת הַמְּנוּחָה, וַיְהִיָּה הַמַּעֲנָה 'כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים
עָשָׂה ה'" וְגו' (שְׁמוֹת שֵׁם יא), וּמִתּוֹךְ כִּד יַחְזִיק כָּל אֶחָד בְּאִמּוּנָה הָאֲמִתִּית (חִינוּךְ).
גַּם כִּי נִתְחַיְבְּנוּ בּוֹ לְלָכֵת אֶל הַנְּבִיאִים וְאֶל הַחֲכָמִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר לְבַקֵּשׁ
תּוֹרָה מִפִּיהֶם לְשִׁמְעַת אֵת דְּבַר ה' וּכְמוֹ שֶׁפָּתוּב (מַלְכִים ב, ד, כג) 'מִדּוֹעַ אֵת הַלְּכָת
אֱלֹוֵי הַיּוֹם לֹא חֲדָשׁ וְלֹא שַׁבָּת, וְדַרְשׁוּ חֲזו"ל (ר"ה מו:)' מִכָּלֵל דְּבַחֲדָשׁ וְשַׁבָּת
בְּעֵי לְמִיזַל' (עֵיין רַמְבַּ"ן וּרְבִינוּ בַחֵי שְׁמוֹת ב, ח), וְכֵן אָמַר דְּוֹד (תְּהִלִּים קיט, צו) 'כָּל הַיּוֹם
הַיּוֹם שִׁחֲתִי, וְהָיָה לוֹ לֹמֵר בְּכָל יוֹם, אֶלֶּא רֹמְזוֹ לַיּוֹם הַשַּׁבָּת הַמִּיחָד שֶׁהָיָה
מִתְעַנֵּג בּוֹ בְּעַסְק הַתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל^ב (רֵאָה רְבִינוּ בַחֵי שֵׁם). לְבַד
שֵׁישׁ בּוֹ זְכִירַת מְצָרִים שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲבָדִים אוֹתָנוּ בַל"ט מְלֹאכּוֹת וְהַיִּשִׁים יִתְבַּרְךָ
הַצִּילָנוּ מִיָּדָם (עֵיין חִינוּךְ. וְטַעְמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה יט).

שבת פ. סנהדרין סו. כריתות ב. רמב"ם הל' שבת פ"א ופ"ו והל' שגגות פ"ו, ספר המצוות
לא תעשה ש"כ, סמ"ג לאוין ס"ה, סמ"ק רפ"ב, יראים ק"א ק"ב, אורח חיים ס' ש"א.

משנה הלכות

בעשב בשבת, ולא ירחוץ ידיו בקיץ על
עשבין וזרעים! המחלל שבת הרי הוא
כעכו"ם לכל דבריהם! גוי ששבת חייב
מיתה, אפילו לשם מצוה אסור, וכן אסור לו
לשבות ביום טוב או שאר יום לשם שבת
ויום טוב! חמש תיבות בפסוק 'זכור את יום
השבת לקדשו', שכל המקיים שבת כאילו
קיים חמשה חומשי תורה (בעל הטורים
שמות שם). מלאכות שבת רבים הם ואי
אפשר לפורטם, אשרי מי שיודען על בורין
ומקיימן.

לענין קרבן, שאם עשה אב ותולדה בהעלם
אחד אינו חייב אלא אחת, ואם עשה אבות
הרבה חייב על כל אב ואב!

שגגת שבת. לא ידע שהיום שבת ועשה
מלאכות הרבה, אינו חייב אלא קרבן
אחת על כל היום. לא ידע עיקר שבת כגון
תינוק שנשבה בין העכו"ם, אינו חייב אלא
חטאת אחת על כל השבתות עד שנתוודע!

כמה פרטי דינים. קיימא לן שבת נדחית
אצל פיקוח נפשי. מותר להשתין מים

ב. ראה שבת ל: ג. שם ה"ז. ד. שם הל' שגגות פ"ז ה"ב. ה. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"א. ו. או"ח סי' של"ו
ס"ג. ז. חולין ה. יו"ד סי' ב' ס"ה. ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' צ. ח. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ט.

מצוה לג

כבוד אב ואם (מצות עשה י"ד)

צְנוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַבֵּד אָב וְאִם וְלִירְאָם, שְׁנֵאמַר (שמות כ, יב) 'כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ'. וּבְכֻלֵּל הַמִּצְוָה לְכַבֵּד חֻכְמִים, כִּי הֵם אֲבוֹת לְתַלְמִידִים.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׂרָאוּי לוֹ לְאָדָם שֵׁכִיר טוֹבָה לְמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוֹבָה, וְלֹא יִהְיֶה נָבֵל וּמִתְנַבֵּר וּכְפוּי טוֹבָה כִּי זֶה מְדָה רָעָה גְרוּעָה וּמְאֹסָה לְפָנֵי אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים, וְכָל שֶׁכֵּן לְאָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁהֵם סִבַּת הַיּוֹתוֹ

משנה הלכות

אומר לו אבא כך כתוב בתורה^א. כיבוד אב ומצוה לפניו לקיים, אם אפשר למצוה לעשות על ידי אחרים יעסוק בכיבוד אב, ואם לאו יעסוק במצוה^ב. אמר לו לעבור על דברי תורה אסור לשמוע לו^ג. אביו רשע פטור מלכבדו^ד, ויש חולקין^ה. אביו קודם לאמו, ואם נתגרשו שניהם שוין^ו.

מי שנתרבה לכבדם ומדברי סופרים.
בכלל המצוה אשת אביו ובעל אמו מחיים^ז, ולאחר מיתה מדברי סופרים^ח. ודרשו חז"ל (כתובות קג.) "את' לרבות אחיו הגדול, ונחלקו^ט אי מהתורה או דרבנן,

לג) מהות המצוה. קיום המצוה, מאכילו ומשקהו, מגעילו סכו מכניסו ומוציאו^א. ואם יש ממון לאביו אינו חייב להוציא כל זה משלו, רק להבטל ממלאכתו משום כבודו. אין לו לאביו חייב לזונג^ב, ואם אין לבן, חייב לשכור את עצמו בשבילו ומפרנסו אפילו שעל ידי זה יצטרך אחר כך לחזור על הפתחים^ג. איזהו מורא, לא יעמוד במקומו ולא ישב במקומו, לא יסתור דבריו, ולא יכריע דבריו^ד.

פרטי דינים. מכבדו בחייו ולאחר מותו^א. אביו רוצה לעבור על דברי תורה

לג) א. ראה רש"י דברים ו, ז: "ושנתנת לבניך" אלו התלמידים וכו', וכשם שהתלמידים קרוים בנים וכו' כך הרב קרוי אב שנאמר (מלכים ב ב, יב) 'אבי אבי רכב ישראל'. **ב.** ע"ע ספר חסידים סי' תרסה: 'כי אין מידה רעה כמו כפוי טובה' וכו'. **ג.** רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ג. יו"ד סי' ר"מ ס"ד. **ד.** רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ה. **ה.** חינוך ע"פ ירושלמי, ועיין רמב"ם ויו"ד הנ"ל. **ו.** רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ב. **ז.** רמב"ם שם ה"ה. יו"ד שם ס"ט. **ח.** רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"א. **ט.** רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ב. **י.** רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ו. **יא.** טור סי' ר"מ, והובא ביו"ד שם ס"ה בהגה בשם יש אומרים, ועיין ביראים ועוד. **יב.** רמב"ם שם ה"א, והובא ביו"ד שם במחבר. **יג.** רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ד. ועיין פתחי תשובה שם ס"ק י"ב. **יד.** רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם ס"א. **טו.** סמ"ק מצוה נ. ועיין ביו"ד שם שלא כתב כן. **טז.** עיין בספר המצוות שורש ב, ועיין מנחת חינוך.

בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְגִדְלוֹהוּ וְהִרְעִיבוּ עֲצָמָם וְהֶאֱכִילוּהוּ, וַיִּלְכוּ עֲרָמִים וַיִּכְסוּהוּ, וַיִּגְעוּ בּוֹ כְּמָה יִגְיעוֹת עַד אֲשֶׁר גָּדַל. וּכְשִׁיקְבַל מְדָה זֹאת בְּנַפְשׁוֹ יַעֲלֶה מִמֶּנָּה לְהַכִּיר טוֹבַת הָאֵל בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סִבְתּוֹ וְסִבַּת כָּל אָבוֹתָיו עַד אָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבָרָא כָּל הָעוֹלָם וְסָפַק לוֹ צָרְכָיו כָּל יְמָיו, וְנָתַן בּוֹ נַפְשׁ יוֹדַעַת וּמְשַׁכֶּלֶת, כִּי שְׁלֹשָׁה שְׁתַּפִּין בְּאָדָם וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹתֵן בּוֹ הַנְּפִשִׁי, וְלוֹלֵי הַנְּפִשׁ הָיָה כְּסוּס כְּפָרָד אִין הַבַּיִת. וְכֵן הִשְׁוֶה כְבוֹד אָב וְאִם לְכְבוֹד הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל הַקְדִּים כְבוֹד הַמָּקוֹם לְכְבוֹד אָב וְאִם, וּכְשִׁיכִיר זֶה יַעֲרִיךְ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כְּמָה רָאוּי לְהִזְהַר בְּעִבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ (עֵיין חִינּוּךְ. וְאֵלֶּה הַמְצוֹת (חֲאנִיז) מְצוּה לֵג).

קידושין ט"א: כ"ב. רמב"ם ד"ל ממרים פ"ו, ספר המצוות מצות עשה ר"י, סמ"ג עשין קי"ב, סמ"ק סי' נ', מאה שערים (ע"ל המצוות) שער ט"ו, יראים נ"ו, יורה דעה סי' ר"מ וסי' רע"ח.

משנה הלכות

דכופין עליה, ועיין בהגהות משנה למלך¹ שתמה עליו.

שאר פרטי דינים. מחל לו אביו אין כאן מצות כיבוד². אביו שוטה או חרש

מצוה לכבדם כפי דעתם³, ועיין ביורה דעה. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות כל זמן שלא ימנעו אותן בעליהן.

ולרמב"ן⁴ דווקא בחיי אבות. אשה חייבת בכיבוד אב ואם כל זמן שאין הבעל מונע אותה⁵, וחייב אדם בכבוד חמיו⁶. בן משפחה או מנכרית אינו בנוי⁷.

חומר המצוה. וגדולה מצוה זו שהמקיימה נאמר בה אריכות ימים, ואין כופין עליה מפני מתן שכרה בצידה⁸, והחינוך כתב

יז. עיין הלשון בעיר מקלט (לידא) פר' יתרו מצוה לג. יח. נדה לא. יט. ע"פ תהלים לב, ט. כ. קידושין ל: כא. שם. כב. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם סי"ז. כג. יו"ד שם סכ"ד. כד. יבמות כב. ועיין מנחת חינוך. כה. יו"ד שם סי"א בהגה. כו. דרך מצותיך כאן. כז. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם סי"ט. כח. עיין רמב"ם שם ה"י. יו"ד שם סי"י.

כאפט אייך מיט כלל ישראל

אויף דעם נייעם מחזור פון סדר

מצוה יומית

די פרייטאג כ"ח חשון

לכבוד די נייע מחזור איז ארויסגעדרוקט געווארען
א נייע מהדורא מאירת עיניים פונעם ספר הק'
מהדרות בערלאוויטש, נדבת הרבני הנגיד
ר' אברהם פנחס בערלאוויטש שליט"א תשוח"ל

לרגל התחלת מחזור החדש

- נדבן חשוב שיחי' מנדב את ספר מצות המלך ב' כרכים מפוארים לכל הבתי מדרשים והיכלי הישיבות
- הייבט אן פאר לערנען א שיעור אין די מחזור און מיר וועלען אייך צושטעלען די ספרים און נאך בחינם
- צו באקומען די לוח פון די מחזור פארבינדט אייך מיט'ן מפעל
- מען קען הערן א טעגליכע שיעור אויפן טעלפון #21 9118-255-718
- מען קען באשטעלן די ספר ביים מפעל לרגל התחלת המחזור

(347) 692-8777

לאט איבער א נעמענדיג אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

צו באקומען די ספר הק' מצות המלך אין אלע ספרים געשעפטען